

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การศึกษาและพัฒนาองค์กรการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้”

โดย

ผศ.จิตศักดิ์ พุฒจรและคณะ

เสนอ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กันยายน 2554

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ วิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การศึกษาและพัฒนาองค์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้”

รายชื่อทีมวิจัย

1. ผศ.จิตศักดิ์ พุฒजर	หัวหน้าโครงการ
2. นายปรัชญากรณ์ ไชยคช	นักวิจัย
3. นางสาวภักกุล ตริพันธ์	นักวิจัย
4. นางสาวกัลยา หอมเกตุ	นักวิจัย
5. นายอำนาจ รักษาพล	นักวิจัย
6. นางสาวเบญจมาศ ณ ทองแก้ว	นักวิจัย
7. นายชลดรงค์ ทองสง	นักวิจัย
8. นายธีรพันธ์ จุฬากาญจน์	นักวิจัย
9. นางสาวนุชนารถ สิงหนุตติ	นักวิจัย
10. นางสาวสุภาพร เชาวพ้อง	นักวิจัย
11. นายวิมาท หมาดสา	นักวิจัย
12. นางสาวจิระนันท์ สัจจะอักษรศรี	นักวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าให้การให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความก้าวหน้าขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหาร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้

จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือ
ธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและ
หลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการ
ดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่
สร้างความหนักใจให้นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว
สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่าย
ต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่
เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของ
กระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มี
ความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย
(Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย
ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือ
กิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว
ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียน โครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการ
โดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไป
ค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 3 กระบวนการวิจัย	23
บทที่ 4 ผลการวิจัย	34
บทที่ 5 อภิปรายผลการวิจัย	164
บรรณานุกรม	176
ภาคผนวก	177

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

พื้นที่ภาคใต้เป็นอีกหนึ่งภูมิภาคของประเทศไทยที่มีศักยภาพ มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่สมบูรณ์ ส่งผลถึงความหลากหลายของระบบนิเวศวัฒนธรรม ได้แก่ หนองนา พรุ เล เสน สนวน ควน เขา ที่ผูกพันเชื่อมโยงถึง วิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ต่างๆ หลายชุมชนสามารถอยู่ในสภาวะของการพึ่งตนเองได้ด้วยการจัดการฐานทรัพยากรที่มีอยู่ โดยอาศัยกลไกเครื่องมือทางด้านการท่องเที่ยวเข้ามาหนุนเสริม ซึ่งการก่อเกิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมาจากพลังความเข้มแข็งของคนในชุมชนเอง อีกทั้งการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก ทำให้พื้นที่ภาคใต้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนในชุมชนด้วยการจัดระบบการจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคนในชุมชน มีการจัดการกลุ่มเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อมุ่งหวังให้สามารถสร้างคุณภาพภูมิใจของคนในชุมชนต่อวิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของชุมชน ก่อให้เกิดรายได้และเงินหมุนเวียนในชุมชน รวมทั้งสร้างให้ความรู้และสร้างความศรัทธาแก่นักท่องเที่ยวในวิถีชุมชนซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลายชุมชนต้องการสร้างการยอมรับอย่างกว้างขวาง

จากการประมวลสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ที่ผ่านมา เพื่อดำเนินการจัดทำ CBT Mapping ภาคใต้ พบว่า มีหลายชุมชนในภาคใต้ที่เป็นชุมชนที่ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และมีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ 5 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายกระบี่-พังงา-ภูเก็ต เครือข่ายอันดามันใต้ เครือข่ายนครศรีธรรมราช เครือข่ายจังหวัดพังงา และเครือข่ายสงขลา-พัทลุง และจากสถานการณ์ที่มีการดำเนินการอยู่ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากแบ่งระดับความพร้อมของชุมชนออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 เป็นชุมชนที่มีความพร้อมเป็นอย่างดีในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระดับที่ 2 เป็นชุมชนที่เริ่มดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วแต่ยังอยู่ขาดความพร้อมที่จะต้องพัฒนาศักยภาพในบางด้าน และระดับที่ 3 เป็นชุมชนที่กำลังจะเริ่มจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรืออยู่ในระยะเริ่มต้น ซึ่งแต่ละจังหวัดที่ชุมชนดำเนินการจัดการท่องเที่ยวมีระดับความพร้อมของชุมชนไม่เท่ากัน ดังนี้

ชุมชนที่มีความพร้อมระดับ 1 ได้แก่ ชุมชนพะโต๊ะ ชุมชนเกาะพิทักษ์ และชุมชนในเครือข่ายของชุมพรคานา (จังหวัดชุมพร) ชุมชนทะเลนอก ชุมชนม่วงกลวง ชุมชนหาดส้มแป้น โห้มสเตย์ และชุมชนมุสลิมโฮมสเตย์ (จังหวัดระนอง) ชุมชนทุ่งนางดำ และชุมชนเกาะยาวน้อย (จังหวัดพังงา) ชุมชน หงสตาตาร์ และชุมชนเกาะสุกร (จังหวัดตรัง) ชุมชนบ่อเจ็ดลูก และชุมชนภูผาเพชร (จังหวัดสตูล) ชุมชน ลิเล็ด และชุมชนถ้ำผึ้ง (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ชุมชนทะเลน้อย (จังหวัดพัทลุง) ชุมชนคีรีวง ชุมชนกรุงชิง ชุมชนพรหมโลก ชุมชนวังลุง และชุมชนเขาพลายดำ (จังหวัดนครศรีธรรมราช) ชุมชนเกาะยอ ชุมชน เขาน้ำค้าง ชุมชนคลองภูมิ (จังหวัดสงขลา) และชุมชนบ้านทรายขาว (จังหวัดปัตตานี)

ชุมชนที่มีความพร้อมระดับ 2 ได้แก่ ชุมชนคลองนาคา (จังหวัดระนอง) ชุมชนบ้านน้ำเค็ม ชุมชนบ้านน้ำใส ชุมชนบ้านทับละมุ ชุมชนบ้านท่าดินแดง ชุมชนบ้านเกาะนก ชุมชนเกาะปันหยี และเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพังงา 14 กลุ่ม (จังหวัดพังงา) ชุมชนนาชุมเห็ด ชุมชนเกาะลิบง ชุมชนในทอน และชุมชนตะเล๊ะ (จังหวัดตรัง) ชุมชนขอนแก่น ชุมชนนาทอน ชุมชนหัวทาง ชุมชนโดนป่าหน้น ชุมชนบากันเคย ชุมชนทุ่งรีน ชุมชนหลิเป๊ะ และชุมชนโคกพะยอม (จังหวัดสตูล) ชุมชนท่าทองใหม่ ชุมชนไชยา ชุมชนคลองน้อย ชุมชนช่องช้าง และชุมชนบางใบไม้ (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ชุมชนโหนดนาเล (จังหวัดสงขลา) และเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำปากพนัง (จังหวัดนครศรีธรรมราช)

ชุมชนที่มีความพร้อมระดับ 3 ได้แก่ ชุมชนเกาะมุก (จังหวัดตรัง) ชุมชนตะเล๊ะใต้ ชุมชนเกาะบุโหลนาดอน ชุมชนคลองลิติ ชุมชนบุบอย และชุมชนเขาพญาบังสา (จังหวัดสตูล) ชุมชนยวนสาว และชุมชนตะกุกเหนือ (จังหวัดสุราษฎร์ธานี)

จากการประเมินระดับความพร้อมของชุมชน ในภาพรวมพบว่าที่ผ่านมามีปัญหาการดำเนินงานด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ในด้านการกำหนดนโยบายและแผนงานไม่มีความสอดคล้องกัน ขาดกระบวนการติดตามประเมินผลของชุมชน ชุมชนต่างๆ ยังขาดการพัฒนาด้านสินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชน การประสานงานภายในเชิงเครือข่ายฯ ขาดความต่อเนื่องโดยเฉพาะกลไกของผู้รับผิดชอบในการเคลื่อนงานเครือข่ายร่วมกัน และหลายชุมชนอยากทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ยังขาดพี่เลี้ยงช่วยดำเนินการ ในขณะที่ตัวแทนชุมชนต่างๆ ได้สะท้อนถึงความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของตนในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปออกเป็นการพัฒนาภายในชุมชน และการพัฒนาภายนอกเพื่อสนับสนุนชุมชน ดังนี้

การพัฒนาภายใน ควรสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้ชุมชนเดินผิดทิศทาง ด้วยการสร้างจุดยืน แนวคิดและอุดมการณ์ปกป้องผืนแผ่นดินของตนไม่ให้นายทุนข้างนอกเข้ามาซื้อที่ดินและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนโดยที่ชุมชนไม่สามารถควบคุมผลกระทบได้ การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของตนเอง และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเหมาะสม สร้างแนวทางการจัดการท่องเที่ยวด้วยการให้ชุมชนสามารถสร้างแผนการจัดการท่องเที่ยวของตนเองอย่างระมัดระวัง คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีแผนการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการกระจายพื้นที่ของนักท่องเที่ยว ผลักดันแผนชุมชนให้ได้รับการยอมรับ และมีกฎหมายรองรับ เตรียมความพร้อมชุมชนในภาคใต้ให้มีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวทั้งเชิงรับและเชิงรุกโดยที่ชุมชนได้รับประโยชน์และสามารถปกป้องท้องถิ่นของตน และมีส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์ได้เรียนรู้ในวิถีชุมชน และปลูกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวคำนึงและปฏิบัติตัวให้เหมาะสม

การพัฒนาภายนอก นโยบายรัฐที่ลงไปในพื้นที่ชุมชน ไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน เพียงผิวเผิน ชุมชนต้องลุกขึ้นมาจัดการตัวเอง เพื่อต่อรอง และมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง การเชื่อมโยงเชิงพื้นที่ท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งการเรียนรู้ระหว่างชุมชน และตลาดการท่องเที่ยว (ขยายพื้นที่และเส้นทาง) การช่วยเหลือกันระหว่างชุมชน การสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว บนพื้นฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และการผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่ยอมรับในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นท่องเที่ยวทางเลือกที่ตอบสนองความต้องการของตลาดที่หันมาสนใจการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

จากสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ที่มีความเคลื่อนไหวของชุมชนและเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องที่ผ่านมาเห็นถึงศักยภาพของชุมชนที่ดำเนินการ ริเริ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ในภาคใต้ รวมทั้งมีหน่วยงานในพื้นที่ที่ให้ความสำคัญและมีความพร้อมในการเป็นพี่เลี้ยงและร่วมทำงานในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้หลายฝ่าย อีกทั้งยังพบว่า มีหลายชุมชน หลายหน่วยงานมีความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ นับเป็นโอกาสที่ดีในการนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ภาคใต้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถดำเนินงานได้จริงและสามารถเชื่อมประสานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศ จึงเกิดการรวมกลุ่มผู้สนใจที่เป็นแกนนำชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ ได้จัดประชุมร่วมกันประมวลสถานการณ์ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการจำนวน 2

ครั้ง ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ ทำให้ที่ประชุมตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมมือกันพัฒนาศักยภาพของชุมชนต่างๆ ด้วยฐานคิดการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน

ดังนั้นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนต่างๆ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเข้มแข็งคือการจัดทำวิจัยและพัฒนาาร่วมกัน จึงมีแนวคิดในการจัดทำกรวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์และการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้” เพื่อให้เกิดการศึกษารูปธรรมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคใต้ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ร่วมกัน

คำถามวิจัย หลัก (ระยะเวลา 3 ปี)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ จะพัฒนาสู่องค์กรเครือข่ายที่เข้มแข็งได้อย่างไร

คำถามระยะที่ 1 (ระยะเวลา 12 เดือน)

จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไรและแต่ละชุมชนมีบทเรียนอย่างไร

วัตถุประสงค์ระยะที่ 1 (ระยะเวลา 12 เดือน)

1. เพื่อศึกษารวบรวมบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคใต้ผ่านกระบวนการถอดบทเรียน
2. เพื่อยกระดับองค์ความรู้ในเชิงพื้นที่นำไปสู่การกำหนดทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้
3. เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยที่จะนำไปสู่การจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพองค์กรเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ/เป้าหมายเมื่อจบโครงการ ระยะที่ 1

1. เกิดการสร้างความเข้าใจร่วมกันเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งตัวชุมชนเอง เครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. เกิดองค์ความรู้และบทเรียนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างน้อย 5 กรณีศึกษา
3. สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน องค์กรพี่เลี้ยงสนับสนุน ชุมชน
4. นำไปสู่การพัฒนาจิตวิทยิชึ่งอาจจะเป็นจิตวิทยเชิงพื้นที่และหรือจิตยเชิงประเด็น
5. เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
6. เกิดแนวทางในการพัฒนาองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวภาคใต้

ระยะเวลาและการดำเนินงาน

โครงการนี้จะดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ดำเนินงานเป็นเวลา 12 เดือน นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2552 ถึงเดือน มิถุนายน 2553 โดยอาศัยความร่วมมือและการระดมสรรพกำลังจากหน่วยงานองค์กรพี่เลี้ยงที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ สถาบันการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT-I) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพันธมิตร โดยมีเป้าหมายเพื่อ สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความเข้าใจร่วม ได้บทเรียน ความรู้และทิศทาง เกิดการค้นพบจิตวิทยิชึ่ง เห็นคน เห็นกลไกในการทำงานต่อ

ประเด็นในการถอดบทเรียนในชุมชนระดับ 1 ได้แก่ 1) นิยาม CBT 2) เป้าหมายและกระบวนการ CBT 3) พัฒนาการ การก่อเกิด 4) ปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลว 5) ปัญหาและวิธีแก้ 6) ผลกระทบ 7) CBT ตอบโจทย์อะไรในชุมชน และ 8) ทิศทางในอนาคต

ประเด็นในการถอดบทเรียนในชุมชนระดับ 2 ได้แก่ ประเด็นการถอดบทเรียนเหมือนชุมชนระดับ 1 คือ 1) นิยาม CBT 2) เป้าหมายและกระบวนการ CBT 3) พัฒนาการ การก่อเกิด 4) ปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลว 5) ปัญหาและวิธีแก้ 6) ผลกระทบ 7) CBT ตอบโจทย์อะไรในชุมชน และ 8) ทิศทางในอนาคต โดยส่วนประเด็นที่สองนี้มุ่งความสนใจที่การตอบโจทย์ว่าทำไมถึงไปไม่ถึงระดับที่ 1 ยังขาดและต้องเติมอะไร

ทั้งนี้เป็นการถอดบทเรียนในเชิงเครือข่าย ทั้งในเชิงกระบวนการก่อเกิด เป้าหมาย การจัดการ กลไกการทำงาน ระบบบริหารจัดการของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ระยะที่ 2 ดำเนินงานเป็นเวลา 12 เดือน โดยอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างทีมประสานงานส่วนกลางและทีมพี่เลี้ยงในพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์วิจัยร่วมกันซึ่งอาจจะเป็นโจทย์วิจัยในเชิงพื้นที่และโจทย์วิจัยเชิงประเด็นเช่น ทะเล ภูเขา รวมทั้งประสานภาคี และสร้างกลไกความร่วมมือ

ระยะที่ 3 ดำเนินงานเป็นเวลา 12 เดือน เกิดพื้นที่รูปธรรม เห็นแนวทางในการก่อเกิดองค์กรอิสระ โดยชุมชนสามารถจัดการตัวเองได้ ผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ และประสานทรัพยากรของรัฐ

กลุ่มเป้าหมาย

องค์กรชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ที่ได้ดำเนินการท่องเที่ยว ใน 2 ระดับ คือ

1. องค์กรชุมชนที่มีความพร้อมและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว
2. ชุมชนที่มีความพร้อมและเพิ่งริเริ่มดำเนินการท่องเที่ยว

บทที่ 2

บททวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

หลักการและเหตุผล

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวไทยมีอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่สัมพันธ์กับกระแสและกลไกการท่องเที่ยวโลกไม่ว่าจะเป็นยุคที่เดินไปในทิศทางทุนนิยมเต็มรูปแบบหรือแม้ว่าจะยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริก็ตาม

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวและให้การท่องเที่ยวเข้าไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ในขณะเดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น

ช่วงที่โลกตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและหาทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว ระหว่างปี พ.ศ.2535 ถึง พ.ศ.2540 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เข้ามาเป็นกระแสใหม่และกระแสใหญ่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย โดยการผลักดันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism – CBT) เริ่มก่อตัวขึ้นเติบโตคู่กันไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในช่วงดังกล่าว ชื่อที่เรียกขานการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่มีหลากหลายชื่อ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว

หลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี พ.ศ.2541-2542 เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ในปี พ.ศ. 2544 มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product – OTOP) ในปี พ.ศ. 2547 มีการให้มาตรฐานโฮมสเตย์ หรือเรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า “ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” การท่องเที่ยวที่ลงไปในชนบทมีหลากหลายรูปแบบและมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน

จุดชี้ขาดที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ มีรูปแบบการบริหารจัดการที่จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม

ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)

คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

องค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของ CBT มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
 - ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
 - ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

1. ด้านองค์กรชุมชน

- ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
- มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย
- ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. ด้านการจัดการ

- มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4. ด้านการเรียนรู้

- ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- สร้างจิตสำนึกเรื่องการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวเป็นดาบสองคม หากมีการเตรียมความพร้อมทั้งภายในชุมชนเองและมีนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน และสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว ซึ่งหากมีกระบวนการเตรียมความพร้อมทั้ง 2 ด้าน ดังกล่าวมาแล้ว ผลที่เกิดขึ้นสามารถตอบคำถามได้ในระดับหนึ่งว่า "การท่องเที่ยวเป็นเครื่องในการพัฒนาและก่อให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างไร" ใน 3 ด้าน กล่าวคือ

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

- เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างเจ้าของบ้าน และแขกผู้มาเยือน สร้างการเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง

- ความสนใจใคร่รู้ของคนภายนอกกระตุ้นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน
- เกิดการพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการทำงานให้กับสมาชิกกลุ่ม CBT
- สร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน เป็นการสร้างพลังชุมชนในการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกอย่างมีศักดิ์ศรี
- เป็นการสร้างโอกาสให้แก่ผู้หญิง ผู้อาวุโสชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน และแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่
- การพัฒนาคุณภาพชีวิต
- แบ่งบทบาทในการทำงาน และสร้างสามัคคีภายในชุมชน

2. ด้านสิ่งแวดล้อม

- สร้างจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมทั้งชาวบ้านและผู้มาเยือน
- เกิดแบบแผนการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน โดยมีเรื่องการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่ง และมีกฎ กติกาในการดูแลรักษาเพื่อการใช้้อย่างยั่งยืน
- มีระบบจัดสรรรายได้เข้าไปดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อม

3. ด้านเศรษฐกิจ

- ก่อให้เกิดรายได้เสริม
- มีกองทุนในการต่อยอดงาน/พัฒนางานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น
- มีการกระจายรายได้สู่ส่วนต่าง ๆ ในชุมชน เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่หลากหลาย
- สร้างงานหรือกิจการที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว

ความเป็นมาของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

ชุมชนที่จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือมีมานานกว่า 10 ปี มีการสนับสนุนผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรของรัฐ รวมทั้งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จากฐานข้อมูลของสกว. ในภาคเหนือพบว่า มีชุมชนกว่า 80 แห่งที่ทำเรื่องการท่องเที่ยว และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากคนในสังคมเริ่มสนใจเรื่องการท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนมากขึ้น หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน และชุมชนหรือ

หน่วยงานบางแห่งก็สนใจที่จะนำเอาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

1. เครือข่ายการเรียนรู้ (ปี พ.ศ.2545-2549)

ชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคเหนือมีการรวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการประสานงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ส่วนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 โดยขณะนั้นมีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.แม่ฮ่องสอน เครือข่าย จ.เชียงใหม่ และในปี พ.ศ.2549 มีเครือข่ายจังหวัดเชียงราย ซึ่งในขณะนั้นมีชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งที่เป็นพื้นที่วิจัยของสกว. และของหน่วยงานอื่น ๆ

2. เครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายที่เป็นทางการระดับภาค (ปี พ.ศ.2550-2551)

ในปี พ.ศ.2550 ทางสกว.ได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยศิลปากรจัดทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทำให้ได้ใช้งบวิจัยนี้จัดเวทีระดับภาคเพื่อเชิญชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวมาแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ และประสบการณ์ร่วมกัน และนำชุดความรู้นี้ไปแลกเปลี่ยนระดับชาติ ข้อค้นพบระหว่างการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดและกระบวนการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน เป้าหมายและแรงจูงใจเพื่อให้เกิดเครือข่ายระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศก็แตกต่างกัน ทำให้เครือข่ายในระดับประเทศขาดความพร้อมที่จะขับเคลื่อนต่อ หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2551 เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือได้มีการปรึกษาหารือกันเพื่อทบทวนเป้าหมายและยุทธศาสตร์ของการทำงานอีกครั้งหนึ่ง จนได้ข้อสรุปว่าควรมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนืออย่างเป็นทางการ มีโครงสร้างการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ ที่มีตัวแทนจากจังหวัดต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประสานทรัพยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งด้านกายภาพ การพัฒนาบุคลากร การประชาสัมพันธ์และการตลาดตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หวังผลในการผลักดันการพัฒนาระดับนโยบาย นอกจากนี้ยังสามารถเป็นตัวแทนของภาคประชาชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวให้เข้าไปมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น โดยที่เครือข่ายทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชุมชนสมาชิกในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้าไปสนับสนุนชุมชนอย่างมีทิศทาง

ช่วยประสานงานและต่อช่องทางด้านการตลาดเพื่อให้ได้นักท่องเที่ยวคุณภาพเข้าไปเที่ยวในชุมชน ในขณะเดียวกันทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหลายจังหวัดในภาคเหนือ ก็มีการส่งเสริมเรื่องเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่นกัน ในเบื้องต้นได้สร้างความสับสนกับชุมชนและกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ทางสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน(CBT-I) ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้จัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อยกร่างแผนแม่บทการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น โดยเชิญกลุ่มตัวแทนชุมชนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากภาคเหนือ และตัวแทนหน่วยงานองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้แทนจากสถาบันการศึกษาเข้าร่วมแลกเปลี่ยน

วิเคราะห์สถานการณ์

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ - ดิน/น้ำ/ป่า มีความอุดมสมบูรณ์ - แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้ง ถ้ำ - สมุนไพร - น้ำตก ถ้ำห้วย นก และสัตว์ป่า	- การบุกรุกทำลายป่าไม้ - เกิดการขยलयพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น - ขาดการจัดสรรอย่างเป็นระบบ
ด้านวัฒนธรรม - ความหลากหลายด้านชนเผ่า/อัตลักษณ์ - คงเอกลักษณ์ของตนเอง - มีความหลากหลายด้านประเพณี/ วัฒนธรรม/การ พูด/ทอผ้า/จักสาน/แกะสลัก - เรืองเล้า/ตำนาน	- การแต่งกายเปลี่ยนไปจากเดิม - วิถีชีวิตแบบเมือง/ต่างชาติ/เข้ามามีอิทธิพล/ ค่านิยมการ บริโภค
ด้านบุคลากร - ภูมิปัญญา/องค์ความรู้ท้องถิ่น/ปราชญ์ ชาวบ้าน	- ผู้นำยังขาดความรู้ความเข้าใจ - บทบาทของผู้นำ การคอร์รัปชัน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

โอกาส	ความเสี่ยง
- วิทยากรชุมชน/มัคคุเทศก์ชุมชน - มีผู้นำทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ	
ด้านองค์กร/กลุ่ม - มีกลุ่มหลากหลายในชุมชน - บางกลุ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เป็นแหล่งศึกษา-ดูงาน	- อบต.ยังไม่ได้ให้ความสำคัญ - ขาดการเชื่อมประสานกลุ่มต่างๆ - บางองค์กรขาดความรู้/เข้าใจ ในการบริหารจัดการ กลุ่มให้เข้มแข็ง
ด้านเงินทุน - บางชุมชนมีกองทุนชุมชน/กองทุนสิ่งแวดล้อม - มีการจัดสรรเงินเพื่อใช้ในการพัฒนาคน กิจกรรม และการพัฒนาชุมชน	- ขาดเงินทุนในการพัฒนาคน/แหล่งท่องเที่ยว
นโยบาย การท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์ ประเทศ/จังหวัด	ขาดแผนปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม
หน่วยงาน อาทิ ททท. ท่องเที่ยวและกีฬา พัฒนาชุมชนเกษตร อุตสาหกรรม อุทยาน แห่งชาติ NGOs สถาบันการศึกษา ให้ความสนใจเป็นยุทธศาสตร์ขององค์กร สามารถเข้าไปเป็นพี่เลี้ยงชุมชนได้	บางหน่วยงานไม่เข้าใจชุมชน ไม่สามารถเชื่อมหากันได้ เกิดข้อขัดแย้ง
การคมนาคม เป็นศูนย์กลางการเดินทาง ทั้งสนามบิน รถไฟ รถยนต์ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายได้ทั่วประเทศ	บางที่การเข้าถึงชุมชนท่องเที่ยวยังลำบาก อยู่นอกเส้นทางท่องเที่ยว
ผู้ประกอบการ ทำงานร่วมกับชุมชนมากขึ้น	บางกลุ่มคาดหวังมาตรฐานที่สูงเกินไป
นักท่องเที่ยว มีแนวโน้มสนใจเรียนรู้วิถีท้องถิ่น	บางกลุ่มไม่เหมาะสมสอดคล้องกับชุมชน
ภัยธรรมชาติ/การเมือง ภูมิอากาศดี ภูมิประเทศสวย	การเมืองยังไม่นิ่ง

ความคาดหวัง

1. ระดับชุมชน

- สร้างชุมชนให้เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้
- ทรัพยากรดิน/น้ำ/ป่า อุดมสมบูรณ์ และชุมชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากร
- พัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้สามารถสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- เพิ่มขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้กับกลุ่ม
- พัฒนาลาดการท่องเที่ยว และเพิ่มจำนวน/คุณภาพนักท่องเที่ยวให้เข้ามาอย่างต่อเนื่อง
- ประสาน เชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- มีความผูกพันเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน
- ชุมชนมีสิทธิในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน

2. ระดับเครือข่ายจังหวัด

- เครือข่ายเป็นองค์กรที่ชัดเจน มีฐานชุมชนที่เข้มแข็ง
- ผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวจังหวัด และได้รับการยอมรับของระดับจังหวัด
- ยกเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นสินค้าของจังหวัดเชียงใหม่
- สร้างพื้นที่ท่องเที่ยว CBT ให้เป็นรูปธรรม (ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ธรรมชาติ สุขภาพ การเกษตร สร้างThemenการท่องเที่ยวที่มีความเฉพาะกลุ่ม/เส้นทาง)
- การพัฒนาฐานข้อมูล มีศูนย์ประสานงาน เชื่อมโยงระหว่างชุมชนเป็นเครือข่ายที่มีระบบ
- ทำปฏิทินการท่องเที่ยวของชุมชน
- มีเวทีพูดคุยในระดับพื้นที่
- เชื่อมประสานงานกับหน่วยที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. อบจ. กทท. กทจ.

3. ระดับภาค

- สร้างเครือข่ายเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- เกิดแหล่งเรียนรู้ของชาติในด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน 7 จังหวัด
- ประสานงานระหว่างภาครัฐในระดับภูมิภาคและระดับชาติ
- เกิดแผนแม่บท (มียุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แผนปฏิบัติการ)

พื้นที่รูปธรรมในการเรียนรู้

1. ชุมชนห้วยขีเหล็ก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

บ้านห้วยขีเหล็กเป็นชุมชนอาช่าดั้งเดิม การท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากความตั้งใจในการรวบรวม รื้อฟื้น ประเพณี พิธีกรรมดั้งเดิมของชนเผ่าอาช่า เพื่อสร้างสำนึกให้กับคนในชุมชนและสามารถสื่อสาร สร้างความเข้าใจร่วมกับคนนอกชุมชนผ่านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชาวบ้านมีพิธีกรรมในการดูแล รักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนได้อย่างน่าสนใจ เพราะในแต่ละพิธีกรรมของคนอาช่าจะสื่อและสอนถึงเรื่องการดูแลรักษาป่า รักษาป่า เพื่อมีใช้ในชุมชนได้จากฐานสู่ฐาน และสามารถเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

2. ชุมชนเวียงบัว อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ชุมชนบ้านเวียงบัวเป็นแหล่งเรียนรู้ซึ่งเน้นการศึกษาแหล่งโบราณคดี มีการขุดค้นแหล่งเตาเผาและกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนา รวมทั้งวิถีชีวิตชุมชน ชุมชนใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูวิถีชีวิตและวัฒนธรรม มีความตั้งใจในการเผยแพร่ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และปลูกสำนึกของคนในชุมชนให้อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญา มีวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านล้านนา และยังมีวิถีเกษตรแบบพอเพียง

3. ชุมชนแม่กำปอง อำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนคนพื้นเมือง ชุมชนเล็กๆ ที่อยู่ท่ามกลางหุบเขา มีความโดดเด่นเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ จนสามารถนำน้ำมาผลิตเป็นกระแสไฟฟ้าเพื่อใช้ในชุมชนและขายให้กับรัฐบาลได้เอง นอกจากนั้นยังเป็นชุมชนที่มีพัฒนาการด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการบ้านพักโฮมสเตย์

4. ชุมชนบ้านแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชุมชนแม่ละนา เป็นชุมชนไทยใหญ่ ส่วนชุมชนจำป๋ เป็นชุมชนลาหู่ ที่อยู่ในพื้นที่ตำบลปางมะผ้า ทั้งสองชุมชนเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากร “ถ้ำ” ร่วมกัน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีชื่อเสียงติดอันดับของประเทศไทย ทั้งสองชุมชนมีประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ของชุมชนร่วมกันอย่างมีกฎ เกณฑ์ กติกาที่ปฏิบัติได้จริง มีรูปธรรมของการจัดการ และทั้งสองชุมชนยังมีพัฒนาการในการเรียนรู้และพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาอย่างควบคู่กัน ซึ่งการท่องเที่ยวของที่นี่สามารถสื่อเรื่องราวของการจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างพึ่งตนเอง สะท้อนเรื่องราวของการจัดการพลังงานทางเลือกและความมั่นคงทางอาหารได้อย่างชัดเจนในแบบวิถีของชุมชน จนปัจจุบันสามารถเป็นต้นแบบ เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับชุมชนอื่น

5. ชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา มีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบขององค์กรชาวบ้านในนาม “ชุมชนคนรักป่าหนองแม่นา” มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบในแต่ละส่วนงาน เช่น ฝ่ายอาหาร ฝ่ายมัคคุเทศก์นำเดินป่า ฝ่ายที่พัก และฝ่ายรับผิดชอบเรื่องเรือพาย เป็นต้น และมีการจัดการเรื่องราวได้อย่างเป็นธรรมชาติ เกิดกฎ กติการ่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนและอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เป็นชุมชนที่มีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งรัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนหนองแม่นาจึงเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่เป็นตัวอย่างในการประสานความร่วมมือกับภาคีในพื้นที่ได้ผลเป็นรูปธรรม

แผนแม่บทการท่องเที่ยวภาคเหนือ

1. วิสัยทัศน์ สร้างคน สร้างชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ผ่านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. ยุทธศาสตร์
 - 2.1 พัฒนาคน
 - 2.2 สร้างองค์ความรู้
 - 2.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน
 - 2.4 ประชาสัมพันธ์
 - 2.5 นโยบาย

3. แผนงาน

3.1 แผนงานในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคน

- 1) แผนงานการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ
- 2) แผนงานอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) แผนงานพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น/วิทยากรชุมชน

3.2 แผนงานในยุทธศาสตร์ด้านการสร้างองค์ความรู้

- 1) แผนงานด้านการพัฒนาศักยภาพชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้
- 2) แผนงานรวบรวมองค์ความรู้ท้องถิ่น องค์ความรู้ด้านการจัดการองค์กร
- 3) แผนงานการสร้างพื้นที่รูปธรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.3 แผนงานในยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน

- 1) แผนงานด้านการจัดการพื้นที่เพื่อจัดเขตการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสภาพทางธรรมชาติและพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน
- 2) แผนงานด้านการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน
- 3) แผนงานพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

3.4 แผนงานในยุทธศาสตร์ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด

- 1) แผนงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่ยอมรับ
- 2) แผนงานด้านการประสานงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนงานการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) แผนงานด้านการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อสร้างพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.5 แผนงานในยุทธศาสตร์ด้านนโยบาย

- 1) แผนงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ประสานแผน/ประสานงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2) แผนงานการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3) แผนงานการปรับปรุงกฎระเบียบให้องค์กรชุมชนมีบทบาทและได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย

การดำเนินงาน

เนื่องจากความคิดเรื่องการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาจากความต้องการของทั้งชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยว ที่มีสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของ สกว. และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ในเบื้องต้นทางสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด 3 จังหวัดนำร่อง ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการจัดเวทีระดับจังหวัดเพื่อจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยว เพื่อระดมความคิดเห็นต่อทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแต่ละจังหวัด อย่างไรก็ตามเพื่อให้แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเชื่อมโยงกันได้ในระดับกลุ่มจังหวัด หรือระดับภาค จึงควรใช้แผนแม่บทฉบับร่างนี้เป็นกรอบคิดและแนวทางในการจัดทำแผนระดับจังหวัดต่อไป

การที่เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มีการริเริ่มมานานพอสมควร เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ที่เป็นเครือข่ายของชุมชนวิจัยที่สนับสนุนโดยสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มีการจัดตั้งองค์กร มีคณะกรรมการบริหาร คณะทำงาน และศูนย์ประสานงานขึ้น เพื่อขับเคลื่อนงานเครือข่ายให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หากต้องการให้เกิดการสานต่องานเครือข่ายจากฐานเดิม หลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการทำงานในระยะยาว เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือที่มีการจัดตั้งแล้วจึงเสนอโครงสร้างและรูปแบบการบริหารงาน พร้อมกับระบบฐานข้อมูลให้พิจารณา

พร้อมกันนี้ จะมีแบบประเมินความต้องการในการฝึกอบรมให้ชุมชนแต่ละแห่ง เพื่อนำมาประมวลและประสานวิทยากรหรือทรัพยากรเข้าไปสนับสนุนชุมชน โดยมีคำถาม ดังนี้

1. ในระยะ 3 ปีที่ผ่านมาชุมชนของท่านได้รับการพัฒนาด้านการฝึกอบรมเรื่องอะไรบ้าง เรื่องที่อบรม แต่ละเรื่องอบรมเมื่อไหร่ จำนวนผู้เข้าร่วม และหน่วยงานที่ฝึกอบรมให้แต่ละครั้ง
2. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติมเรื่องอะไรบ้าง ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระบุไม่เกิน 3 เรื่อง
3. สิ่งที่ชุมชนประสบความสำเร็จ 3 เรื่อง มีอะไรบ้าง

4. ความรู้และทักษะที่คุณมีและช่วยชุมชนอื่นได้มีอะไรบ้าง

หลังจากรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จะมีการจัดลำดับความพร้อมของชุมชนเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 มีแนวคิดชัดเจน มีนักท่องเที่ยวเข้าไปอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจะทำการตลาดด้วยตนเอง

ระดับที่ 2 มีแนวคิดชัดเจน มีกระบวนการเตรียมความพร้อม ขาดนักท่องเที่ยวเข้าไปอย่างต่อเนื่อง

ระดับที่ 3 เพิ่งเริ่มดำเนินการ หรือดำเนินการแล้วแต่แนวคิดยังไม่ชัดเจน กลุ่มยังไม่เข้มแข็ง

โดยศูนย์ประสานงานจะทำเรื่องการประชาสัมพันธ์จะลงพื้นที่เพื่อประเมินความพร้อมชุมชน เพื่อดูว่าชุมชนมีความพร้อมสำหรับการส่งเสริมเรื่องการประชาสัมพันธ์หรือไม่ โดยจะเน้นกลุ่มเป้าหมายระดับที่ 2

เนื่องจากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลานาน ได้สะสมประสบการณ์และองค์ความรู้ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ให้กลุ่มชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ประโยชน์ เพื่อที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะก้าวสู่การพัฒนาบนฐานความรู้ ตัดสินใจบนฐานข้อมูล และมีการพัฒนาศักยภาพคน / องค์กรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ ประมวลได้ชุดความรู้ได้ดังนี้

1. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวและตัดสินใจบนฐานความรู้และข้อมูล
2. การเตรียมความพร้อมชุมชน (แนวคิด การทำงานแบบมีส่วนร่วม การบริหารจัดการองค์กร)
3. การฝึกอบรมภาคทฤษฎีท้องถิ่น
4. การตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. การฝึกอบรมผู้นำการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน มิได้มีเพียงสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเท่านั้น หากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานได้ประสานงานกัน ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ก็จะช่วยให้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนขับเคลื่อนไปได้อย่างมีฐานที่เข้มแข็งและมีทิศทาง

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

จากการดำเนินงานของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนในปี พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมา ได้ดำเนินการจัดการโครงการ การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเทศไทยร่วมกับ ผศ.จิตศักดิ์ พุฒจรมหาวิทยาลัยศิลปากร สนับสนุนโดย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จากการประชุมดังกล่าว ได้เกิดการประสานการทำงานร่วมกันของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เป็นของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ ครอบคลุม 14 จังหวัด หากแต่ในช่วงที่ผ่านมาขาดการทำงานต่อเนื่องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และในระหว่างนั้นพบว่ามีความจำเป็นต้องได้พยายามพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งความพยายามในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน หลายเครือข่ายที่เกิดขึ้นทั้งระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับภาคใต้ รวมทั้งระดับภูมิโนเวศ เช่น เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน อันดามันใต้ เป็นต้น โดยหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน แต่ยังคงขาดการประสานการทำงาน การวางแผนงานร่วมกัน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทาง

สถานการณ์...การขับเคลื่อนเครือข่ายฯ ภาคใต้

- แต่ละชุมชนต่างเคลื่อนกันเอง
- หลายๆ เครือข่ายฯ ที่มีหน่วยงานสนับสนุน พอหน่วยงานถอนตัวงานก็ชะงักหรือเดินช้าลง อาจมีบางกรณีที่ส่งต่อให้หน่วยงานในพื้นที่ช่วยสานต่อ
- บางชุมชนยังมีความต้องการในการพัฒนาต่อ
- ขาดพี่เลี้ยง
- ขาดกลไกการประสานงานกลาง
- มีหลากหลายเครือข่าย หลากหลายระดับ
- ชุมชน CBT จุดเริ่มต้นที่ต่างกันทั้งที่เริ่มโดยหน่วยงานรัฐ NGOs เริ่มจากงานวิจัยหรือบางชุมชนก็ลุยเอง ทำเองทั้งหมด
- บางพื้นที่มีหน่วยงานภาครัฐ ในการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่เช่น สตูล
- น่าจะมีการกำหนด นิยาม CBT ให้ตรงกัน

ภาพฝัน...ในอนาคต

- อยากเห็นองค์กรอิสระของชุมชน..สถาบันการท่งเทียวโดยชุมชน ที่เป็นของชาวบ้านและให้หน่วยงานเป็นพี่เลี้ยง
- อยากเห็นการสร้างควมเข้าใจ และนิยาม CBT ให้ตรงกัน
- มีการสร้างพื้นที่รูปธรรมให้ชัดเจน
- มีการสรุปบทเรียนการดำเนินงานของชุมชนที่ทำผ่านมาแล้ว (รุ่นพี่)
- สรุปรูปแบบการท่งเทียวโดยชุมชนของภาคได้มีก็แบบ จะสามารถร่วมมือกันได้อย่างไร และทำอย่างไรจะไม่แข่งขันกันเอง
- การเคลื่อนเครือข่ายฯ บนฐานความรู้ มีการสรุปบทเรียน นิยามตนเอง
- สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อาจเกิดโจทย์วิจัยเฉพาะเชิงประเด็น เชิงพื้นที่ หรือประเด็นร่วมกัน
- มีการแบ่งโซนเพื่อถอดบทเรียนในแต่ละระดับ

จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้พบว่าชุมชนท่งเทียวในพื้นที่ภาคใต้นั้น มีจุดเริ่มในการก่อเกิดที่ต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็น 1) เริ่มต้นจากการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าไปสร้างความรู้ ความเข้าใจและพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนท่งเทียว ซึ่งชุมชนลักษณะนี้ได้แก่ชุมชนในพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล 2) เริ่มต้นโดยมีพัฒนาการมาจากฐานงานพัฒนาและองค์กรพัฒนาอิสระเข้ามาร่วมสนับสนุนและจัดกระบวนการ อาทิเช่น ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนพรหมโลก จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น 3) จากหน่วยงานภาครัฐที่ใช้กระบวนการพัฒนาในการสนับสนุนและเติบโตมาจากหน่วยงานภาครัฐที่เป็นพี่เลี้ยง อาทิเช่น ชุมชนโหนดนาเล จังหวัดพัทลุง เป็นต้น 4) ชุมชนที่เกิดขึ้นมาจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของอาจารย์ในสถาบันการศึกษา เช่น ชุมชนคลองเรือ จังหวัดชุมพร เป็นต้น และ 5) ชุมชนที่เกิดขึ้นจากการล้มลุกคลุกคลาน และพัฒนาตัวเองมาเป็นชุมชนท่งเทียว แสวงหาพี่เลี้ยงด้วยตัวเอง เช่น ชุมชนสินแพรทอง จังหวัดพัทลุง เป็นต้น จากการก่อเกิดที่แตกต่างกันทำให้ชุมชนท่งเทียวในพื้นที่ภาคใต้มีกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ต่างกัน เกิดบทเรียน ประสบการณ์และชุดความรู้ที่ต่างกัน ซึ่งบนความแตกต่างนั้น จะเป็นฐานความคิด ความรู้ในการที่พัฒนาร่วมกันต่อและการเชื่อมร้อยกันในเชิงเครือข่ายฯ

ในแง่ของความเป็นเครือข่าย ฯ นั้น ที่ผ่านมามีเกิดชุดความรู้ในความพยายามที่จะร้อยชุมชนท่งเทียวต่าง ๆ ในลักษณะของเครือข่ายฯ อยู่หลายเครือข่าย ฯ แต่ยังไม่เกิดเครือข่ายฯ ชุมชนท่งเทียวที่เป็นรูปธรรม ซึ่งตัวอย่างของเครือข่าย ฯ ที่เกิดขึ้นนั้น ได้แก่ 1) เครือข่ายการท่งเทียวโดยชุมชนรอบเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้การใช้ฐานทรัพยากรร่วมกัน จึงมี

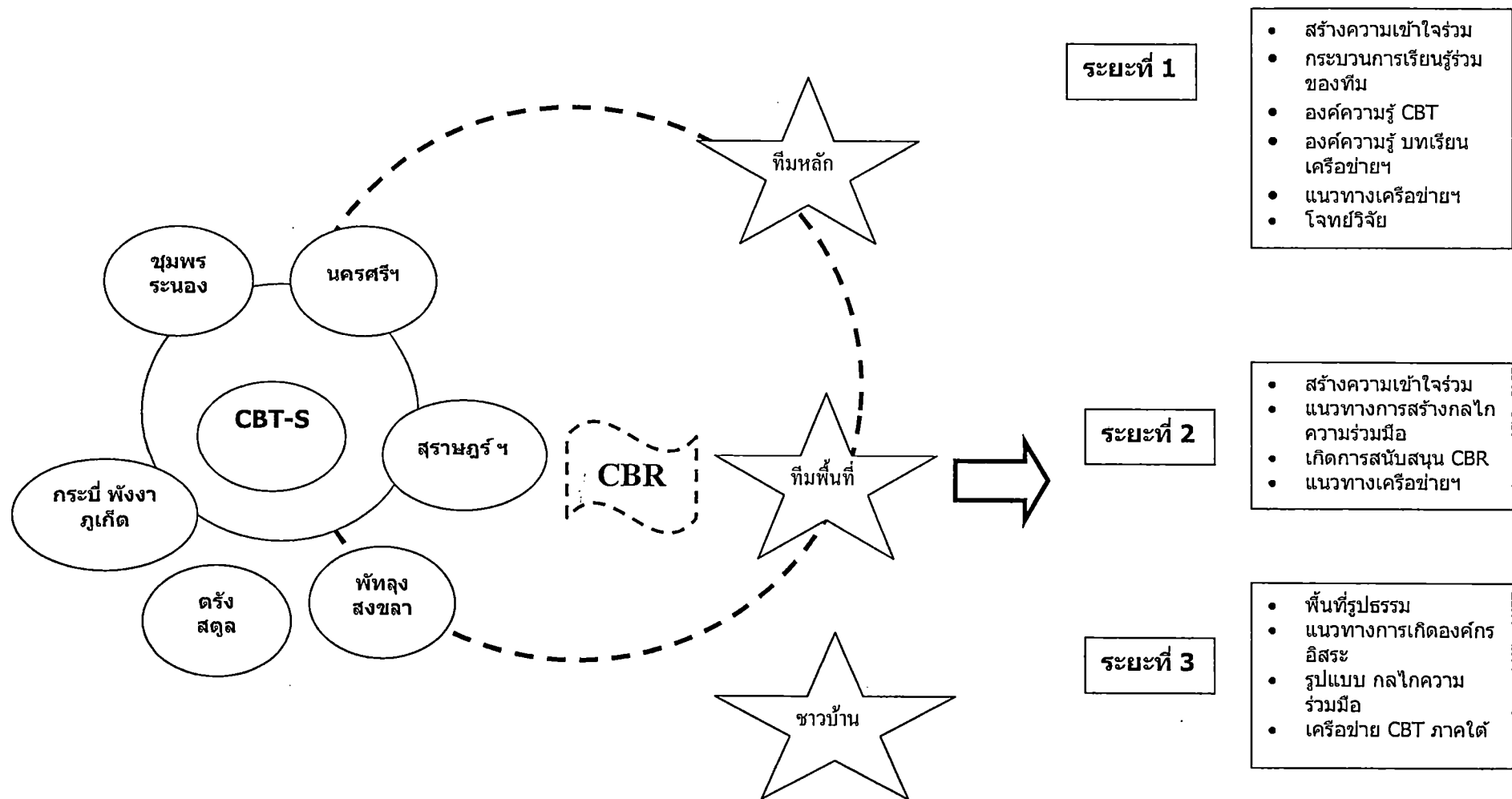
ความพยายามที่จะรวมตัวกันในการจัดการทรัพยากรรอบเขาหลวงเพื่อการท่องเที่ยว แต่ก็ยังไม่เป็นเครือข่าย ๆ ที่ชัดเจน 2) เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอันดามันได้ รวมพื้นที่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล ภายใต้การสนับสนุนของรัฐควีนแลนด์ ซึ่งได้ดำเนินงานในปี พ.ศ.2551 ที่ผ่านมารวม 11 ชุมชนในพื้นที่จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล แต่เครือข่ายดังกล่าวมีลักษณะเป็นเครือข่ายจัดตั้งทำให้การดำเนินงานนั้นไม่มีความต่อเนื่อง ปัจจุบันเครือข่ายดังกล่าวได้หยุดการดำเนินงานแล้ว และ 3) เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดพังงา รวม 14 ชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดพังงา โดยการสนับสนุนของ สำนักงานเกษตรจังหวัดพังงา ซึ่งเป็นการรวมกันเพื่อการตลาดในการเชื่อมโยงเส้นทางและการทำการตลาดร่วมกัน ปัจจุบันยังคงทำงานร่วมกันอยู่

จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นว่ามีความพยายามของหลายหน่วยงานที่จะเชื่อมร้อยชุมชนในลักษณะของเครือข่ายฯ บนฐานความคิด การก่อเกิดที่แตกต่างกัน ซึ่งบทเรียนที่น่าสนใจต่างๆ นั้นจะเป็นบทเรียนในการวางแผนและผลักดันให้เกิดการเชื่อมร้อยเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ร่วมกันอย่างมีทิศทางภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัยเป็นโครงการวิจัยที่มีความตั้งใจในการค้นหาแนวทาง รูปแบบของการสร้างและพัฒนากลไกการทำงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ โดยออกแบบกระบวนการทำงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในหลากหลายระดับตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงพี่เลี้ยงจากหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผ่านการดำเนินงานกิจกรรม โดยมีกรอบแนวคิดในการดำเนินงานดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินงาน

การกำหนดพื้นที่การศึกษา ถอดบทเรียน และการจัดการ CBT ในพื้นที่

ตารางที่ 2 พื้นที่การศึกษา ถอดบทเรียน และการจัดการ CBT ในพื้นที่

พื้นที่ศึกษา	
1. จังหวัดชุมพร	1.1 ชุมชนเกาะพิทักษ์ 1.2 ชุมชนคลองเรือ
2. จังหวัดระนอง	2.1 ชุมชนทะเลนอก 2.2 ชุมชนหาดส้มแป้น
3. จังหวัดนครศรีธรรมราช	3.1 ชุมชนคีรีวง 3.2 ชุมชนพรหมโลก
4. จังหวัดสุราษฎร์ธานี	4.1 ชุมชนถ้ำผิง 4.2 ชุมชน ลีเล็ด
5. จังหวัดพัทลุง	5.1 ชุมชนตะโหมด 5.2 ชุมชนโหนดนวล
6. จังหวัดสงขลา	1.1 กฤษฎาโฮมสเตย์ 1.2 ชุมชนคลองภูมิ (รัฐภูมิ)
7. จังหวัดตรัง	7.1 ชุมชนเกาะสุกร
8. จังหวัดสตูล	8.1 ชุมชนป้อเจ็ดลูก 8.2 ชุมชนโคกพะยอม 8.3 ชุมชนภูผาเพชร
9. จังหวัดกระบี่	9.1 ชุมชนนาตม 9.2 ชุมชนเกาะยาวน้อย
10. จังหวัดพังงา	10.1 ชุมชนโคกไคร 10.2 ชุมชนท่าดินแดง

การออกแบบกระบวนการดำเนินงาน

จัดทีมงานออกเป็น 3 กลุ่ม (รายชื่อคณะดำเนินงาน มีรายละเอียดในบทที่ 1) ได้แก่

ทีมประสานงานกลาง

มีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งระดับพื้นที่ ระดับกลุ่มจังหวัดและระดับภาค ยก
ร่าง Proposal วางกรอบ ประเด็นในการถอดบทเรียน จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับ 3 กลุ่มทำงาน
ได้แก่ ทีมวิจัยชุมชน ทีมพี่เลี้ยง และทีมกลาง งานประสานงานและการเขียนรายงาน ประกอบด้วย

1. ผศ.จิตศักดิ์ พุฒจรรย์	มหาวิทยาลัยศิลปากร (หัวหน้าโครงการ)
2. คุณปรีชากรณ์ ไชยเดช	ททท. หาดใหญ่ (ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการ)
3. คุณจักรกฤษ เอ็งฉ้วน	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. คุณภัชกุล ตีร์พันธ์	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.สตูล
5. คุณกัลยา หอมเกตุ	จ.นครศรีธรรมราช (เลขานุการโครงการ)

ทีมประสานงานในพื้นที่

ประกอบด้วย ทีมพื้นที่ (ตัวแทนจากชุมชนที่คัดเลือก) และทีมพี่เลี้ยง มีหน้าที่ในการถอด
บทเรียนในเชิงพื้นที่ โดยแบ่งเป็น 6 พื้นที่ คือ 1) ชุมพร ระนอง 2) นครศรีธรรมราช 3) สุราษฎร์ธานี
4) พัทลุง สงขลา 5) ตรัง สตูล และ 6) กระบี่ พังงา ภูเก็ต ทั้งนี้มีรายชื่อคณะทำงานในแต่ละพื้นที่
ดังนี้

1. จังหวัดชุมพร-ระนอง

1) นายอำนาจ รักษาพล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. ชุมพร
2) นางสาวเบญจมาศ ณ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. ชุมพร
3) นายชลดรงค์ ทองสง	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. ชุมพร
2. จังหวัดนครศรีธรรมราช

4) นายธีรพันธ์ จุฬากาญจน์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จ. นครศรีธรรมราช
5) นางสาวรัชฎา คชแสงสันต์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จ. นครศรีธรรมราช
6) นางสาวกัลยา หอมเกตุ	นักวิจัยอิสระ จ. นครศรีธรรมราช

- ✓ 7) นางสาวสุภิญญา บุญเฉลย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จ. นครศรีธรรมราช
 ✓ 8) อาจารย์อรอนงค์ เจียบแหลม มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จ. นครศรีธรรมราช

3. จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- ✓ 9) นางสาวนุชนารถ สิงห์ภูติ กลุ่มชุมชนลีเล็ด จ. สุราษฎร์ธานี
 ✓ 10) คุณจักรกฤษ เอ็งฉ้วน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ ฯ

4. พัทลุง สงขลา

- ✓ 11) คุณปรีญากรณ์ ไชยคช ททท. หาดใหญ่
 ✗ 12) คุณธนินธรณ์ ขุนจันทร์ ชุมชนตะโหมด จ. พัทลุง

5. จังหวัดตรัง-สตูล

- 13) นางสาวสุภาพร เซาว์พ้อง สำนักงานพลังงานจังหวัดตรัง
 14) นายวิมาท หมดสา ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสตูล
 15) นายมานพ ช่วยอินทร์ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดตรัง
 ✓ 16) คุณสงวงศ์ สุวรรณ ผช. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล

6. จังหวัดกระบี่-พังงา-ภูเก็ต

- 17) คุณนัฐกาญจน์ ไทสุวรรณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพังงา
 18) คุณนคร อมรวิตพงศ์ สถาบันคีนันแห่งเอเชีย

ทีมนักวิจัยชาวบ้าน

ตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละพื้นที่ จำนวน 24 คน ดังนี้

1. นายพิทักษ์ ธเนศถาวรกุล	คลองเรือ
2. นายอำพล ธาณีครุฑ	เกาะพิทักษ์
3. คุณดรฤณี ภักดี	ทะเลนอก
4. จำสับเอกกฤษดา เอกวานิช	หาดส้มแป้น
5. กำนันยงยุทธ กระจำงโลก	คีรีวง
6. คุณธนพล นกพั้ง	คลองค้อง

7. คุณพูลศิริ สุทธิช่วย	แขวงนา
8. คุณกาญจนา นนทามิตร	ทะเลหมอก กรุงชิง
9. คุณวิชาญ ชูประสูติ	ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านพรหมโลก
10. คุณเกษตร ขุนจันทร์	เครือข่ายเกษตรเชิงอนุรักษ์กิ่งอำเภอช้างกลาง
11. คุณบุญทำ บุญชุติ	ถ้ำผิง
12. คุณนุชนารถ สิงหนุตติ	ลีเล็ด
13. คุณสมเกียรติ บัญชาพัฒนศักดิ์	ตะโหมด
14. คุณพูนทรัพย์ สาธุ	โหนดนาเล
15. คุณพินิจ กฤษณการณ	คลองภูมิ (รัฐภูมิ)
16. คุณเชาว์ อ่อนดำ	สินแพทอง
17. คุณยุหน่า หลงสมัน	บ่อเจ็ดลูก
18. คุณรัตนา ไชยมล	เกาะสุกร
19. คุณวรรณ เสงลา	สุโละ
20. คุณเผด็จ โต๊ะปลัด	โคกพยอม
21. คุณจรรยา ทศกุล	ภูผาเพชร
22. คุณบัญชา แขวงหลี่	นาตั้น
23. คุณสำเร็จ ราเขต	เกาะยาวน้อย
24. นางฉันทนา ตูแท้	ทำดินแดง

ทีมที่ปรึกษา

1. พงศา ชูเนม	หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ จ.ชุมพร
2. สุเทพ เกื้อสังข์	ผอ.ททท.นครฯ
3. สุทธิ ศิลละมัย	ผอ.สนง.ทท.จ.นคร
4. ศิริวิ วาเลาะ	ผอ.สนง.ทท.จ.พัทลุง
5. ผอ.สนง.ทท.จ.ชุมพร	
6. ผอ.สนง.ทท.จ.สุราษฎร์	
7. ผอ.สนง.ทท.จ.ระนอง	
8. ผอ.สนง.ทท.จ.พังงา	
9. ผอ.สนง.ทท.จ.กระบี่	
10. ผอ.สนง.ทท.จ.ภูเก็ต	
11. ผอ.สนง.ทท.จ.สงขลา	

12. ผอ.สนง.ทท.จ.สตูล
13. ผอ.ททท.สนง.จ.ชุมพร
14. ผอ.ททท.สนง.จ.สุราษฎร์
15. ผอ.ททท.สนง.จ.ตรัง
16. ผอ.ททท.สนง.จ.กระบี่
17. ผอ.ททท.สนง.จ.ภูเก็ต
18. ประภาส อินทนปราชญ์ ผอ.ททท.หาดใหญ่
19. นายกฤษ ศรีฟ้า นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยว จ.พังงา
20. นายสมพงษ์ หลีเคราะห์ Node สตูล
21. นายมานพ ช่วยอินทร์ Node ตรัง
22. คุณภราเดช พยัณวิเชียร ที่ปรึกษา 11 ททท.
23. ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มอ.หาดใหญ่
24. นายสมบุญ อภาสกิจ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคใต้
25. นายสาริต นิลวงศ์ ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ ททท.

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การวิจัยในระยะที่ 1 นี้มีการดำเนินงานใน 6 ขั้นตอนต่อไปนี้ 1) ดำเนินการจัดทำ mapping ชุมชนท่องเที่ยวภาคใต้ 14 จังหวัด 2) เติ้วางแผนและจัดทำกรอบการถอดบทเรียน 3) การลงพื้นที่ 25 ชุมชน กรณีศึกษา 4) เติ้ภาคีในแต่ละกลุ่มจังหวัด 6 กลุ่ม 5) เติ้แลกเปลี่ยน ชุมชน ภาคี ระดับจังหวัดและระดับกลุ่มจังหวัด และเติ้ระดับภาค และ 6) เติ้นำเสนอผลงานวิจัย ระยะที่ 1 โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. ดำเนินการจัดทำ mapping ชุมชนท่องเที่ยวภาคใต้ 14 จังหวัด

1.1 เป้าหมาย เพื่อระดมความคิดในการรวบรวมข้อมูลชุมชนท่องเที่ยวภาคใต้ทั้งหมด

1.2 กระบวนการ

จัดประชุมระดมสมอง 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ที่ชุมชนบ่อเจ็ดลูก จ.สตูล และครั้งที่ 2 ที่ชุมชนพรหมโลก จ.นครศรีธรรมราช โดยการใช้ผู้ระดมความคิดและใช้เครื่องมือแผนที่เป็นตัวช่วยในการประมวลผลข้อมูล

1.3 ผลที่เกิดขึ้น (โดยสรุป)

- 1) ได้เกณฑ์ในการจัดระดับชุมชน 3 ระดับ
- 2) เห็นภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้
- 3) สามารถคัดเลือกพื้นที่ที่กรณีศึกษาในการถอดบทเรียน

2. เวทีวางแผนและจัดทำกรอบการถอดบทเรียน

2.1 เป้าหมาย เพื่อวางแผนการทำงานของทีมและจัดทำกรอบการถอดบทเรียน เติมความรู้เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ และทดลองปฏิบัติการถอดบทเรียนที่ชุมชนลีเล็ด

2.2 กระบวนการ

จัดประชุมทีมวิจัยที่ชุมชนลีเล็ด จ.สุราษฎร์ธานี เพื่อวางแผนและออกแบบกระบวนการทำงาน และใช้พื้นที่ชุมชนลีเล็ดเป็นตัวอย่างในการทดลองเครื่องมือและการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับทีมวิจัย โดยดำเนินการดังนี้ 1) วางกรอบการถอดบทเรียน 2) ออกแบบเครื่องมือ 3) เติมความรู้เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ 4) ทดลองทำ (ถอดบทเรียนชุมชนลีเล็ด) และ 5) ประเมินผล สะท้อนกลับการทำงานร่วมกัน

2.3 ผลที่เกิดขึ้น (โดยสรุป) เติมความรู้เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังภาพที่ 2

FT วิทยากรกระบวนการ (คุณอำนวย)	COFT วิทยากรกระบวนการร่วม
ไม่ทำให้คนคุยด้วยเสียหน้า	สรุปประเด็น/จับประเด็น
คุมประเด็น	Grouping เป็น
แก้ไขปัญหา	
หยุดตัวป่วน	
คนบันทึก	เครื่องมือ
จดทุกอย่างที่เขาพูด	สัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล
บันทึกบรรยายภาคในการคุย(สังเกตคนรอบข้าง)	ตั้งวงคุย
สามารถวิเคราะห์เพิ่มเติมได้	Mind map
	แบบฟอร์มบันทึก
	แนวคำถามชวนคุย

ภาพที่ 2 ความรู้เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้

2.4 แผนการทำงาน (ส.ค. 52 - มี.ค. 53)

- 1) ประชุมทีมทำงานวางกรอบขอบทเรียนจาก case
- 2) ลงพื้นที่ถอด case 25 ชุมชน 6 โซน ถอดบทเรียนและสร้างเกณฑ์ในการจัดระดับความพร้อม
- 3) เวทีทีมวิจัยสรุปบทเรียน case
- 4) เวทีภาคีหน่วยงาน 6 โซน
- 5) เขียน case + บทเรียนร่วมภาคี
- 6) นำเสนอผลงานระยะ 1 (ระดับภาค)
- 7) สรุปการวิจัย พัฒนา ระยะ 2
- 8) เขียนรายงาน

3 การลงพื้นที่ 25 ชุมชน กรณีศึกษา

3.1 เป้าหมาย

3.2 กระบวนการ

3.3 ผลการดำเนินงาน (โดยสรุป)

4 เวทีภาคีในแต่ละกลุ่มจังหวัด 6 กลุ่ม

4.1 เป้าหมาย

4.2 กระบวนการ

4.3 ผลการดำเนินงาน (โดยสรุป)

5 เวทีแลกเปลี่ยน ชุมชน ภาคี ระดับจังหวัดและระดับกลุ่มจังหวัด และเวทีระดับภาค (เวทีนำเสนอผลงานวิจัย ระยะที่ 1)

5.1 เป้าหมาย

5.2 กระบวนการ

5.3 ผลการดำเนินงาน (โดยสรุป)

แผนการดำเนินงาน

1. ส้วางเกณฑ์เครื่องมือ การจัดระดับชุมชน 1,2,3
2. เวทีถอดบทเรียนในเชิงพื้นที่ และกลุ่มจังหวัด (ลงพื้นที่รายพื้นที่)
3. เวทีภาคีในแต่ละกลุ่มจังหวัด 6 กลุ่ม
4. เวทีแลกเปลี่ยน ชุมชน ภาคี ระดับจังหวัดและระดับกลุ่มจังหวัด และเวทีระดับภาค

ทั้งนี้ มีกิจกรรมและช่วงเวลาในแผนการดำเนินงาน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แผนการดำเนินงาน

[illegible]

บทที่ 4

ผลการวิจัย

โครงการวิจัยนี้มีความตั้งใจจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไรและแต่ละชุมชนมีบทเรียนอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์ระยะที่ 1 คือ 1) เพื่อศึกษารวบรวมบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ผ่านกระบวนการถอดบทเรียน 2) เพื่อยกระดับองค์ความรู้ในเชิงพื้นที่นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ และ 3) เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยที่จะนำไปสู่การจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพองค์กรเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

Mapping ชุมชนท่องเที่ยวภาคใต้

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ จากสถานการณ์ที่มีการดำเนินการอยู่ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากแบ่งระดับความพร้อมของชุมชนออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับที่ 1 เป็นชุมชนที่มีความพร้อมเป็นอย่างดีในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระดับที่ 2 เป็นชุมชนที่เริ่มดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วแต่ยังอยู่ขาดความพร้อมที่จะต้องพัฒนาศักยภาพในบางด้านอยู่ และระดับที่ 3 เป็นชุมชนที่กำลังจะเริ่มจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรืออยู่ในระยะเริ่มต้น ซึ่งชุมชนที่ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดมีระดับความพร้อมที่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 4 และสามารถสรุปเป็นแผนที่ได้ดังภาพที่ 3

ตารางที่ 4 แสดงระดับความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน CBT. ภาคใต้

ชุมชน CBT	ระดับความพร้อม		
	①	②	③
จังหวัดชุมพร			
1. ชุมชนพะโต๊ะ	✓		
2. ชุมชนเกาะพิทักษ์	✓		
3. ชุมพรคาบانا	✓		
4. ชุมชนคลองเรือ	✓		
5. บ้านแหลมสันติ (อ่าวละแม)			✓

ตารางที่ 4 (ต่อ)

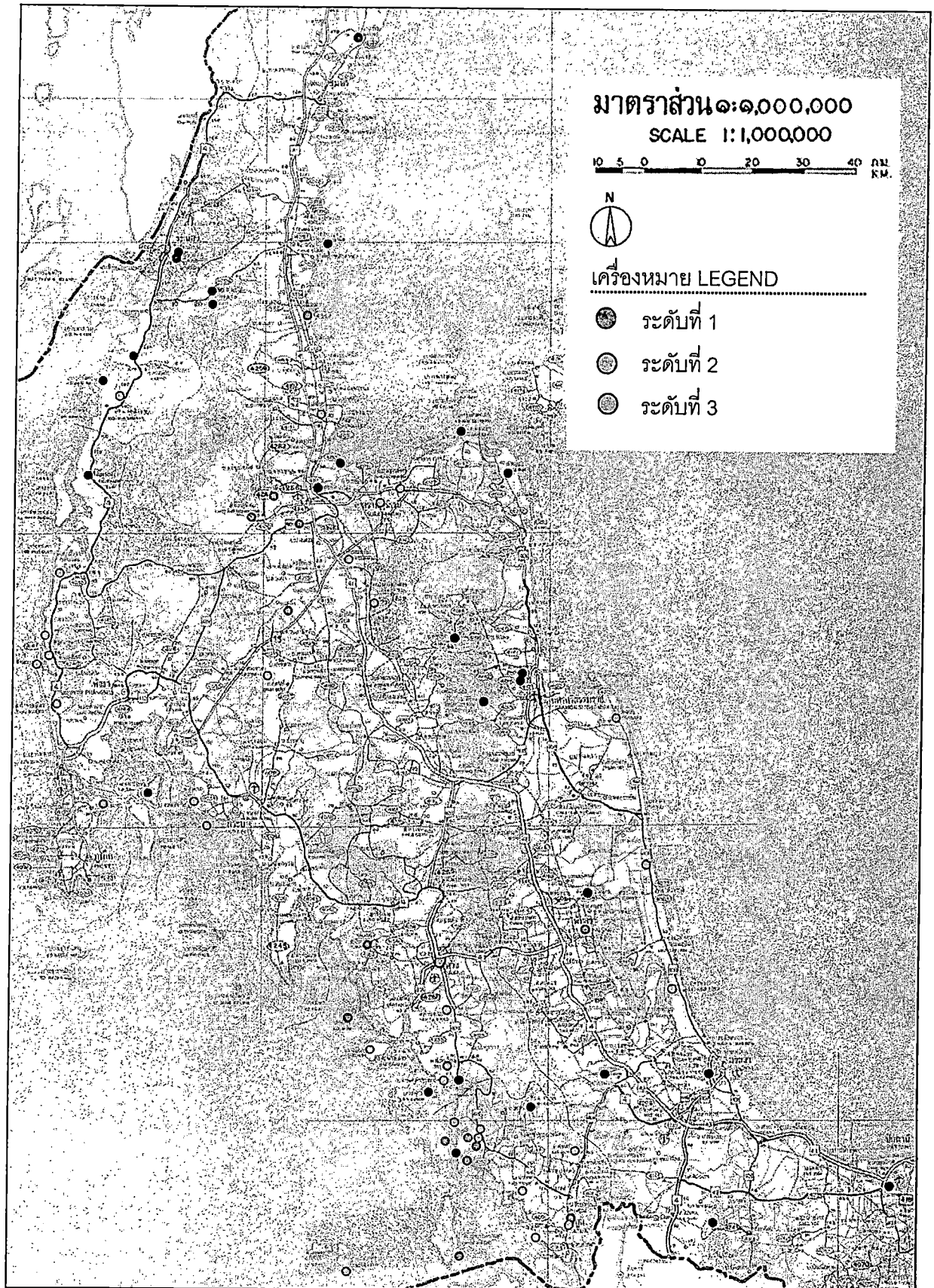
ชุมชน CBT	ระดับความพร้อม		
	①	②	③
จังหวัดระนอง			
1. ชุมชนทะเลนอก	✓		
2. ชุมชนม่วงกลาง	✓		
3. ชุมชนหาดส้มแป้นHS	✓		
4. ชุมชนมุสลิมHS	✓		
5. ชุมชนคลองนาคา		✓	
จังหวัดพังงา			
1. ชุมชนทุ่งนางดำ	✓		
2. ชุมชนเกาะยาวน้อย	✓		
3. ชุมชนบ้านน้ำเค็ม		✓	
4. ชุมชนบ้านน้ำใส(ต.ลำแก่น)		✓	
5. ชุมชนบ้านทับละมุ(ต.ลำแก่น)		✓	
6. ชุมชนบ้านทำดินแดง(ต.ลำแก่น)		✓	
7. ชุมชนบ้านเกาะนก		✓	
8. ชุมชนเกาะปันหยี		✓	
9. ชุมชนในเครือข่ายCBTพังงา 14กลุ่ม		✓	
จังหวัดตรัง			
1. ชุมชนหยงสตาร์	✓		
2. ชุมชนเกาะสุกร	✓		
3. ชุมชนนาชุมเห็ด		✓	
4. ชุมชนเกาะลิบง		✓	
5. ชุมชนบ้านในทอน		✓	
6. ชุมชนตะเสี		✓	
7. ชุมชนเกาะมุก			✓
8. ชุมชนพรุจูด			✓
จังหวัดสตูล			
1. ชุมชนป้อเจ็ดลูก	✓		
2. ชุมชนภูผาเพชร	✓		

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ชุมชน CBT	ระดับความพึงพอใจ		
	1	2	3
3. ชุมชนขอนแก่น		✓	
4. ชุมชนตำบลนาทอน		✓	
5. ชุมชนหัวทาง		✓	
6. ชุมชนปากันเคย		✓	
7. ชุมชนบ้านทุ่งรีน		✓	
8. ชุมชนหลิไธยะ		✓	
9. ชุมชนโคกพะยอม		✓	
10. ชุมชนโดนป่าหนั่น		✓	
11. ชุมชนตะลึงไธ			✓
12. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน			✓
13. ชุมชนคลองลิดี			✓
14. ชุมชนบุบผา			✓
15. ชุมชนเขาพญาบังสา			✓
16. ชุมชนปยุ เกาะสาหร่าย			✓
จังหวัดสุราษฎร์ธานี			
1. ชุมชนลิเล็ด	✓		
2. ชุมชนถ้ำผึ้ง	✓		
3. ชุมชนท่าทองใหม่		✓	
4. ชุมชนไชยา		✓	
5. ชุมชนคลองน้อย		✓	
6. ชุมชนบางใบไม้		✓	
7. ชุมชนช่องช้าง		✓	
8. ชุมชนยวนสาว			✓
9. ชุมชนตุ๊กเหิน			✓
10. ชุมชนค่าย 514			✓
11. ชุมชนถ้ำสิงขร			✓
จังหวัดพัทลุง			
1. ชุมชนทะเลน้อย	✓		

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ชุมชน CBT	ระดับความพร้อม		
	①	②	③
1. พรุหามบัว			✓
จังหวัดนครศรีธรรมราช			
1. ชุมชนคีรีวง	✓		
2. ชุมชนกรุงชิง	✓		
3. ชุมชนพรหมโลก	✓		
4. ชุมชนวังลุง	✓		
5. ชุมชนเขาพรายดำ	✓		
6. ชุมชนแหลมประทับ	✓		
7. ชุมชนคลองเค็ง	✓		
8. ชุมชนในเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำปากพนัง		✓	
จังหวัดสงขลา			
1. ชุมชนเกาะยอ	✓		
2. ชุมชนเขาน้ำค้าง	✓		
3. ชุมชนคลองภูมิ	✓		
4. ชุมชนคลองแดน		✓	
5. ชุมชนโหนดนาเล		✓	
จังหวัดปัตตานี			
1. ชุมชนบ้านทรายขาว	✓		
จังหวัดภูเก็ต			
1. ชุมชนบางโรง			✓

ภาพที่ 3 ระดับความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน CBT. ในภาคใต้

ดำเนินการจัดทำกรอบการถอดบทเรียน

ตารางที่ 5 กรอบการถอดบทเรียน

แนวคำถาม	วิธีการ/เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล
ต้นทาง เป้าหมาย CBT สำเร็จ เพราะ ไม่สำเร็จ เพราะ พัฒนาการการก่อเกิด นิยาม CBT		
กลางทาง การจัดการ CBT ผลที่เกิดขึ้นจาก CBT ผลกระทบต่อชุมชน/กลุ่ม การเปลี่ยนแปลงด้านบวก การเปลี่ยนแปลงด้านลบ ประสบการณ์ในการรับนักท่องเที่ยว	โฮมสเตย์	สมาชิกในกลุ่ม สมาชิกนอกกลุ่ม หน่วยงาน
ปลายทาง ปัจจัยสำเร็จ/ล้มเหลว ปัญหา/วิธีแก้ไข การอยู่ท่ามกลาง mass สถานการณ์เครือข่ายในพื้นที่ บทบาท/ความสัมพันธ์กับหน่วยงานในพื้นที่ แผนงานในอนาคต	สัมภาษณ์ในรอบ ในรอบ สัมภาษณ์	

การลงพื้นที่ถอดบทเรียน 25 ชุมชน กรณีศึกษา

จังหวัดชุมพร

1. ถอดบทเรียนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะพิทักษ์ ต.บางน้ำจืด อ.หลังสวน จ.ชุมพร

ความเป็นมา

ชุมชนเกาะพิทักษ์ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 14 ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร มีเนื้อที่ประมาณ 712 ไร่ มีชุมชนอาศัยอยู่จำนวน 43 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักในการทำประมงพื้นบ้าน วางลอบหมึก อวนปู เลี้ยงหอยแมลงภู่ อาชีพรองคือการทำสวนมะพร้าว ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่บนเกาะไม่มีศาสนสถาน ดังนั้นในเวลาประกอบกิจกรรมทางศาสนาจะต้องขึ้นมาประกอบกิจกรรมบนฝั่ง เกาะพิทักษ์ นับเป็นหมู่บ้านเดียวของจังหวัดชุมพรที่มีเนื้อที่เป็นเกาะทั้งหมด โดยอยู่ห่างจากฝั่งประมาณ 1 กิโลเมตร

ที่มาของชื่อเกาะพิทักษ์นั้น ไม่ได้มีหลักฐานที่เป็นเอกสารบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเพียงการเล่าขานสืบต่อกันมาว่า ว่าน่าจะมาจากเหตุการณ์ในอดีต เวลาที่มีเรือสำเภาบรรทุกสินค้าผ่านมาถึงเกาะก็จะมีเสียงตะโกนเรียกให้ขึ้นไปบนเกาะ เมื่อขึ้นไปแล้วปรากฏว่าไม่มีคนตามเสียงที่ร้องเรียก จึงคิดว่าเป็นเสียง "ผีทักษ์" หรืออาจจะเป็นจากเหตุการณ์ที่มีเรือบรรทุกสินค้าและเรือประมงได้เข้ามาหลบลมพายุกันเป็นประจำ จนกลาสีเรือต่างก็ใช้เกาะแห่งนี้เป็น "ที่พิทักษ์" เพื่อความปลอดภัย ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไป คำว่า "ผีทักษ์" หรือ "ที่พิทักษ์" ในอดีต ก็อาจจะเพี้ยนจนกลายมาเป็นชื่อเกาะ "พิทักษ์" ในปัจจุบันก็เป็นไปได้

ชุมชนเกาะพิทักษ์เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในเรื่องของความเข้มแข็งของชุมชน กล่าวคือ เรื่องของการต่อสู้เพื่อป้องกันและรักษาทรัพยากรทางทะเลรอบ ๆ เกาะพิทักษ์ ซึ่งทำให้ชุมชนเกาะพิทักษ์ได้รับรางวัล "หมู่บ้านอนุรักษ์ชายฝั่งทะเลดีเด่น" ในปี พ.ศ.2545 นอกจากนี้ในปัจจุบันชุมชนเกาะพิทักษ์ยังได้หันมาประกอบกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวและได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของภาคใต้ตอนบน

นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- ชุมชนเป็นผู้ดูแล เป็นผู้จัดการ และได้ผลประโยชน์เท่าเทียมกัน
- การเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน

- การจัดการการท่องเที่ยวและทรัพยากรโดยชุมชน
- การจัดการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสังคม
- การสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

พัฒนาการก่อเกิด

การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ เริ่มต้นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2539 โดยแนวคิดของผู้ใหญ่บ้าน (ผู้ใหญ่อำพล ธาณีครุฑ) ได้ส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล โดยการ “ลด ละ เลิก” การใช้เครื่องมือทางการประมงแบบทำลายล้าง ทำให้สัตว์น้ำในพื้นที่หายาก และเริ่มหมด พร้อมจัดตั้งโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นอีกหลายโครงการ รวมทั้งแนวคิดที่จะนำการท่องเที่ยวมาเป็นอาชีพเสริมให้กับชาวบ้าน ซึ่งครั้งแรกชาวบ้านไม่เชื่อว่าจะทำการท่องเที่ยวในชุมชนได้จริง เพราะมองไม่เห็นว่ามีอะไรน่าสนใจ ผู้ใหญ่บ้านจึงสร้างสถานการณ์ขึ้น โดยประกาศว่าผู้ใดสนใจไปเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ให้ลงชื่อในสมุด ปรากฏว่าชาวบ้านลงชื่อทุกคน หนึ่งอาทิตย์ผ่านไป ผู้ใหญ่บ้านได้เรียกประชุมอีกครั้ง และซักถามลูกบ้านว่าทำไมถึงอยากไปเที่ยวเชียงใหม่ ทุกคนตอบว่า “ไม่เคยไป อยากไปดูว่ามีอะไร” ผู้ใหญ่จึงอธิบายว่า “คนข้างนอกก็เหมือนกับเรา ที่อยากมาเที่ยวเพราะอยากรู้ว่ามีอะไรพื้นที่” เหตุการณ์ดังกล่าวกระตุ้นให้ชาวบ้านเริ่มเปิดใจให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวบ้านเพิ่มขึ้น ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจึงเริ่มขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้เห็นเป็นตัวอย่าง โดยนักท่องเที่ยวที่มาเยือนขณะนั้น คือ ญาติ ๆ และเพื่อน ๆ ลูก ที่เรียนต่างจังหวัดกลับมาเที่ยวบ้านในช่วงปิดเทอม การมาเที่ยวแต่ละครั้งได้ขอความร่วมมือให้ช่วยสนับสนุนเงินเพียงคนละ 100 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาอาหาร ดูแลที่พัก และอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ซึ่งทุกคนยินดีที่จะจ่าย ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นมีการทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายในครัวเรือน ที่แสดงรายละเอียดต้นทุน กำไร เพื่อเป็นตัวอย่าง และสร้างแรงจูงใจให้กับชาวบ้าน

ปี พ.ศ.2542 การท่องเที่ยวในชุมชนมีความชัดเจนขึ้น แต่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นรู้จักของคนทั่วไป ผู้ใหญ่บ้านได้จัดกิจกรรมพัฒนาเกาะ โดยเชิญทุกภาคส่วนมาร่วม ทั้งภาครัฐ เอกชน นักศึกษา และชาวบ้านทั่วไป โดยเฉพาะสื่อต่าง ๆ เช่น นักข่าว หนังสือพิมพ์ ทีวี เป็นต้น หลังปี พ.ศ.2545 การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ก็ได้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เป็นลำดับ จากเดิมเป็นการท่องเที่ยวในวงแคบ ๆ ระหว่างเพื่อนฝูงและเครือญาติ มีการเก็บค่าบริการเพียงคนละ 100 บาท ก็พัฒนาขึ้นเป็น 450 บาท (รวมค่าที่พัก อาหาร 3 มื้อ และเรือรับส่ง) จนถึงปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังเกาะพิทักษ์ปีละหลายหมื่นคน สามารถสร้างรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในเกาะพิทักษ์ปีละหลายล้านบาท

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์เป็นการให้บริการการท่องเที่ยวในลักษณะของการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ และจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน ซึ่งในปัจจุบันมีครัวเรือนจำนวน 13 ครัวเรือนที่ให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์เป็นการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการถือหุ้นสหกรณ์ ซึ่งมีการถือหุ้นกันทุกครัวเรือน (43 ครัวเรือน) โดยการลงหุ้นละ 100 บาท และได้รับเงินปันผลคืนทุกครัวเรือน ซึ่งลักษณะการปันผลมีรายละเอียด ดังนี้

1. หุ้น เป็นเงิน 100 บาท	
- หัก 3 %	ของเงินทั้งหมด เป็นเงินกองกลางสำหรับบริหารจัดการภายในกลุ่ม นำเงินที่เหลือมาคิดเป็น 100%
- หัก 40%	เป็นเงินสำหรับพัฒนาชุมชน
- หัก 60%	มาแบ่งเป็นเงินปันผลภายในกลุ่มท่องเที่ยว

ทั้งนี้ มีคณะกรรมการหมู่บ้านที่ได้รับการเลือกตั้งจากชุมชนทั้งสิ้น 11 คน เป็นผู้บริหารร่วมจัดสรรเงิน ในทุก 3 เดือน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานคณะกรรมการ นอกจากนี้ คณะกรรมการหมู่บ้านยังมีหน้าที่ในการดูแลความเรียบร้อยของลูกบ้าน จำนวน 4 หลังคาเรือนต่อคณะกรรมการ 1 คน

สรุปได้ว่า รายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ การให้บริการเรือนำเที่ยว บริการค่าน้ำดูปะการัง บริการนำนักท่องเที่ยวตกหมึก อีกทั้งกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มตลาดกลางสัตว์น้ำ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเล กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มบุญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน กลุ่มของที่ระลึก และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร จะมีการหักรายได้เข้าสู่กองกลาง 3 % จากทุก ๆ กิจกรรมเข้ากลุ่ม เพื่อนำมาเป็นเงินออมและกองกลางสำหรับช่วยเหลือครัวเรือนที่เดือดร้อนหรือลำบาก

กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนเกาะพิทักษ์

1. การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home stay) คือการให้บริการพักร่วมกับชาวบ้าน ตลอดจนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชาวบ้าน โดยลักษณะโฮมสเตย์ของชุมชนเกาะพิทักษ์ จะเป็นลักษณะบ้านที่ยื่นลงไปในทะเล มีบรรยากาศและทัศนียภาพที่มีความสวยงามเป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันในเกาะพิทักษ์มีบ้านที่ให้บริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ทั้งสิ้น 13 หลังคาเรือน โดยคิดค่าบริการคนละ 450 บาท (รวมค่าอาหาร 3 มื้อ และค่าเรือไป - กลับ)

2. การให้บริการที่พักแบบห้องพักร่วม ปัจจุบันเมื่อนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดลักษณะการท่องเที่ยวและการพักร่วมที่หลากหลายขึ้น ชุมชนได้มีการพัฒนาบ้านพักอีกรูปแบบหนึ่ง คือการให้บริการที่พักแบบห้องพักร่วมแยกออกมาจากบ้านเรือน ปัจจุบันมีการให้บริการอยู่จำนวน 9 ห้อง คิดค่าบริการคนละ 700 บาท (รวมค่าอาหาร 3 มื้อ และค่าเรือไป - กลับ)

3. การท่องเที่ยวโดยศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ชุมชนเกาะพิทักษ์มีลักษณะของชนบท ซึ่งยังคงมีสภาพความเป็นธรรมชาติและวิถีชีวิตดั้งเดิมสูง ทั้งการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต หรือจะเป็นด้านจารีตประเพณี เพราะฉะนั้นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเกาะพิทักษ์ สามารถที่จะเที่ยวชมวิถีชีวิตเหล่านี้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการทำประมงพื้นบ้าน การทำสวนมะพร้าว การเคียนน้ำมันมะพร้าว การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การทำของที่ระลึก และการชมวิถีชีวิตท้องถิ่น เป็นต้น

4. การศึกษาดูงาน ชุมชนเกาะพิทักษ์เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ จึงเป็นสถานที่ดูงานขององค์กรและชุมชนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง การจัดการบัญชีครัวเรือน และการจัดการท่องเที่ยว ทำให้ในแต่ละปีมีผู้เดินทางมายังเกาะพิทักษ์เพื่อศึกษาดูงานปีละหลายพันคน

5. บริการอาหารทะเล นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังเกาะพิทักษ์ นอกจากที่จะเข้ามาพักร่วมและท่องเที่ยวแล้ว การเดินทางมาเพื่อรับประทานอาหารทะเลก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีความนิยมจากนักท่องเที่ยว สำหรับราคาค่าบริการ มี 2 ระดับ คือ ราคา 150 บาทต่อหัว ประกอบด้วยรายการอาหารทะเล 4 อย่าง และราคา 120 บาท ประกอบด้วยรายการอาหารทะเล 3 อย่าง ทั้งนี้รวมค่าเรือรับ - ส่งนักท่องเที่ยวแล้ว

6. กิจกรรมการท่องเที่ยวรอบเกาะ ในปี พ.ศ.2547 ชุมชนเกาะพิทักษ์ได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากจังหวัดชุมพร ในการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์บนเกาะพิทักษ์ เพื่อรองรับกิจกรรม

การท่องเที่ยว โดยมีการพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ บนเกาะพิทักษ์ขึ้น ได้แก่ ศาลาอำนวยการ เส้นทางเดินเท้ารอบเกาะ ศาลาชมวิว เป็นต้น การพัฒนาที่เกิดขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชม หรือปั่นจักรยานชมธรรมชาติรอบเกาะ โดยมีระยะทาง 1.9 กิโลเมตร (ชดตรงค์, 2550) เส้นทางจะตัดผ่านหมู่บ้าน สวนมะพร้าว ชายหาด เนินเขา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับความงามและทิวทัศน์รอบเกาะพิทักษ์

7. บริการเช่าเรือคายัค ปัจจุบันชุมชนเกาะพิทักษ์มีเรือคายัคให้เช่าโดยคิดอัตราค่าบริการครั้งละ 50 บาท โดยนักท่องเที่ยวสามารถพายเรือชมทิวทัศน์บริเวณชุมชนเกาะพิทักษ์และโดยรอบเกาะพิทักษ์ได้

8. บริการเรือตกปลา / ตกหมึก สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการไปตกปลาหรือตกหมึกรอบเกาะพิทักษ์ สามารถที่จะติดต่อเช่าเรือพร้อมอุปกรณ์ได้ในอัตราลำละ 700 บาท โดยจุดตกปลาและตกหมึกจะอยู่ไม่ไกลจากเกาะพิทักษ์มากนัก เพราะรอบ ๆ เกาะพิทักษ์ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ค่อนข้างสูง

9. บริการดำน้ำ บริเวณเกาะครามซึ่งอยู่ใกล้เกาะพิทักษ์ยังคงมีแนวปะการังและสัตว์ทะเลที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็น ปะการัง หอยมือเสือ ปลา และสัตว์ทะเลที่มีความหลากหลายค่อนข้างสูง โดยนักท่องเที่ยวสามารถเช่าเรือพร้อมอุปกรณ์ดำน้ำได้จากชุมชนเกาะพิทักษ์ ในอัตราลำละ 700 บาท

10. สินค้าของที่ระลึก ในชุมชนเกาะพิทักษ์มีร้านจำหน่ายของที่ระลึกอยู่ 2 - 3 ร้าน สินค้าที่ระลึกก็จะเป็นผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอย เสื่อและภาพที่ระลึกจากชุมชนเกาะพิทักษ์ ปลาทุด้มหวานอัดกระป๋องซึ่งมีรสชาติอร่อยถูกหลักอนามัย (ปัจจุบันไม่มีแล้ว) ปลาเค็มผึ่งทราย และปลาหมึกแห้ง

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการ ลด ละ เลิก การทำการประมงแบบล้างผลาญ ซึ่งมีผลทำให้คนในชุมชนขาดรายได้ในส่วนหนึ่งไป จึงได้นำการท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนที่ยังคงประกอบอาชีพประมงและยังคงรักษาทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลควบคู่กันไป

ปัจจัยความสำเร็จ และล้มเหลว

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1.1 การมีผู้นำที่เข้มแข็ง คือ ผู้ใหญ่อำพล ธาณีครุฑ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้นำการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เข้ามายังเกาะพิทักษ์ และเป็นผู้ที่ทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ได้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

1.2 การมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ จากที่ชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เอาไว้เป็นอย่างดี เช่น "โครงการลด ละ เลิก ทำการประมงแบบทำลายล้าง" การนำปุ๋ยใส่กระชังเพื่อปลูสดักไข่ก่อนนำไปจำหน่าย การอนุรักษ์แนวปะการังและหอยมือเสือ ทำให้เกาะพิทักษ์ยังคงมีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ สามารถที่จะพัฒนาให้กลายเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนได้

1.3 ความสามัคคีในชุมชน ทำให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ

1.4 การเป็นชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งแทบทุกครัวเรือนล้วนเป็นเครือญาติกัน ทำให้การจัดการท่องเที่ยวและการแก้ปัญหาสามารถทำได้โดยง่าย

1.5 บรรยากาศและทัศนียภาพที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ทำให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

1.6 กลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน เช่น การให้ทุกครัวเรือนในชุมชนได้ถือหุ้นสหกรณ์การท่องเที่ยว และได้รับการปันผลอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้คนในชุมชนมองเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ถึงแม้ครัวเรือนนั้นจะไม่ได้ทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวก็ตาม

1.7 การให้การสนับสนุนที่ดีจากหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่ให้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์เป็นอย่างดีต่อเนื่อง

1.8 การได้รับรางวัลมาตรฐานการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง

1.9 การให้บริการที่ดีของคนในชุมชนเกาะพิทักษ์ ไม่ว่าจะเป็นน้ำใจไมตรีของคนในชุมชน รสชาติและปริมาณอาหารที่เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว ทำให้เกาะพิทักษ์ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี

2. ปัญหาและอุปสรรค

2.1 ปัญหาในด้านการติดต่อประสานงานกับนักท่องเที่ยว เช่น ยังไม่มีการยืนยันการจองที่พักของนักท่องเที่ยว บางครั้งนักท่องเที่ยวได้ยกเลิกกำหนดการอย่างกะทันหัน ซึ่งเจ้าของบ้านพักได้จัดเตรียมอาหารไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทำให้เจ้าของบ้านสูญเสียรายได้จากการการซื้อหาวัตถุดิบ ซึ่งชุมชนยังไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะยังไม่มีกองทุนล่วงหน้าก่อนการเดินทางของนักท่องเที่ยว

2.2 ปัญหาเรื่องฤดูกาล โดยเฉพาะในช่วงฤดูมรสุม ซึ่งมีลักษณะของภูมิอากาศที่ค่อนข้างแปรปรวน ทำให้ชุมชนต้องยกเลิกกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.3 ปัญหาด้านการจัดการขยะในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันการจัดการขยะในชุมชนมีเพียงการเผาและฝังเท่านั้น เมื่อปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ขยะที่เข้ามาแก่นักท่องเที่ยวก็มีมากยิ่งขึ้นด้วย ทำให้การจัดการขยะในพื้นที่เกาะเป็นไปด้วยความยากลำบากและอาจก่อให้เกิดมลพิษขึ้นมาได้

2.4 ปัญหาสาธารณูปโภคไม่เพียงพอในบางช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น การขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง ปัญหาท่อประปาแตกกลางทะเลอยู่อย่างบ่อยครั้ง ทำให้ในบางช่วงเวลาคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวอาจขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ เป็นต้น

2.5 ปัญหาคุณภาพการให้บริการที่ไม่เท่าเทียมกันของแต่ละบ้านที่ให้บริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ทำให้นักท่องเที่ยวบางส่วนไม่ประทับใจในการให้บริการ

2.6 การเริ่มแข่งขันกันในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวของบ้านแต่ละหลัง เช่น การพัฒนาต่อเติมบริเวณที่พัก การเพิ่มห้องน้ำขึ้นมาในบ้าน (จากเดิมห้องน้ำจะอยู่บนฝั่ง) ทำให้เจ้าของบ้านพักจะต้องลงทุนเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง

2.7 ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจาก อบต. ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานบนเกาะพิทักษ์

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

1.1 การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น จากเดิมที่ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการประมงเพียงอย่างเดียวซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน และในบางช่วงเวลาที่ออกทะเลไม่ได้ก็จะมีรายได้เข้ามาเลย แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ชุมชนก็จะมีรายได้เสริมไม่ต่ำกว่าเดือนละ 2,500 บาทต่อเดือน ทำให้คนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดีขึ้น

1.2 เป็นการนำผลิตผลทางการประมงมาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น จากเดิมที่ผลิตผลส่วนใหญ่ก็จะถูกขายให้กับพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาในการรับซื้อเอง แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามา ผลิตผลเหล่านี้ก็ได้ถูกนำมาสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นมาเป็นการประกอบอาหาร การแปรรูปอาหารเพื่อให้นักท่องเที่ยว ซึ่งผลิตผลเหล่านี้สามารถที่จะได้ราคาที่สูงกว่าการขายให้กับพ่อค้าคนกลาง

1.3 ชุมชนหันมาดูแลสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติช่วยให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น เช่น การมีสัตว์ทะเลที่อุดมสมบูรณ์ การมีแนวปะการังที่สวยงาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาในชุมชน มีการทำน้ายาล้างจาน ชักผ้าที่ไม่เกิดมลพิษกับสิ่งแวดล้อมใช้เองในครัวเรือน

1.4 ชุมชนมีโอกาสดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น คือเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามา ทำให้ชุมชนเกาะพิทักษ์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ภาครัฐจึงได้เข้ามาพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

1.5 เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ชุมชนเองก็มีโอกาสได้พัฒนาความรู้ในด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ถูกต้องและสามารถที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้

1.6 ปัจจุบันชุมชนเกาะพิทักษ์มีชื่อเสียงที่โด่งดังขึ้นจากการท่องเที่ยว กลายเป็นชุมชนที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังเกาะพิทักษ์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจกจะเป็นเรื่องราวได้ที่เพิ่มขึ้นแล้ว คนในชุมชนยังเกิดความภูมิใจในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น จากเดิมที่เป็นชุมชนบนเกาะขนาดเล็กที่ไม่มีใครสนใจ ปัจจุบันกลับมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาอย่างไม่ขาดสาย ภาครัฐก็ให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้นำมาสู่ความภาคภูมิใจของคนในชุมชน

1.7 ชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ควบคู่กับการจัดการการท่องเที่ยว เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อขายกันในครัวเรือนที่มีนักท่องเที่ยวเข้าพัก การทำน้ายาที่ไม่ส่งผลกระทบต่อน้ำและสัตว์ มีการปรับสภาพน้ำทิ้งจากห้องน้ำบ้าน โดยการฝังจุลินทรีย์บดลงใต้ถนนทุกครัวเรือน เป็นต้น

2. ผลกระทบด้านลบ

2.1 เริ่มมีความขัดแย้งในชุมชนเกิดขึ้นบ้างเมื่อมีเรื่องธุรกิจเข้ามา เช่น การไม่ไว้ใจกัน การแข่งขันกันภายในชุมชนเอง

2.2 การประพฤติดิปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวในบางครั้ง จะส่งผลกระทบต่อมาถึงชุมชน เช่น การส่งเสียงดังของนักท่องเที่ยวในยามวิกาลซึ่งเป็นเวลาที่ชาวบ้านจะต้องพักผ่อนเพื่อออกทะเลในตอนเช้ามีด เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้อาจจะลุกลามไปเป็นการขัดแย้งของชุมชนด้วยกันเองและอาจจะเกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวได้

2.3 ชุมชนต้องมีการลงทุนเพิ่มขึ้น จากการขยายตัวของการท่องเที่ยว เช่น การที่จะต้องขยายบริเวณที่พักให้กว้างขวางและสวยงามขึ้น การต้องสร้างห้องน้ำห้องอาบน้ำเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้ต้นทุนของการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

2.4 การขยายตัวของการท่องเที่ยวอาจจะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะที่ปัจจุบันชุมชนทำลายด้วยการเผาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่ง

อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของอากาศ การสร้างห้องน้ำภายในบ้านซึ่งอยู่ในทะเล (จากเดิมที่ห้องน้ำอยู่บนฝั่ง) ของเสียภายในห้องน้ำอาจก่อให้เกิดน้ำเสียหรือเชื้อโรคเกิดขึ้นในน้ำทะเลได้

การเข้าไปอยู่ในเครือข่าย

1. เครือข่ายจากภูผา สุ่มหานที เป็นเครือข่ายของชุมชนและองค์กรที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจพอเพียง และการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ซึ่งมีการพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกัน อยู่อย่างบ่อยครั้ง ทำให้ชุมชนเกาะพิทักษ์ได้มีการพัฒนาความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในเครือข่ายนี้

2. เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร เป็นเครือข่ายที่เป็นการรวมตัวกันของชุมชนที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวทั่วทั้งจังหวัดชุมพรในทุกอำเภอ มีการจัดประชุมขึ้นอย่างต่อเนื่อง และบทบาทในการช่วยเหลือกันภายในเครือข่ายเป็นอย่างดี มีการแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยวกันอย่าง ต่อเนื่อง เช่น จากเกาะพิทักษ์ไปยังชุมชนคลองเรือ จากเกาะพิทักษ์ไปยังบ้านลุงนิลหรือบ้านกำนัน เคว็ด เป็นต้น

3. โครงการในพระราชดำรินองใหญ่ จังหวัดชุมพร สำหรับการสร้างเครือข่ายที่มีการส่ง นักท่องเที่ยวหลังจากพักค้างที่เกาะพิทักษ์นั้น เกาะพิทักษ์เคยส่งนักท่องเที่ยวไปชุมชนบ้านคลองเรือ และโครงการในพระราชดำรินองใหญ่ จังหวัดชุมพร ปรากฏว่านักท่องเที่ยวไม่ประทับใจทั้ง เรื่องอาหาร การบริการ และที่พัก ที่มีมาตรฐานแตกต่างกัน แต่ราคาใกล้เคียงกัน ทำให้ นักท่องเที่ยวสะท้อนผลดังกล่าวกลับมายังชุมชนเกาะพิทักษ์ได้ทราบ หลังจากนั้นเกาะพิทักษ์จึง ไม่ได้เข้าไปอยู่ในเครือข่ายต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

บทบาทและสถานภาพร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่

1. จังหวัดชุมพร ได้เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาต่าง ๆ โดยผ่านทางผู้ว่าราชการ จังหวัด เช่น การพัฒนาเส้นทางเดินรอบเกาะ การพัฒนาบ่อเก็บน้ำจืด ไฟฟ้าให้แสงสว่าง เป็นต้น

2. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ได้เข้ามาช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำบัญชีครัวเรือน การทำน้ำหมักชีวภาพ (EM) การทำน้ายาล้างจานใช้เอง เป็นต้น

3. สถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีการเข้ามาให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ - ชุมพร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาลัยชุมพร เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์

1. การบอกต่อของนักท่องเที่ยวที่เคยมาเยือน เพราะส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมายังเกาะพิทักษ์ จะนิยมเดินทางกลับมาเยือนซ้ำเป็นหนที่สองและมีการบอกต่ออีกด้วย

2. เกาะพิทักษ์ได้รับความนิยมในการทำสารคดีท่องเที่ยวต่าง ๆ ค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นรายการทางโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทำให้เกาะพิทักษ์เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง

3. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมปิดอ่าว การจัดกิจกรรมวิ่งข้ามทะเลแหวกมายังเกาะพิทักษ์ เป็นต้น

4. มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต จากการนำเสนอภาพและเรื่องราวโดยนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

ประสบการณ์รับนักท่องเที่ยว

1. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเกาะพิทักษ์ส่วนใหญ่จะมาเป็นกลุ่มตั้งแต่ 5 ขึ้นไป โดยมีทั้งลักษณะของกลุ่มเครือญาติ กลุ่มเพื่อนฝูง กลุ่มคณะที่ทำงานหรือคณะศึกษาดูงาน

2. ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเกาะพิทักษ์จะมีสองลักษณะคือนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป (ร้อยละ 60) และอีกกลุ่มหนึ่งก็คือคณะทัศนศึกษาหรือคณะดูงาน (ร้อยละ 40) ที่เข้ามาศึกษา และประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

3. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมายังเกาะพิทักษ์จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการจองที่พักล่วงหน้า มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และมีการปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสม

4. ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเกาะพิทักษ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2552 สถิตินักท่องเที่ยวที่มาเยือนมีจำนวนหมื่นกว่าคน ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า 9 ล้านบาท

5. ชุมชนมีการพัฒนามาตรฐานที่พักและบริการเพิ่มขึ้นตามการพัฒนาของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาเยือน

6. คณะศึกษาดูงานที่เดินทางเข้ามายังเกาะพิทักษ์ส่วนใหญ่ จะเข้ามาเรียนรู้ในเรื่อง การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมายในอนาคต

1. มีการรองรับการเพิ่มจำนวนขึ้นของนักท่องเที่ยวด้วยการขยายบริเวณที่พักและห้องน้ำ เพราะในปัจจุบันมีปริมาณนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังเกาะพิทักษ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนากลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านขึ้น เพื่อจะเป็นกลุ่มกำลังหลักในการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต

3. มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยยังคงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน

4. อยากให้มีการบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ทุกครัวเรือน

5. เพิ่มกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ให้มากขึ้น เช่น กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวไปปลูกต้นไม้บนเกาะ นักท่องเที่ยวไปเก็บผักมาเพื่อให้เจ้าของบ้านปรุงอาหารให้

6. รักษาธรรมชาติให้สมบูรณ์มากที่สุด อยากให้เกาะพิทักษ์มีทรัพยากร และวิถีชีวิตเหมือน 30 ปีที่แล้วมา

การอยู่ร่วมท่ามกลางกระแส Mass Tourism

1. ชุมชนต้องมีการพัฒนามาตรฐานของที่พักขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นของการท่องเที่ยว
2. หลายครัวเรือนเริ่มมีการทำการตลาดและหาลูกค้าเองมากขึ้น จากเดิมที่การติดต่อโดยผ่านกลุ่มท่องเที่ยว
3. เริ่มมีบริษัททัวร์นำนักท่องเที่ยวเข้ามายังเกาะพิทักษ์เพิ่มมากขึ้น เพราะปัจจุบันเกาะพิทักษ์ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
4. เริ่มมีการแข่งขันการพัฒนาที่พักเกิดขึ้นในชุมชน เช่น การพัฒนาพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวให้เพิ่มและสวยงามขึ้น การสร้างห้องน้ำในตัวบ้านที่จากเดิมอยู่บนฝั่งเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว
5. เริ่มมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเกาะพิทักษ์แบบวันเดียวมากขึ้น (One Day Trip) เช่น มารับประทานอาหารแล้วกลับ มาท่องเที่ยวในชุมชนแล้วกลับ จากเดิมที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะพักค้างคืนในเกาะพิทักษ์

ถอดบทเรียน ชุมชนบ้านคลองเรือ ต.ปากทรง อ.พะโต๊ะ จ.ชุมพร

ความเป็นมา

หมู่บ้านคลองเรือตั้งอยู่ที่หมู่ 9 ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร แต่เดิมพื้นที่บริเวณบ้านคลองเรือเป็นผืนป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ จนกระทั่งปี พ.ศ.2518 มีผู้เข้ามาอาศัยเพื่อร่อนแร่ดีบุก ลักษณะการทำเหมืองแร่แบบชักจอบ เมื่อแร่หายากขึ้นและมีราคาถูกลง จึงเริ่มหันมาแผ้วถางป่า เพื่อทำไร่ ปลูกข้าว กาแฟ และผลไม้ต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ทำกิน ช่วงปี พ.ศ.2528 – 2531 เป็นช่วงที่มีการบุกรุกถางป่ามากที่สุด เนื่องจากชาวบ้านต่างถิ่นได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำกินมากขึ้น ส่งผลให้หน่วยจัดการและอนุรักษ์ต้นน้ำพะโต๊ะ ต้องเข้ามาทำความเข้าใจเกี่ยวกับชาวบ้านเรื่องการอนุรักษ์ป่า และทำการสำรวจข้อมูลจำนวนครัวเรือนเพื่อให้ชุมชนเลือกตั้งคณะกรรมการ “คนอยู่ป่ายัง” เพื่อวางกฎระเบียบของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าด้วยสมาชิกในชุมชนเอง ในขณะที่นั้นสมาชิกส่วนใหญ่มีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกับโครงการ “คนอยู่ ป่ายัง” เป็นอย่างดี การ

บุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่จึงยุติลง จนได้ชื่อว่า "หมู่บ้านรักษาป่ายอดเยี่ยม" และได้รับพระราชทานธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต จากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2541 ปัจจุบันชุมชนบ้านคลองเรือคือตัวอย่างหนึ่งของการพึ่งพาอาศัยกันอย่างกลมกลืนระหว่างคนกับป่า พิสูจน์ให้เห็นว่าคนอยู่กับป่าด้วยการจัดการชุมชน ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ อย่างลงตัว

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 มีจำนวนชาวบ้านย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งครัวเรือนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้ชุมชนบ้านคลองเรือกลายเป็นหมู่บ้าน "คลองเรือ" ในปัจจุบัน และมีการจัดตั้งโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล – ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ชื่อโรงเรียน ประจักษ์ศิริราษฎร์อุปถัมภ์

นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- การท่องเที่ยวโดยชุมชนเหมือนการเรียนรู้ชีวิตคน คิดเองทั้งหมดไม่ได้ ต้องค่อย ๆ เรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างเป็นพลวัตร "ตั้งแต่แรกเกิด โต เข้าเรียน ทำงาน แก่ เจ็บ ตาย"
- การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการทำอาชีพเสริม
- คิดเอง ทำเอง เพื่อตัวเอง
- เล่นเอง ชงเอง กินเอง
- การท่องเที่ยวที่ต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ตั้งเป้าเองโดยชุมชน เพื่อชุมชน โดยเอาการท่องเที่ยวนั้นมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

พัฒนาการก่อเกิด

การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านคลองเรือมีการพัฒนาก่อเกิดแบบไม่รู้ตัว มีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป กล่าวได้ว่าโครงการ "คนอยู่ ป่ายัง" ที่มีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกจิตสำนึกคนในชุมชนให้เห็นประโยชน์การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนกับป่า เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น

เมื่อปี พ.ศ.2544 มีกลุ่มนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้ามาออกค่ายพัฒนาชนบท นักศึกษากลุ่มนี้มีส่วนสำคัญในการจูงประกายให้ชาวบ้านเกิดแรงงูใจและริเริ่มจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบกับขณะนั้นกลุ่มชาวบ้านกำลังประสบปัญหาเรื่องปากท้อง แนวคิดดังกล่าวจึงเดินทางอย่างต่อเนื่อง การร่วมงานระหว่างกลุ่มนักศึกษากับชาวบ้าน

ขณะนั้น ได้รับการสนับสนุนจาก Trairauralnet และหน่วยจัดการและอนุรักษ์ต้นน้ำพะโต๊ะ ทำให้ระยะแรกโครงการเน้นหนักเรื่องการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน และการสร้างกฎกติกาในการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยนำธรรมชาติที่มีอยู่ มาเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เช่น พรานปากลายเป็นมรดกเทศก์ท้องถิ่นนำเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดำคันในป่า หุงข้าวด้วยกระบอกไม้ไผ่ หรือนำผักป่ามาเป็นอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ต่อมาในปี พ.ศ.2545 โครงการท่องเที่ยวได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในชุมชนบ้านคลองเรือ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการรอบการพัฒนาในโครงการ "คนอยู่ ป่ายัง" ริเริ่มโดยคุณพวงศา ชูแนม ต้องการให้คนและป่าพึ่งพิงอาศัยกัน และอนุรักษ์ป่าให้เกิดความยั่งยืน กิจกรรมท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเป็นรูปแบบหนึ่งที่ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากทรัพยากรที่ชาวบ้านอนุรักษ์ไว้ สร้างความมั่นคงให้กับชีวิตโดยให้เกิดผลกระทบกับทรัพยากรน้อยที่สุด มีการพัฒนาชุมชน และสร้างรายได้เสริม ที่ชุมชนไม่ได้รับจากรัฐบาล นอกจากนี้ ยังเชื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสธรรมชาติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรมในชุมชน

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สำหรับกระบวนการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยว เริ่มต้นด้วยทุกคนมีแนวคิดตรงกัน ที่จะบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนให้มีระบบ ระเบียบ และขั้นตอนชัดเจน ต่อมาได้เปิดรับสมาชิกในชุมชน ซึ่งขณะนั้นมีผู้เข้ามาสมัครประมาณ 30 คน แต่เมื่อมีกฎให้สมาชิกร่วมลงหุ้นคนละ 100 บาท เพื่อใช้เป็นทุนในการบริหารงานเบื้องต้นก่อนจะมีรายได้ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ส่งผลให้คงเหลือสมาชิกประมาณ 10 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะนิสัยส่วนตัวชอบเที่ยวป่า และคุ้นเคยกับงานอนุรักษ์ สมาชิกแต่ละคนจะมีบทบาทและการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เท่าเทียมกัน หลังจากจัดตั้งกลุ่มประมาณ 1 ปี ทางกลุ่มได้เปิดรับสมาชิกปีละไม่เกิน 2-3 คน สำหรับปัจจุบันมีการเปิดรับสมัครสมาชิกตลอดเวลา ไม่จำกัดจำนวน ส่วนลักษณะการจัดตั้งกลุ่มจะมีโครงสร้างหลัก ดังนี้

1. ฝ่ายจัดการ Home stay	2. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
3. กลุ่มแม่ครัว	4. ประชาสัมพันธ์
5. ประสานงาน	6. เลขานุการ
7. เฝ้ารักษา	8. ฝ่ายรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยว

สำหรับตำแหน่งหรือภาระงานต่าง ๆ ทางกลุ่มจะหมุนเวียนให้ทุกคนทำหน้าที่ เพื่อสร้างการเรียนรู้ในทุกปี กล่าวคือ ทุกคนจะผ่านการปฏิบัติงานในทุกตำแหน่ง และในขณะดำรงตำแหน่งต่าง ๆ แต่ละฝ่ายงานจะไม่ก้าวถอยงานกัน เช่น ผู้ประสานงานและรับจองคิวกับนักท่องเที่ยว ก็จะต้องเป็นคนที่ได้อยู่ฝ่ายประสานงานเท่านั้น นอกจากนี้การเกิดกลุ่มท่องเที่ยว ยังทำให้เกิดกลุ่มย่อยอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว และเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนตามมามากมาย

ด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน มีการจัดทำแบบสำรวจความพึงพอใจ สมุดเยี่ยม มีการประชุมเตรียมงานก่อนนักท่องเที่ยวมาเยือน และประชุมสรุปผลการดำเนินงานหลังจากนักท่องเที่ยวกลับ และมีการประชุมใหญ่ในวันที่ 9 ของทุกเดือน

การคัดกรองประเภทนักท่องเที่ยว ผู้ประสานงานรับนักท่องเที่ยวจะต้องแจ้งกฎ ระเบียบ การมาเยือนหมู่บ้าน การปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว และต้องมีการติดต่อล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วัน เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละฝ่ายเตรียมตัว

รูปแบบผลประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นลักษณะเงินปันผลจากการลงทุนของสมาชิก และกระจายรายได้สู่ชุมชนทุกครัวเรือน แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง โดยผ่านวิธีการนำเงินส่วนหนึ่งมอบให้โรงเรียนไปปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้ลูกหลาน ซึ่งเป็นเด็กนักเรียนในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ รวมทั้งนำเงินส่วนหนึ่งไปซื้อวัตถุดิบจากคนในชุมชนมาผลิตอาหารรองรับนักท่องเที่ยว โดยรายการอาหารหลักของหมู่บ้านส่วนใหญ่มาจากทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ผักกูด ผักเหลียง ปลีกล้วยป่า กาแฟ และสตอ ที่ปรุงรสตามแบบชาวใต้ สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในฤดูผลไม้ นักท่องเที่ยวจะได้ลิ้มรสผลไม้ตามชนิดในสวนผลไม้บ้านคลองเรือ

ลักษณะบ้านพักแบบโฮมสเตย์ มีบ้านพักบริการนักท่องเที่ยวทั้งหมด 13 หลัง และจะรับนักท่องเที่ยวไม่เกิน 25 คนต่อครั้ง ยกเว้นกลุ่มที่เข้ามาศึกษาดูงาน และกลุ่มนักศึกษาที่มาเข้าค่าย ภายในบ้านพักจะมีการบริการที่นอน หมอน มุ้งให้กับผู้มาเยือน โดยนักท่องเที่ยวจะต้องนำเครื่องใช้ส่วนตัวไปเอง รวมทั้งไฟฉายที่อาจต้องใช้ในยามค่ำคืน ส่วนการพักแรมในป่า กลุ่มท่องเที่ยวสร้างที่พักแบบชั่วคราวเป็นเพิงแคร่ไม้ไผ่ และมีถุงนอนไว้คอยบริการโดยนักท่องเที่ยวไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมแต่อย่างใด

การเพิ่มทักษะด้านการบริการและการเรียนรู้ สมาชิกในกลุ่มจะสลับกันไปศึกษา ดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จ และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง เพื่อนำประสบการณ์ที่

ได้รับมาพัฒนาและปรับปรุงการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเปิดวิสัยทัศน์ให้กับสมาชิกภายในกลุ่มอีกทางหนึ่ง

กฎระเบียบของกลุ่มท่องเที่ยว

ระเบียบข้อควรปฏิบัติของกลุ่มท่องเที่ยว มีการตั้งไว้เพื่อเป็นเกณฑ์ให้สมาชิกภายในกลุ่มปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีข้อบัญญัติทั้งหมด 12 ข้อ และมีหลักการที่ต้องคำนึงถึง 5 ข้อ รายละเอียด ดังนี้

ระเบียบนี้ เรียกว่า ระเบียบข้อบังคับสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวบ้านคลองเรือ

1. ต้องต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยสำนึกไมตรีจิต เสมือนญาติมิตรที่มาเยี่ยม
2. ห้ามเกิดเรื่องวิวาท กระทำการอนาจารหรือกระทำการใดๆ ที่ผิดศีลธรรม
3. ห้ามก่อการวิวาทให้เกิดความรำคาญแก่เพื่อนร่วมงาน หรือนักท่องเที่ยว
4. ห้ามทิ้งขยะ และช่วยกันดูแลรักษาความงามตามธรรมชาติและวิถีชุมชนให้ยั่งยืน
5. ห้ามใช้ความคิดส่วนตัวเป็นใหญ่ให้ถือมติที่ประชุมเป็นเด็ดขาด
6. ห้ามแบ่งพรรคแบ่งพวกหรือเห็นแก่พี่น้องอันเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะ
7. ห้ามใช้คำพูดก้าวร้าวไม่สุภาพหรือแสดงมารยาทไม่ดีต่อนักท่องเที่ยว
8. ห้ามเรียกร้องผลประโยชน์แก่ตนจากนักท่องเที่ยว
9. ห้ามนินทาว่าร้ายนักท่องเที่ยวกกลุ่มหนึ่งให้อีกกลุ่มหนึ่งได้ยิน
10. ห้ามดื่มสุราในเวลาทำงาน
11. ห้ามหยิบฉวยข้าวของอันเป็นทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว (ของกินของใช้ทุกอย่าง)
12. ห้ามกระทำการใดๆ ให้เกิดความเสียหายต่องลุ่มนักท่องเที่ยว

ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามระเบียบนี้ถือว่าขาดความรับผิดชอบไม่เหมาะสมในการทำหน้าที่มีบทบาท ดังนี้ 1) ตักเตือน - - - > 2) พักงาน - - - > 3) ให้ออก ทั้งนี้ให้ถือคำตัดสินของคณะกรรมการเป็นเด็ดขาด

หลักการที่ต้องคำนึง มี 5 ข้อ คือ 1) สบายงาม 2) สงบ 3) สะอาด 4) สะดวก และ 5) ปลอดภัย

โปรแกรมท่องเที่ยวบ้านคลองเรือ

สำหรับโปรแกรมการท่องเที่ยว ทางกลุ่มมีให้การจัดโปรแกรมโดยใช้จำนวนวันเป็นเกณฑ์หลักในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างชัดเจน นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ตามความต้องการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. โปรแกรม 2 วัน 1 คืน

วันแรก

ช่วงเช้า	
09.30 น.	เดินทางขึ้นหมู่บ้านคลองเรือ ระหว่างทางขึ้นชมธรรมชาติอันชุ่มชื้นของผืนป่าดิบชื้นขนาดใหญ่ของประเทศไทย
10.30 น.	ถึงหมู่บ้านคลองเรือ แวะชมหินเรือ ลำธารที่มีลักษณะคล้ายท้องเรือ
11.30 น.	แวะพักผ่อนและทานอาหารกลางวันที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
ช่วงบ่าย	
13.00 น.	เดินป่าในบริเวณใกล้ๆ หมู่บ้าน เพื่อชมและศึกษาบัวผุด ดอกไม้ขนาดใหญ่ และพรรณไม้สมุนไพรนานาชนิดในผืนป่า ชมการสาธิตการร่อนแร่ดิบแบบดั้งเดิม
16.00 น.	แยกย้ายกันเข้าพักแบบ Home stay ชมสวนผลไม้สวนผสม ไร่กาแฟ หรือผูกเปลนอนเล่นใต้ร่มไม้ พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง

ช่วงเช้า	
07.00 น.	ทำกิจกรรมและรับประทานกาแฟ และอาหารเช้าที่บ้านพัก
08.00 น.	พร้อมกันที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อล่องแพไม้ไผ่
09.00 น.	ล่องแพไม้ไผ่ จากลำธารข้างๆ โรงเรียนบ้านคลองเรือ ระหว่างทางแวะชมสวนผลไม้ และชมผลไม้สดๆ จากต้น ชมการสาธิตทำเครื่องจักรสาน
12.00 น.	แวะรับประทานอาหารกลางวันบนแพไม้ไผ่ในลำธารกลางป่า จากนั้นล่องแพผ่านป่า ระหว่างทางชื่นชมความงามของแมกไม้และนกหลายชนิด

2. โปรแกรม 3 วัน 2 คืน

ในกรณีทริปแบบ 3 วัน 2 คืน ในวันที่สองก็พักค้างแรมที่น้ำตก และท่องเที่ยวต่อไปในวันที่สาม ดังรายการต่อไปนี้

ช่วงเช้า	
07.00 น.	รับประทานอาหารเช้า และชมพระอาทิตย์ขึ้น
09.00 น.	เก็บสัมภาระ และล่องแพต่อ
11.00 น.	เดินป่าสู่ น้ำตกเหวน้ำจั้นท์ และกินข้าวห่อกลางทาง
ช่วงบ่าย	
13.00 น.	ถึงน้ำตกเหวน้ำจั้นท์ชมการทำประปาภูเขา
14.00 น.	ชมสวนยางและการทำยางแผ่น
16.00 น.	ถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อาบน้ำ เตรียมสัมภาระเพื่อเดินทางกลับ
17.30 น.	อำลาชาวบ้าน และออกเดินทางกลับ
18.30 น.	ถึงตัวเมืองระนอง ซื้อตัวรถประจำทาง และรับประทานอาหารเย็น ก่อนแยกย้ายกันเดินทางกลับภูมิลำเนา

สำหรับราคาท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. โปรแกรม 2 วัน 1 คืน ราคา 1,300 บาทต่อท่าน หากมาจำนวน 6 ท่านขึ้นไป จะเหลือราคา 1,100 บาท ต่อท่าน ราคานี้รวมค่าล่องแพไม้ไผ่ ค่าน้ำเที่ยว ค่าที่พัก และค่าอาหาร 4 มื้อ
2. โปรแกรม 3 วัน 2 คืน ราคา 1,700 บาทต่อท่าน หากมา 6 ท่านขึ้นไป จะเหลือราคา 1,500 บาท ต่อท่าน ราคานี้รวมค่าล่องแพไม้ไผ่ ค่าน้ำเที่ยว ค่าที่พัก และค่าอาหาร 7 มื้อ

นอกจากนี้การท่องเที่ยวชุมชนคลองเรือ ยังมีปฏิทินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “คนอยู่ ป่ายังบ้านคลองเรือ” เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวหรือกลุ่มอนุรักษ์ และผู้ศึกษาดูงานเข้ามาเยือนตามฤดูกาลที่มีความโดดเด่นของทรัพยากรท่องเที่ยวที่แตกต่างกันในช่วง 1 ปี มีรายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 กิจกรรมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลของชุมชนคลองเรือ

กิจกรรมที่จัด	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
- ชมหินเรือที่มาของคำว่า คลองเรือ	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- บ้านพัก Home stay	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนคนกับป่า	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- ชิมกาแฟโบราณผลิตภัณฑ์ชุมชน	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- รับประทานอาหารพื้นบ้าน	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ชมดอกบัวผุด และพรรณไม้นานาชนิด	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- ศึกษาจุดกำเนิดน้ำ	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- สาธิตกรรมวิธีการร่อนแร่ดีบุก	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- ชมดอกกระโดนฤาษี	*	*									*	*
- ล่องแพไม้ไผ่จากลำธารข้างโรงเรียน						*	*	*	*	*	*	
- แวะชมสวนผลไม้และชิมผลไม้สดๆจากต้น						*	*	*	*	*	*	
- พักค้างแรมน้ำตกเหวพลูหนึ่ง/น้ำตกเหวตาจัน	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- สาธิตกรรมวิธีหุงข้าวกระบอกไม้ไผ่	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
- เยี่ยมโรงเรียนกลางป่า (แสงสว่างกลางไพร)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

กรณีที่ไม่ได้นำรถยนต์ส่วนตัวไป ทางกลุ่มให้ติดต่อล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน เพื่อให้สมาชิกท่องเที่ยว จัดรถกระบะจากหมู่บ้านลงไปรับที่จังหวัดระนอง หรืออำเภอหลังสวน ในกรณีนี้นักท่องเที่ยวจะมีโอกาสเที่ยวชมเมือง โดยชาวบ้านในพื้นที่เป็นผู้นำเที่ยว (อัตราค่าบริการ 1,400

บาท สำหรับรถกระบะรับ – ส่ง เส้นทางอำเภอระนอง – หมู่บ้านคลองเรือ และ 1,800 บาท สำหรับ
เส้นทางอำเภอหลังสวน – หมู่บ้านคลองเรือ)

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยว

- ทุกคนในชุมชนเกิดจิตสำนึก และห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติ
- สร้างอาชีพเสริม และกระจายรายได้ในชุมชน
- เกิดความสงบ สะอาด ปลอดภัย มีสาระ
- คงไว้ซึ่งวิถี วัฒนธรรม ความเป็นคนบ้านคลองเรือ
- ความเข้มแข็งของโครงสร้างบ้านคลองเรือ
- หลักสูตรจริง ให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีบ้านเกิดกับคนเมือง และมีภูมิคุ้มกัน (หลักสูตร “คนอยู่ ป้ายัง”)
- ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนในชุมชน (พรานป่า สุ่มัคคุเทศก์ท้องถิ่น)
- สร้างเด็กรุ่นใหม่ เข้ามาเป็นตัวแทนบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- ชุมชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- พัฒนากิจกรรมบริการ และมนุษยสัมพันธ์ของคนในชุมชน
- การทำงานอย่างมีระบบ และมีการบริหารจัดการที่ชัดเจน
- ได้เพื่อน ได้เรียนรู้ วิสัยทัศน์กว้างขึ้น
- การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการป้องกันนายทุนข้างนอกพื้นที่เข้ามากว้านซื้อที่ดิน
- ไม่มีแรงงานต่างด้าวในชุมชน

ปัจจัยความสำเร็จ และล้มเหลว

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จของชุมชน

- 1.1 การท่องเที่ยวเพื่อเป็นอาชีพเสริม ไม่ใช่อาชีพหลัก
- 1.2 สร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างภายใน วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง
- 1.3 ความสามัคคีในกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจ เช่น การสลับตำแหน่งหน้าที่กันทุกคน เปลี่ยนประธานกลุ่มทุก 1 ปี
- 1.4 มีการแบ่งภาระงานในการบริหารจัดการชัดเจน แต่ละฝ่ายไม่ก้าวล่วงงานกัน
- 1.5 การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

- 1.6 มีการคัดกรองประเภทนักท่องเที่ยว ทำให้ได้รับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ
- 1.7 การคงไว้ซึ่งวิถีความเป็นคนบ้านคลองเรือ
- 1.8 มีการปันผลจากการลงทุนให้กับสมาชิกอย่างเป็นธรรม และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง
- 1.9 สนับสนุนคนในชุมชนกันเอง โดยซื้อวัตถุดิบจากคนในชุมชนสำหรับผลิตอาหารรองรับนักท่องเที่ยว
- 1.10 คนในชุมชนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น บัวผุด ผักกูด สัตว์ป่า เป็นต้น
- 1.11 ดูงาน และเรียนรู้จากที่อื่น หาบทเรียนตลอดเวลา
- 1.12 การเคารพกฎ ระเบียบ กติกาในชุมชน
- 1.13 ความผูกพันที่เกิดจากความหลากหลายชาติพันธุ์ของคนในชุมชน (มาจากหลายจังหวัด)

2. ปัญหา และอุปสรรค

- 2.1 การสื่อสารขัดข้อง เนื่องจากชุมชนบ้านคลองเรืออยู่ในหุบเขาพะโต๊ะทำให้สัญญาณ โทรศัพท์ขัดข้อง นักท่องเที่ยวไม่สามารถติดต่อได้
- 2.2 นักท่องเที่ยวไม่มาตามที่นัดหมายไว้ ทำให้สมาชิกในกลุ่มต้องเสียเวลาจากการทำอาชีพหลัก และเสียค่าใช้จ่าย เช่น การซื้อวัตถุดิบมาทำอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวไม่มา กลุ่มก็ต้องนำเงินจากมาชดเชยให้กับแม่ครัว เป็นต้น
- 2.3 นักท่องเที่ยวบางกลุ่มได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารที่เขียนแต่ความสวยหรู ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกับสิ่งที่คาดหวังไว้ ทำให้บางครั้งสมาชิกรู้สึกอึดอัด
- 2.4 รายได้ และการแบ่งสรรปันส่วน (มีการจัดคิวในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งกลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่ ในอดีตมัคคุเทศก์ที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่จะได้ค่าตอบแทนสูงกว่ากลุ่มที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ทั้ง ๆ ที่ใช้เวลาเท่ากัน ทำให้เกิดปัญหาเรื่องค่าตอบแทน ดังนั้น กลุ่มจึงแก้ไขโดยการกำหนดค่าตอบแทนของส่วนต่าง ๆ ให้ชัดเจน เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวกลางวัน ได้ค่าตอบแทนเป็นเงิน 250 บาทต่อคนต่อวัน หากมีการพักแรมในป่าตอนกลางคืน จะได้ค่าตอบแทนเพิ่ม 100 บาท เป็นต้น)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

- 1.1 ชุมชนรักษาความสะอาด และมีความปลอดภัย
- 1.2 ชาวบ้านคุ้นเคยกับคนแปลกหน้า รู้จักการบริการ
- 1.3 เกิดโครงการย่อยที่เอื้อต่อการศึกษาดูงาน และท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
- 1.4 สามารถนำวัตถุดิบจากครัวเรือนในชุมชนมาขายให้กับกลุ่ม แทนที่จะต้องนำไปขายส่งพ่อค้าคนกลางที่จังหวัดระนอง และอำเภอใกล้เคียง
- 1.5 ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต
- 1.6 เยาวชนเรียนรู้ประวัติความเป็นมา และเกิดภาคภูมิใจในตัวชุมชนบ้านเกิด
- 1.7 มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น
- 1.8 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เมื่อเห็นวิถีชีวิตของคนบ้านคลองเรือ จะนำสิ่งของมามอบให้กับโรงเรียน

2. ผลกระทบด้านลบ

- 2.1 ชุมชนมีความต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (ปัจจุบันใช้ไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ และไฟฟ้าพลังน้ำ)
- 2.2 เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ทำให้กลุ่มท่องเที่ยวและชุมชนพัฒนาเร็วเกินไป (ต้องประชุม เพื่อกลับมาพูดคุยตกลงกันใหม่)
- 2.3 มีบริษัททัวร์จากข้างนอกเข้ามาติดต่อเพื่อนำกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน (กลุ่มไม่รับ)

การเข้าไปอยู่ในเครือข่าย

1. ชมรมล่องแก่งบ้านบกไฟ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร
2. เชื่อมโยงกิจกรรมและส่งต่อนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ชุมพรคาบาน่า เกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา และกลุ่มท่องเที่ยวของระนอง (จำตา) แต่ไม่บ่อยครั้งมาก

3. หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ (จากภูผาสู่ห่านที) อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร
4. เข้าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร (กทท.ดชช.จวชพ.)
5. เป็นฐานการเรียนรู้ที่มีชีวิตในโครงการในพระราชดำริ หนองใหญ่ จังหวัดชุมพร
6. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เข้ามาสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ หลังจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความมั่นคง และเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับหนึ่ง

ปัจจุบันยังไม่มี การเชื่อมโยงเครือข่ายแบบเหนียวแน่น เพราะบ้านคลองเรือมีการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว

บทบาทและสถานภาพร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่

1. หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ ได้เข้ามาดูแลชุมชน และจัดโครงการคนอยู่ ป่า ยัง เพื่อให้ชาวบ้านร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตั้งแต่แรกเริ่ม (เครือข่ายจากภูผาสู่ห่านที)
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ออกบูธเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวตามงานต่าง ๆ ซึ่งได้เข้ามาสนับสนุนในช่วงหลัง
3. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และ มหาวิทยาลัยมาสนับสนุนการทำไฟฟ้าพลังงานน้ำ

การประชาสัมพันธ์

1. การบอกต่อของนักท่องเที่ยวที่เคยมาเยือน และการนำรูป Post ในอินเทอร์เน็ต
2. มีการจัดทำแผ่นพับ (โบรชัวร์) เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
3. e-mail สำหรับติดต่อนักท่องเที่ยว
4. ร่วมออกงานประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวกับ ททท.
5. การนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อทีวี วารสาร และนิตยสาร

ประสบการณ์รับนักท่องเที่ยว

1. เป็นนักท่องเที่ยวมีคุณภาพ
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวจะมี 2 ลักษณะ คือ นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อมาเที่ยวและพักผ่อน และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาศึกษาดูงาน
3. นักท่องเที่ยวเข้าใจสภาพ และวิถีชีวิตชุมชนบ้านคลองเรือ เนื่องจากส่วนใหญ่ได้ศึกษาข้อมูลข่าวสารก่อนมาเที่ยว
4. ให้นักท่องเที่ยวจองล่วงหน้า ก่อนเข้ามาเที่ยวในพื้นที่
5. นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีฐานะดี และไม่ทราบวิถีชีวิตชุมชนบ้านคลองเรือ ทำให้ไม่ตรงกับความคิดหวังเดิมที่ตั้งไว้ ทำให้กลุ่มเกิดความรู้สึกอึดอัด วิธีแก้ปัญหากลุ่มคือ ไกด์พยายามสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวปรับตัวให้คุ้นเคยกับชุมชน ผลที่ได้รับคือนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และประทับใจ
6. มีนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม มาเยือนซ้ำถึง 13 ครั้ง
7. นักท่องเที่ยวเสนอแนะ ให้กลุ่มมีการปรับปรุง และพัฒนาด้านบริการต่างๆ ผ่านแบบสอบถาม และสมุดเยี่ยมชมได้

เป้าหมายในอนาคต

1. เกิดความยั่งยืน ชุมชนบ้านคลองเรือคงวิถีชีวิตดั้งเดิม
2. เด็กรุ่นใหม่สามารถเข้ามารับช่วงต่อได้
3. มองแค่อนาคตอันใกล้ เป้าหมายไม่ได้ใหญ่โต

การอยู่ร่วมท่ามกลางกระแส Mass Tourism

เนื่องจากจุดยืนของชุมชนคือการมองการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมเท่านั้น และชุมชนก็จะต้องรู้จักหน้าที่ รู้กำลัง และดูศักยภาพของตัวเองว่ารับได้แค่ไหน ซึ่งเท่าที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว

อยู่ทุกวันนี้ก็รู้สึกพอใจแล้วไม่ต้องการเพิ่ม ก่อนหน้านี้เคยมีบริษัททัวร์มาติดต่อเพื่อจะนำนักท่องเที่ยวมาเที่ยว แต่ "ชุมชนคลองเรือมีจุดยืนแค่ตัวเองรับได้" จึงได้ทำการบอกปฏิเสธ แต่ทั้งนี้สิ่งที่พวกชุมชนกลัวคือปัจจุบันเริ่มมีคนมาซื้อที่ดินบริเวณทางเข้าคลองเรือซึ่งเราควบคุมไม่ได้และมันอาจจะส่งผลถึงชุมชนคลองเรือ

จังหวัดระนอง

ถอดบทเรียนชุมชนบ้านทะเลนอก ต.กำพวน อ.สุขสำราญ จ.ระนอง

นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน คนที่มาทำได้ต้องมีการเสียสละและแบ่งปัน นอกจากนี้การท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาศักยภาพของคน
2. ชุมชนมีกิจกรรมเป็นของตัวเองและบริหารให้เกิดประโยชน์กับชุมชน ไม่ต้องเป็นลูกจ้างคนอื่น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์ และถ้าไม่อนุรักษ์ไว้ก็ขายไม่ได้ และไม่มีคนมาเที่ยว
3. การท่องเที่ยวที่ได้ทำให้รู้จักคนภายนอกมากขึ้น ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และเป็น การถ่ายทอดเรื่องราวให้กับคนภายนอกได้รู้จัก และได้รู้จักคนอื่น นอกจากนี้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน เช่น ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึก การช่วยกันเก็บขยะหน้าบ้านตนเองและในหมู่บ้าน

พัฒนาการก่อเกิด

บ้านทะเลนอก เริ่มมีการเปิดรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบที่เรารู้จักกันว่า "Home stay" เมื่อประมาณ 4-5 ปีที่แล้ว มูลนิธิช่วยชีวิตสัตว์ป่าแห่งประเทศไทย สาขา จ.ระนอง ซึ่งมีศูนย์ตั้งอยู่ในหมู่บ้านทะเลนอกคือ ศูนย์ช่วยชีวิตและศึกษาเพื่ออนุรักษ์สัตว์ป่า ได้จัดทำโครงการชุมชนร่วมใจอนุรักษ์บ้านทะเลนอกขึ้น โดยการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในโครงการดังกล่าว ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชุมชนบ้านทะเลนอกมีการรวมกลุ่มเพื่อก่อตั้งเป็นชมรมท่องเที่ยวของหมู่บ้านอย่างจริงจัง โครงการดังกล่าว ได้จัดอบรมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และกระบวนการจัดการท่องเที่ยว ให้กับกลุ่มแกนนำ 20 คน จำนวน 2

ครั้ง โดยมีวิทยากรจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST Project) มาเป็นวิทยากรการอบรม หลังจากฝึกอบรมแล้ว กลุ่มแกนนำ จึงได้มีการจัดตั้งเป็นชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนบ้านทะเลนอกขึ้น ในวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2547 โดยทดลองรับนักท่องเที่ยวจำนวน 1 ครั้ง หลังจากนั้นเกิดเหตุการณ์สึนามิ ในวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ซึ่งครั้งนั้นแกนนำได้เสียชีวิตหลายคน และการท่องเที่ยวได้หยุดกิจกรรมชั่วคราว จากนั้นมีหน่วยงานเพื่อนอันดามันเหนือ (N-ACT) เข้ามารับสมัครคนในชุมชน เพื่อสอบคัดเลือกเข้ารับการอบรม โครงการอาสาสมัครพัฒนาชุมชน โดยมีคนในชุมชนเข้าสอบคัดเลือก และได้รับการคัดเลือกเข้าอบรม ระยะเวลา 7 เดือน เกี่ยวกับการบริการ การปฐมพยาบาล การใช้คอมพิวเตอร์ การตลาด การพัฒนาบ้านพัก โกดัง เป็นต้น โดยสมาชิกชุมชนทะเลนอกเข้าร่วมด้วย 3 คน หลังจากนั้นทางอันดามันเหนือจึงให้อาสาสมัครที่ผ่านการอบรมกลับมาทำงานพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยใช้แนวคิดที่ว่า คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดเป็นทุนอยู่แล้ว การพัฒนาน่าจะเป็นไปได้ดีกว่าการที่จะเอาบุคคลภายนอกเข้าไปพัฒนาชุมชน

จนระยะเวลาผ่านไปประมาณ 3 ปี อาสาสมัครพัฒนาชุมชนร่วมกับคนในชุมชนบ้านทะเลนอก ได้มีการรวมตัวกันอีกครั้งในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาชุมชนและการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จึงมีการรวมกลุ่มท่องเที่ยวกันใหม่ เมื่อประมาณ ต้นปี พ.ศ. 2549 ในการดำเนินการการท่องเที่ยว เริ่มต้นด้วยการฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน และกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยมีหน่วยงานเพื่อนอันดามันเหนือส่งนักท่องเที่ยวให้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ ทั้งที่เป็นอาสาสมัครและนักท่องเที่ยว จากนั้นเริ่มมีการประสานกับหน่วยงานข้างนอก เช่น อำเภอ จังหวัด สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดระนอง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานสุราษฎร์ธานี สำนักงานการท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดระนอง จนหน่วยงานผลักดันให้บ้านทะเลนอกส่งประกวดรางวัลกินรีทองคำ ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงได้เป็นที่รู้จักของคนในประเทศ และได้รับมาตรฐานที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท พ.ศ.2553-2554 จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

กิจกรรมการท่องเที่ยว

ประกอบด้วย 1) ศึกษาวิถีชีวิตชาวมุสลิม - ชาวประมง 2) ล่องเรือชมป่าโกงกาง 3) กลุ่มแม่บ้านสมุนไพร 4) ดำน้ำชมปะการัง 5) เดินป่าศึกษาธรรมชาติ 6) ชมสัตว์ป่าที่มูลนิธิช่วยชีวิตสัตว์ป่า (แห่งประเทศไทย) 7) โฮมสเตย์ 8) ชมพระอาทิตย์ตกน้ำ 9) ตกปลา 10) ชมสปาร์ควาย 11) ทำผ้าบาติก 12) เย็บจาก และ 13) กิจกรรมปั่นจักรยาน

กิจกรรมสำหรับอาสาสมัคร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวประเภทอาสาสมัครต้องการทำ กิจกรรมพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1) พัฒนาบริเวณชายหาด 2) ปลูกป่าโกงกางทดแทน 3) ปลูก ป่าชายหาดทดแทน 4) สอนหนังสือเด็กนักเรียนไทย-อังกฤษ 5) พัฒนาสถานที่โรงเรียน 6) พัฒนา สถานที่ส่วนรวมในชุมชน และ 7) พัฒนาท่าเรือ

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โครงสร้างการทำงานของชมรมและบทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย 6 ฝ่าย ดังนี้

นางสาวดรุณี ภักดี	-ฝ่ายประสานงาน
นางมารีเยะ หาญจิตร	-ฝ่ายบริการคิwbานพัก
นายอัปดลอำหรีด หมาดหมั่น	-ฝ่ายบริการคิwเรือ
นายคนก้อดิด นิมนวล	-ฝ่ายบริการคิwไกด์
นางสาวลัดดา อาดหาญ	-เลขานุการ
นายเอกรัฐ เชื้อยาง	-เหรัญญิก

1. ฝ่ายประสานงาน หน้าที่คือ ติดต่อประสานงานกับนักท่องเที่ยว เรื่องรายละเอียด โปรแกรม ราคา การเดินทาง และประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ นอกหมู่บ้านและประสานงานเพื่อ เตรียมการรับนักท่องเที่ยวภายในชมรม ฯ

2. ฝ่ายบ้านพัก หน้าที่ คือ จัดคิwbานพัก และดูแลความเรียบร้อยของบ้านสมาชิกก่อน การรับนักท่องเที่ยว

3. ฝ่ายเรือ หน้าที่คือ จัดคิwเรือ และดูแลปรับปรุงความเรียบร้อยของเรือก่อนการรับ นักท่องเที่ยว

4. ฝ่ายไกด์ท้องถิ่น เป็นกลุ่มที่คอยจัดคนมาเป็นไกด์ในการพานักท่องเที่ยวเดินชมวิถีชีวิต ชุมชนอธิบายและให้ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนแนะนำเรื่องความปลอดภัยของกิจกรรมต่าง ๆ เดินชม สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ชุมชน และรวมถึงจัดหาคนนำทางในการเดินป่าอีกด้วย

5. เหรัญญิก หน้าที่คือ จัดทำบัญชีรายรับ - จ่าย ของชมรม ฯ และควบคุมการเบิกจ่ายเงิน ของชมรม ฯ รวมถึงการดูแลเรื่องของราคาแพคเกจทัวร์

6. เลขานุการ หน้าที่คือ จัดบันทึกการประชุม รวบรวมข้อมูล รายงานการประชุม

การประชุมกลุ่มย่อย ทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน แกนนำทั้ง 6 คน จะมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือว่าใน 1 เดือนที่ผ่านมามีปัญหาอะไรบ้าง และมีเรื่องไหน ที่สมควรนำมาพิจารณาในที่ประชุม สรุปปัญหาและหาประเด็น เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันโดยใช้มติในที่ประชุม ของการประชุมประจำเดือน ในวันที่ 9

การประชุมประจำเดือน ทุกวันที่ 9 ของทุกเดือน หลังจากสรุปปัญหาและประเด็นที่ต้องพิจารณา ในวันที่ 5 ของทุกเดือน ก็นำมาเข้าที่ประชุม จะมีการประชุมกลุ่มของชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทะเลนอก สมาชิกทุกคนจะต้องให้ความสำคัญกับการประชุมกลุ่ม ทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชมรมต่อไปในอนาคต

นักท่องเที่ยวเริ่มรู้จักชุมชนบ้านทะเลนอกมากขึ้น การท่องเที่ยวสร้างงานและกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน สมาชิกของชมรมเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการประชุม และกิจกรรมการจัดการทรัพยากรมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงมีการเปิดรับสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นทุกเดือน ในวันที่ 9 ภายใต้อาณัติ 1) ต้องเป็นคนในชุมชนหมู่ที่ 1 บ้านทะเลนอกเท่านั้น 2) สมาชิกต้องจ่ายค่าสมาชิกแรกเข้า 20 บาท เพื่อเข้าชมรม ฯ และมีสิทธิสมัครได้ทุกกลุ่มในชมรม ฯ ประกอบด้วย กลุ่มเรือ กลุ่มโฮมสเตย์ (จำนวนจริง 15 หลัง แต่ได้รับมาตรฐาน 8 หลัง) กลุ่มไกด์นำเที่ยว นอกจากนี้ยังมีกลุ่มสมุนไพร กลุ่มทำขนม - เย็บจาก เป็นต้น

ทั้งนี้ได้มีระเบียบข้อบังคับสำหรับนักท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) ห้ามนำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เข้ามาในชุมชนบ้านทะเลนอก
- 2) ห้ามสูบบุหรี่ และสวมเสื้อแขนกุด หรือ สลวยเดี่ยว
- 3) ห้ามแสดงออกถึงกริยาที่ไม่เหมาะสมกับเพศตรงข้าม
- 4) เป็นนักท่องเที่ยวที่รักษารมชาติ ไม่ทำลายทรัพยากรของชุมชนขณะที่เข้าพักบ้านทะเลนอก
- 5) ห้ามนักท่องเที่ยวออกนอกบ้านพัก หลัง 22:00 น. นอกจากมีเหตุจำเป็นจะต้องแจ้งเจ้าของบ้านพักก่อน

รายได้จากการท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ.2551 มีนักท่องเที่ยวมาเยือนเฉลี่ยเดือนละประมาณ 12-15 คน มีรายได้ประมาณ 500,000 บาท ชมรมนำเงินส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวไปพัฒนาชุมชน โดยหัก 10 % ของทุกกิจกรรม เข้าชมรม ฯ ซึ่ง 10 % ดังกล่าวได้จากการสอบถามจากความพอใจของแต่ละกลุ่ม

จนได้ข้อตกลงตามราคาที่กลุ่มกำหนดและพอใจมากที่สุด จากนั้นบวกอีก 10 % เข้าชมรม ฯ โดยเงินดังกล่าวจะนำไปพัฒนาชุมชนหรือสนับสนุนงบประมาณในวันสำคัญของหมู่บ้าน เช่น วันเด็ก วันสตรีไทย และกีฬาหมู่บ้าน เป็นต้น

ส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับที่พักแบบโฮมสเตย์ ประกอบด้วย 1) ค่าที่พัก คนละ 200 บาท 2) อาหารเช้า มื้อละ 60 บาท 3) อาหารเที่ยง - เย็น มื้อละ 110 บาท และมัดคุเทศก์ 600 บาทต่อวัน (เดินป่า ชมปะการัง ส่องเรือชมป่าโกงกาง) โดยหักเข้าชมรม ฯ 100 บาท หากเป็นมัดคุเทศก์นำชมในหมู่บ้าน 360 บาท หักเข้าชมรม ฯ 60 บาท ซึ่งในการติดต่อมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านจะต้องมีการโอนเงินมาให้กับผู้ประสานงานของชมรม ฯ ก่อน 10 % ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด แต่หากเป็นนักท่องเที่ยวที่หน่วยงานเพื่อนอันดามัน ส่งมาให้ชมรม ฯ จะต้องรวบรวมใบเสร็จค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้วส่งไปยังสำนักงานเพื่อเบิกเงินดังกล่าว

เงินที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าชมรม ฯ นั้น จะนำมาใช้เป็นกองทุนในการสนับสนุนการประมงนอกสถานที่ ซึ่งหากเป็นการประมงภายในจังหวัดจะได้รับค่าน้ำมันเชื้อเพลิงตามความเป็นจริง แต่ไม่ได้ค่าเบี่ยเลี้ยง ส่วนหากมีการประมงต่างจังหวัดและมีการพักค้างก็จะได้เบี่ยเลี้ยงวันละ 200 บาท โดยสมาชิกทุกคนจะมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน และจะต้องหมุนเวียนกันไปประมงเพื่อรับทราบเรื่องราวและเป็นการพัฒนาบุคลากร

เป้าหมายการจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทะเลนอก

เป้าหมายหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ สร้างงาน เพื่อก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่ชุมชน ปลุกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ สร้างชุมชนบ้านทะเลนอกให้เป็นชุมชนที่สะอาด สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวมุสลิม

ปัจจัยความสำเร็จ และล้มเหลว

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จของชุมชน

1.1 ความร่วมมือกันของคนในชุมชนและความตั้งใจ ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องเสียสละ

1.2 มีหน่วยงานเพื่อนอันดามันเหนือ เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาและจัดหานักท่องเที่ยวให้

- 1.3 มีการบริหารจัดการที่กระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรม และชัดเจน
- 1.4 การติดต่อเข้ามาท่องเที่ยวจะต้องผ่านชมรม ฯ สามารถบริหารและจัดการได้ง่าย

2. ปัญหา และอุปสรรค และวิธีการแก้ปัญหา

2.1 เนื่องจากเป็นสังคมที่นับถือศาสนาอิสลามอาจมีปัญหาล็กน้อยเกี่ยวกับช่วงของเทศกาลฮารีรายอ และช่วงบวช แต่ก็สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ โดยต้องแจ้งให้กับนักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า ซึ่งโฮมสเตย์ที่รับนักท่องเที่ยวได้ในช่วงนั้นมีประมาณ 4 หลัง

2.2 ปัญหาเรื่องการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่ส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวที่มากับอันดามัน ฯ จะมีไกด์ประจำมาด้วย

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

- 1.1 ชุมชนรักษาความสะอาด และมีความปลอดภัย
- 1.2 มีการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชมรม ฯ โดยเข้าร่วมประชุมในเวทีต่าง ๆ และการศึกษาดูงาน ณ แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น เกาะยาวน้อย จ.สตูล ฯลฯ
- 1.3 ส่งเสริมรายได้เสริมให้กับกลุ่มเยาวชน ที่มาสมัครเป็นมัคคุเทศก์ จำนวน 5 คน โดย กำหนดเวลาในวันเสาร์ - อาทิตย์ ให้กลุ่มเยาวชนก่อน ซึ่งกลุ่มเยาวชนดังกล่าวได้ผ่านการฝึกอบรมจากหน่วยงานเพื่อนอันดามันเหนือ

2. ผลกระทบด้านลบ

2.1 ผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวยังไม่ปรากฏเห็นเด่นชัด ส่วนคนที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยวเขาก็รู้สึกเฉย ๆ ไม่มีกระแสต่อต้านหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือกันดี

2.2 ปัญหาขยะ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่ผ่านชมรม ฯ แต่จะเป็นนักท่องเที่ยวในอำเภอ และชุมชนใกล้เคียงมาปิคนิคบริเวณริมชายหาดแล้วทิ้งขยะเอาไว้

การเข้าไปอยู่ในเครือข่าย

1. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มที่ดำเนินงานภายใต้งบประมาณอยู่ดีมีสุข มีเรือคายัค และอุปกรณ์ดำน้ำ ซึ่งบางครั้งชมรมอุปกรณ์ไม่เพียงพอจึงมีการหยิบยืมจากกลุ่มดังกล่าว

2. ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดระนองจำตา ซึ่งเป็นคนเข้ามาช่วยคิดและเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น ๆ

3. หน่วยงานเพื่อนอันดามันเหนือ (N-ACT) มีการเชื่อมโยงเครือข่ายของชุมชนที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดระนอง โดยมีการประชุมทุก 2 เดือน ประกอบด้วย ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศม่วงกลวง บ้านแหลมนาว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลกำพวน หาดประพาส และหมู่เกาะกำ กลุ่มตกปลาและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านกระชังปากเตรียม บ้านทุ่งนางดำ โดยเชื่อมโยงกิจกรรมกัน เช่น ล่องแพพลับพลึงธารเสร็จแล้วมานอนพักโฮมสเตย์ที่บ้านทะเลนอก เป็นต้น

บทบาทและสถานภาพร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่

1. หน่วยงานเพื่อนอันดามันเหนือ (N-ACT) สนับสนุนค่าใช้จ่ายไปออกงานท่องเที่ยวที่เมืองทองธานี และมีบริษัททัวร์ประมาณ 3 บริษัทที่สนใจส่งนักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่หมู่บ้านทะเลนอก นอกจากนี้ยังได้มีโอกาสประสานกับชุมชนอื่นๆ

2. ศูนย์ช่วยชีวิตและศึกษาเพื่ออนุรักษ์สัตว์ป่า ได้จัดทำโครงการชุมชนร่วมใจอนุรักษ์บ้านทะเลนอกขึ้น โดยการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน และมีการช่วยเหลือและประสานงานกันตลอด

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ออกนุญเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวตามงานต่าง ๆ ซึ่งได้เข้ามาสนับสนุนในช่วงหลัง

4. อบจ. สนับสนุนงบประมาณในการต่อเติมอาคาร อุปกรณ์ดำน้ำ เติ้นท์ เบ็ด เป็นต้น

5. อำเภอ จังหวัด สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดระนอง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุราษฎร์ธานี สำนักงานการท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดระนอง เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนบ้าง แต่ทั้งนี้ส่วนใหญ่ชมรม ฯ จะต้องออกไปประสานเอง

การประชาสัมพันธ์

1. มีการจัดทำแผ่นพับ (โบรชัวร์) เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
2. e-mail สำหรับติดต่อนักท่องเที่ยว
3. ร่วมออกงานประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวกับ ททท.

ประสบการณ์รับนักท่องเที่ยว

1. นักท่องเที่ยวประมาณ 90-95% เป็นชาวต่างชาติ กลุ่มนักท่องเที่ยวจะมี 2 ลักษณะ คือ นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อมาเที่ยวและพักผ่อน และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาศึกษาดูงาน โดยส่วนใหญ่กลุ่มละประมาณ 20 คน ซึ่งผ่านมาทางหน่วยงานเพื่อนอันดามัน

2. นักท่องเที่ยวเข้าใจสภาพ และวิถีชีวิตชุมชน เนื่องจากส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากหน่วยงาน ฯ ก่อนมาเที่ยว

3. ให้นักท่องเที่ยวจองล่วงหน้า ก่อนเข้ามาเที่ยวในพื้นที่

4. นักท่องเที่ยว และหน่วยงาน ฯ สามารถเสนอแนะ ให้กลุ่มท่องเที่ยวมีการปรับปรุง และพัฒนาด้านบริการต่าง ๆ

เป้าหมายในอนาคต

1. พัฒนาห้องน้ำสำหรับที่พักแบบโฮมสเตย์ ให้มีเพิ่มจากเดิม 1 ห้องโดยแยกไว้สำหรับนักท่องเที่ยว

2. พัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และชาวบ้าน

3. มีศูนย์กลางการประสานงาน และเป็นที่ตั้งของชมรมฯ โดยจะพัฒนาจากอาคารหลังเดิมซึ่งเป็นงบประมาณจากหน่วยงานฯ หลังประสบพิบัติภัยสึนามิ

4. อยากให้ชุมชนมีความเจริญขึ้น

การอยู่ร่วมท่ามกลางกระแส Mass Tourism

ปัจจุบันมีบริษัทนำเที่ยวเริ่มสนใจส่งนักท่องเที่ยวมายังชุมชนบ้านทะเลนอก แต่มีเพียงหน่วยงานเพื่อนอันดามันเท่านั้นที่ส่งนักท่องเที่ยวมาให้ ทั้งนี้กิจกรรมทุกอย่างจะต้องผ่านชมรมฯ เสมอ (จากการสัมภาษณ์กลุ่มเรือตอนนี้มีอยู่สองราคา คือ ราคาที่ผ่านชมรมฯ กับราคาที่ผ่านกลุ่มโดยตรง นอกจากนี้ยังมีอีกกลุ่มที่มีการดำเนินการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ กลุ่มชุมชนอยู่ดีมีสุข ซึ่งมี เรือคายัคจำนวน 7 ลำ พร้อมอุปกรณ์ดำน้ำตื้น)

ถอดบทเรียนชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศม่วงกลวง ต.ม่วงกลวง อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

ความเป็นมา

ม่วงกลวงเป็นชื่อตำบลหนึ่งในอำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง มีที่มาจากต้นมะม่วงที่มีลำต้นกลวงและได้กลายมาเป็นชื่อของตำบล ซึ่งคนในชุมชนแห่งนี้ได้อพยพย้ายถิ่นมาจากจังหวัดภูเก็ตอพยพหนีสงครามมาทางเรือ โดยขึ้นมาทางอำเภอกะเปอร์และเดินเท้าเข้ามาตั้งหมู่บ้านในบริเวณนี้ ซึ่งตำบลม่วงกลวงมี 4 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย บ้านลำน้ำ บ้านม่วงกลวง บ้านบางเบน และบ้านอ่าวเคย โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 35,105 ไร่ พื้นที่ตอนเหนือติดกับตำบลราชกรูด ทิศใต้และทิศตะวันออกติดกับตำบลกะเปอร์ ทิศตะวันตกติดกับทะเลอันดามัน ตำบลม่วงกลวงมีประชากรทั้งสิ้น 556 ครัวเรือน จำนวน 3,343 คน โดยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่มีทั้งการประกอบอาชีพทำการประมง ทำสวนผลไม้และสวนยางพารา ซึ่งปัจจุบันชุมชนม่วงกลวงได้ประกอบกิจกรรมกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ภายใต้ชื่อมุสลิมโฮมสเตย์

นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. การท่องเที่ยวที่มีการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้าน อยู่ร่วมกันตามอัตภาพและเคารพการประพฤติปฏิบัติของชุมชน
2. การอยู่ร่วมกันของนักท่องเที่ยวและชาวบ้านโดยไม่มีกำแพงของเชื้อชาติและศาสนา

3. เป็นการพัฒนาชุมชนขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและชุมชนได้พัฒนาตัวเองขึ้นมาจากการท่องเที่ยวด้วย

พัฒนาการก่อเกิด

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศม่วงกลวงเริ่มต้นขึ้นมาประมาณปี พ.ศ.2545 โดยเริ่มต้นจากการรวมตัวของสมาชิกชมรมทูปีนัมเบอร์วัน(ไครตติดยากมือขึ้น) เป็นการนำกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อลดปัญหาเสพติดในชุมชน โดยนำเอานักท่องเที่ยวมาพักในบ้านผู้ที่เคยติดยาเสพติดเพื่อให้คนในชุมชนยอมรับในตัวผู้ที่เคยติดยาเสพติดเหล่านี้ และประกอบกับในช่วงเวลานั้นได้มีโครงการ Green Way ซึ่งเป็นโครงการอาสาสมัครเพื่อสังคมได้เข้ามาในพื้นที่ โดยมีนำเอาอาสาสมัครชาวต่างชาติได้เข้ามาทำกิจกรรมอาสาสมัครต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชนรวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวและได้เข้ามาพักร่วมกับชาวบ้านไปด้วย

การท่องเที่ยวของชุมชนม่วงกลวงได้พัฒนาขึ้นอีกครั้งหลังจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติสึนามิ (พ.ศ.2547) เพราะมีองค์กรต่าง ๆ จากภายนอกได้เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น โดยมีการฝึกอบรมและศึกษาดูงานขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนในปี พ.ศ.2550 ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศม่วงกลวง ได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในฐานะเป็นชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนยอดเยี่ยมของภาคใต้

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศม่วงกลวงเป็นการจัดการการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเอาไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการท่องเที่ยวคือ

1. เพื่อก่อเกิดกลุ่มแกนนำการท่องเที่ยวในการอนุรักษ์วิถีชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ
2. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ
3. เพื่อเสริมสร้างรายได้แก่ประชาชนในพื้นที่
4. เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีของกลุ่มคณะและประชาชน
5. เพื่อสร้างสันติสุขบนหน้าแผ่นดิน

ซึ่งภายในชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมวงกลวงมีโครงสร้างในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ใน 7 ด้านด้วยกันคือ

1. กลุ่มโฮมสเตย์ ทำหน้าที่ให้บริการที่พักแรมร่วมกับชาวบ้านและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชาวบ้านไปด้วย ซึ่งในปัจจุบันมีบ้านที่ให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ทั้งสิ้น 15 หลัง

2. กลุ่มอาหาร ทำหน้าที่จัดเลี้ยงในกรณีที่แขกมาเป็นกลุ่มใหญ่ เช่น การเข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ชุมชน

3. กลุ่มผลิตภัณฑ์ เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น การผลิตเครื่องจักสานจากต้นเตยทะเล เป็นต้น

4. กลุ่มเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เป็นกลุ่มที่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบริเวณชายฝั่งและริมพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งมีการเลี้ยงปูนิ่ม เลี้ยงหอยแมลงภู่ เลี้ยงปลาเก๋า เป็นต้น ซึ่งกระชังเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเหล่านี้ก็จะเป็นจุดท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของนักท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเจ้าของกระชังก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวด้วย อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังสามารถพักผ่อนแบบฟาร์มสเตย์ ในบริเวณกระชังเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้อีกด้วย

5. กลุ่มท่องเที่ยวทางบก เป็นกลุ่มที่ดูแลการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนโดยเฉพาะกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติศาลายอดอัยยวิวิ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของชุมชน

6. กลุ่มท่องเที่ยวทางทะเล เป็นกลุ่มผู้ให้บริการเรือนำเที่ยวในทะเลและป่าชายเลน มีสองกลุ่มคือ กลุ่มเรือทะเลนอกซึ่งทำการท่องเที่ยวในทะเล เกาะแก่ง กิจกรรมการตกปลาและกิจกรรมการดำน้ำโดยเป็นเรือขนาดใหญ่ และกลุ่มเรือทะเลในซึ่งให้บริการนำเที่ยวในเขตลำคลองและป่าชายเลนโดยเป็นเรือขนาดเล็ก

7. กลุ่มกิจกรรม / นันทนาการ เป็นกลุ่มที่ดูแลด้านกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ของชมรม ฯ ตลอดจนนำนักท่องเที่ยวไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมวงกลวง ซึ่งในชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมวงกลวงมีการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในแต่ละหมู่บ้านของตำบลมวงกลวงในการจัดการท่องเที่ยวของชมรม ฯ โดยมีกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มมุสลิมโฮมสเตย์ ให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ 2) กลุ่มจัดการป่าต้นน้ำศาลายอ ให้บริการนำเที่ยวแบบเดินป่า 3)

กลุ่มอ่าวเคยพิชชิงบิช ให้บริการเรือนำเที่ยว และ 4) กลุ่มฝาดดอกแดง ให้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลนและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน

ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในตำบลม่วงกลวง มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ โดยมีคณะกรรมการบริหารชมรม ฯ มีการจัดการการท่องเที่ยวตามหลักศาสนาอิสลาม มีการกระจายการรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม และมีการหักรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน 5% เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการชมรม นำมาเป็นค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในชุมชน ตลอดจนค่าน้ำมันเวลาไปประชุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศม่วงกลวง มีดังนี้

1. อาหารพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการประกอบอาหารพื้นบ้านจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตามวัฒนธรรมมุสลิม เช่น อาหารทะเลสด ๆ และผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ เป็นต้น
2. นวดเพื่อสุขภาพ เป็นการนวดผ่อนคลายกล้ามเนื้อและบำบัดอาการปวดเมื่อย
3. บำบัดปัญหาประโชชน์ เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกับชุมชน เช่น การปลูกป่าชายเลน การปลูกต้นไม้ การเก็บขยะ เป็นต้น
4. แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนมุสลิมที่มีความเคร่งครัดตามหลักคำสอนของศาสนา และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอยู่ร่วมกับธรรมชาติ
5. กิจกรรมครัวเรือนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาเรียนรู้การทำเกษตรแบบผสมผสานและปลอดการใช้สารเคมี ซึ่งก็นำผลผลิตเหล่านี้มาประกอบอาหารให้กับนักท่องเที่ยวด้วย
6. บ้านพักแบบโฮมสเตย์ เป็นการให้บริการที่พักร่วมกับชาวบ้านและมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันกับเจ้าของบ้านไปด้วย
7. การท่องเที่ยวทางทะเล เป็นการท่องเที่ยวการบริการเรือนำเที่ยวชมความงามของป่าชายเลน ลำคลองท้องทะเล เกาะแก่งและแนวปะการังในบริเวณอ่าวกะเปอร์
8. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการร่วมกิจกรรมและชมการจัดแสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน
9. การเดินป่า เป็นการทำกิจกรรมการเดินป่าเที่ยวชมธรรมชาติในพื้นที่คลองยอยดอยร้อยวิ

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยว

1. ชุมชนมีโอกาสเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น
2. การรักษาวัฒนธรรมประเพณีมุสลิมต่อสู้กับกระแสการท่องเที่ยว

ปัจจัยความสำเร็จ และล้มเหลว

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จของชุมชน

- 1.1 ความร่วมมือของชุมชนและความสามัคคีในชุมชน
- 1.2 มีแกนนำที่เข้มแข็งและเสียสละ
- 1.3 การไม่ได้คำนึงถึงการท่องเที่ยวเป็นเรื่องหลักของชุมชน

2. ปัญหา และอุปสรรค

2.1 ในระยะแรกมีความขัดแย้งกับผู้นำทางศาสนา ในการที่นำคนต่างศาสนามาพักค้างแรมในบ้านของชาวมุสลิม แต่เมื่อมีการนำนักท่องเที่ยวเหล่านั้นมาทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนอยู่อย่างต่อเนื่อง จนในปัจจุบันกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชนก็ให้การยอมรับการท่องเที่ยวมากขึ้น

2.2 ภาษาและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว

2.3 การมองการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจทำให้สมาชิกในชุมชนบางคนมองเรื่องรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเรื่องหลัก

2.4 ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เกิดภาพลบต่อชุมชนมุสลิม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

1.1 การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นมาจากการท่องเที่ยว จากเดิมที่ชุมชนมีอาชีพทางการเกษตร และการประมงเพียงอย่างเดียวเมื่อเมื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้นก็กลายเป็นรายได้เสริมของชุมชน

1.2 เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน นักท่องเที่ยวก็ได้รู้จักความเป็นมุสลิมมากยิ่งขึ้นในขณะที่ชาวบ้านเองก็ได้รู้จักคนในศาสนาอื่น ๆ มากขึ้นด้วย

1.3 ชุมชนเกิดความรู้สึกดี ๆ ขึ้นกับการท่องเที่ยวและคนต่างศาสนาเพราะชุมชนได้รู้จักคนมากขึ้น

1.4 ชุมชนมีการปรับความคิดใหม่ เมื่อได้เปิดโลกทัศน์มากยิ่งขึ้นจากเดิมที่ชุมชนมีลักษณะชุมชนปิดก็เปิดรับคนจากภายนอกมากยิ่งขึ้น

1.5 มีการกระจายได้ไปยังทุกส่วนของชุมชน เช่น การผลิตพืชผักเพื่อขายให้กับบ้านที่ทำโฮมสเตย์เพื่อประกอบอาหารให้กับนักท่องเที่ยว

1.6 คนในชุมชนมีเพื่อนและมิตรสหายที่ดีมากขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันหลังจากมาเที่ยว

1.7 ชุมชนมีโอกาสพัฒนาความรู้มากยิ่งขึ้น จากการได้รู้จัก พุดคุยและทำกิจกรรมร่วมกับนักท่องเที่ยว

1.8 เป็นการเผยแพร่ศาสนา วัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมให้ภายนอกได้รู้จัก (การเข้าใจความเป็นมุสลิมมากขึ้น)

2. ผลกระทบด้านลบ

2.1 ชุมชนมองการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจมากยิ่งขึ้นและพร้อมที่จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลัก ซึ่งอาจทำให้อาชีพเดิมของชุมชนสูญหายไป

2.2 การประพฤติปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวในชุมชนมุสลิม ที่มีความเคร่งครัดทางศาสนา

การเข้าไปอยู่ในเครือข่าย

1. เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดระนอง (เครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในจังหวัดระนอง) ซึ่งในอดีตมีการแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยวระหว่างกันอยู่อย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันเริ่มน้อยลง เพราะกิจกรรมของเครือข่ายลดน้อยลง

2. ท่องเที่ยวชุมชนอันดามันเหนือ (เป็นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 6 แห่ง) ซึ่งเป็นเครือข่ายใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ปัจจุบันก็มีการแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยวระหว่างกันค่อนข้างบ่อยครั้ง เช่น กับกลุ่มล่องแพพลับพลึงธาร ซึ่งกลุ่มนั้นจะมีแต่กิจกรรมไม่มีที่พักก็จะส่งนักท่องเที่ยวมาพักยังชุมชนม่วงกลวง นักท่องเที่ยวที่มาพักในชุมชนม่วงกลวงก็จะได้รับการแนะนำให้ไปเที่ยวยังกลุ่มล่องแพพลับพลึงธาร

3. ร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวกับชุมชนคลองเรือ จังหวัดชุมพร ชุมชนสีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี และชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยวด้วยกันบ้างแต่ไม่มากนัก

บทบาทและสถานภาพร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่

1. โครงการ Green Way ซึ่งจะนำอาสาสมัครกิจกรรมและเข้าพักในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จะช่วยประชาสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ
3. บริษัททัวร์ต่าง ๆ ที่ส่งนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันมี 3 บริษัท
4. โครงการ Andaman Discovery ที่นำอาสาสมัครเข้าพักและทำกิจกรรมในพื้นที่ชุมชน
5. หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

การประชาสัมพันธ์

1. การบอกต่อของนักท่องเที่ยวที่เคยมาเยือน
2. มีการจัดทำแผ่นพับ (โบรชัวร์) เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
3. ร่วมออกงานประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
4. การนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อทีวี วารสาร และนิตยสาร
5. บริษัททัวร์ช่วยในการประชาสัมพันธ์

ประสบการณ์รับนักท่องเที่ยว

1. เป็นนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นมีคุณภาพ มีการเตรียมตัวและศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวมาเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่จึงประพฤติปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสม
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวจะมี 2 ลักษณะ คือ นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อมาเที่ยวและพักผ่อน และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาศึกษาดูงาน
3. นักท่องเที่ยวที่เข้ามามีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัคร ที่เข้ามาพักและทำกิจกรรมในพื้นที่เป็นเวลาค่อนข้างนาน
4. มีนักท่องเที่ยวบางส่วนเข้ามาโดยเข้ามาโดยตรง (walk in) ที่ไม่มีการติดต่อมาล่วงหน้า เพราะพื้นที่ชุมชนเป็นเส้นทางที่สำคัญในการเดินทางไปสู่จังหวัดพังงา กระบี่ และภูเก็ต
5. มีระบบการจองล่วงหน้า ก่อนเข้ามาเที่ยวในพื้นที่

6. ผู้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เพราะนักท่องเที่ยวที่เข้ามามีคุณภาพ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในชุมชน และยังช่วยเหลือชุมชนอีกด้วย

เป้าหมายในอนาคต

1. แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวมีความคาดหวังให้การท่องเที่ยวได้กลายเป็นอาชีพหลักของชุมชนในอนาคต ที่จะสามารถให้ที่พักแบบโฮมสเตย์ได้ตลอด 24 ชั่วโมง
2. การพัฒนาเยาวชนชนรุ่นใหม่ขึ้นมาเพื่อสานงานด้านการท่องเที่ยวต่อไป
3. การพัฒนาการให้บริการที่มีมาตรฐานเพิ่มมากขึ้น
4. การพัฒนาชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศม่วงกลวงให้กลายเป็นชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลม่วงกลวงเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้นจากปัจจุบัน
5. การสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การอยู่ร่วมท่ามกลางกระแส Mass Tourism

1. ชุมชนค่อนข้างมีการปรับตัวให้เข้ากับกระแสการท่องเที่ยวแบบ Mass Tourism ได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีประสบการณ์ที่รับนักท่องเที่ยวค่อนข้างบ่อยและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก เพราะชุมชนอยู่ในทำเลที่ค่อนข้างเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว
2. ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวไปตามกระแส Mass Tourism ค่อนข้างมาก เพราะในอนาคตชุมชนต้องการให้การท่องเที่ยวมาเป็นอาชีพหลักของชุมชนและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 24 ชั่วโมง

จังหวัดนครศรีธรรมราช

ถอดบทเรียนชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช

ความเป็นมา

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการท่องเที่ยวลักษณะนี้เกิดขึ้นอย่างน้อยตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 มีชุมชนคีรีวงเป็นพื้นที่แรกที่เปิดรับผู้มาเยือนที่สนใจศึกษาวิถีชุมชนเข้ามาพัก ปัจจุบันมีชุมชนมากกว่า 15 แห่งที่ดำเนินการ และในจำนวนนี้มีประมาณ 7 ชุมชน ที่สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างต่อเนื่องโดยมีชุดประสบการณ์หลากหลายซึ่งชุมชนอื่นๆ นำมาเป็นบทเรียนและศึกษาเรียนรู้ได้

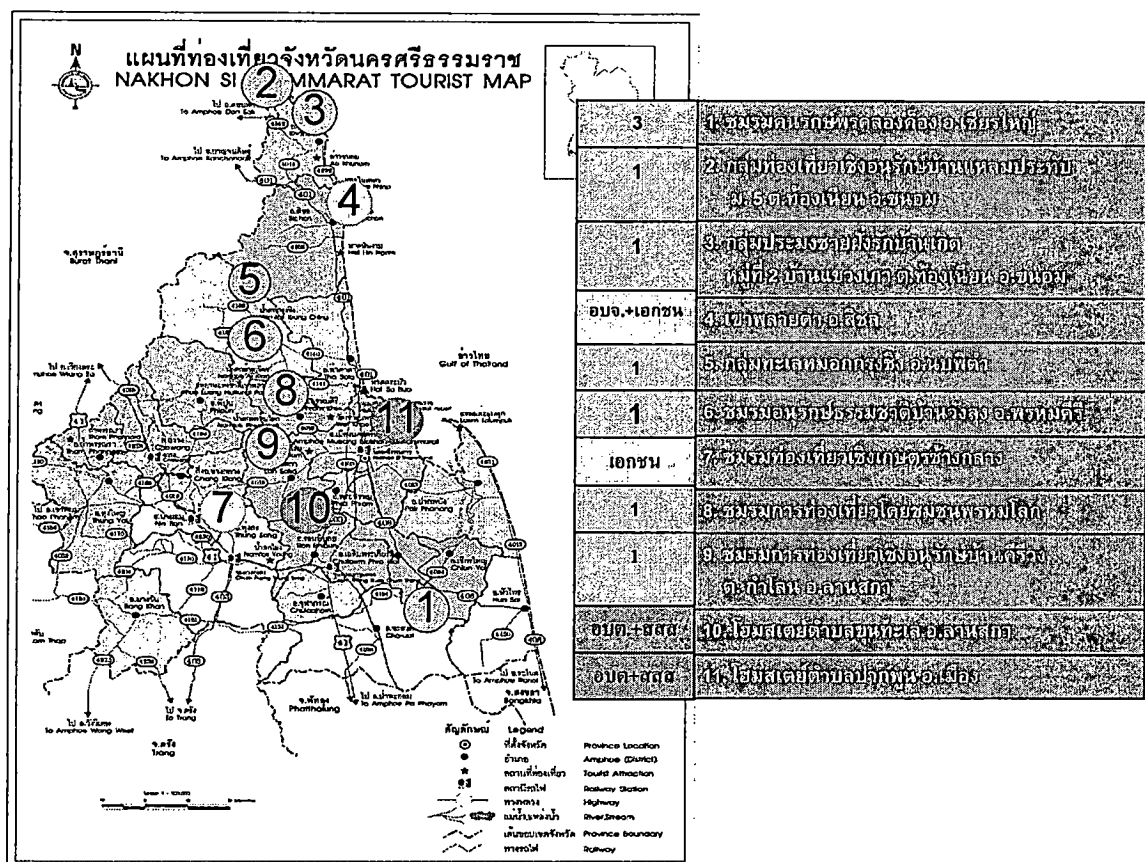
จุดเด่นของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชในภูมินิเวศน์ป่า-เขา ชายฝั่งทะเล และลุ่มน้ำปากพนัง สะท้อนถึงการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตามก็มีการที่ชุมชนจัดการแบบเอกเทศทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นที่รู้จักและนิยมในกลุ่มคนเฉพาะกลุ่ม ไม่อยู่ในการท่องเที่ยวกระแสหลัก บางชุมชนเด่นโดด บางชุมชนล้มลุกคลุกคลาน ทำให้พลังการต่อรองน้อย ด้วยเหตุนี้หลายชุมชน เช่น ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนพรหมโลก ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คีรีวง กลุ่มคนรักษ์พรุคลองคิง จึงเห็นพ้องเรื่องความร่วมมือสร้างสรรค์กิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกัน การพบปะพูดคุยอย่างสม่ำเสมอเดือนละ 1 ครั้ง ที่จะนำไปสู่การจัดตั้งเครือข่ายและหรือกลไกความร่วมมือในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานอย่างมีพลังและสะท้อนถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น

การหนุนเสริมกระบวนการดังกล่าว ต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจกับชุมชน รู้จักบริบทชุมชน และประสบการณ์การเรียนรู้ของชุมชน รวมทั้งความต้องการอันแท้จริง การเข้าไปหนุนเสริมที่ยั่งยืน จึงควรเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร เช่น

- การจัดกระบวนการอบรมนักสื่อความหมาย
- การบริหารจัดการบุคลากรและทรัพยากรของกลุ่ม/ชุมชน

- การตลาดและประชาสัมพันธ์ โดยคำนึงถึงข้อจำกัดและความสามารถในการรองรับผู้มาเยี่ยมเยือนซึ่งอาจจะต้องคัดกรองผู้มาเยี่ยมเยือนเฉพาะกลุ่ม
- การส่งเสริมและการพัฒนาภายในชุมชนอย่างครอบคลุมและรอบด้าน เช่น การจัดการขยะ การบำรุงรักษาสาธารณะสมบัติ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานอย่างเหมาะสมเพื่อลดโลกร้อน การเกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์พืชพรรณท้องถิ่น การฟื้นฟูและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นธรรมและสิทธิในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

สรุปข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจ 11 พื้นที่

ภาพที่ 4 การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา: โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การศึกษาและพัฒนาองค์การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้"

พัฒนาการก่อเกิด

1. เงื่อนไขจากภายในชุมชน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการรักษาดูแลและจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ กลุ่มคนรักษ์พุดคลองค้อง ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านวังลุง กลุ่มทะเลหมอกกรุงชิง

2. เงื่อนไขจากภายนอกชุมชน

2.1 การหนุนจากภาครัฐกิจและภาครัฐ ได้แก่ ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแหลมประทับ กลุ่มประมงชายฝั่งรักบ้านเกิด (+ ชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรข้างกลาง)

2.2 การหนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ได้แก่ ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คีรีวง (มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) + โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ) ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนพรหมโลก (Rest)

เป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. เพื่อให้การท่องเที่ยวที่มีอยู่เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
2. เป็นเงื่อนไขให้เกิดการรวมตัว สมัคสมานสามัคคี
3. ปกป้องสิทธิในการดูแลรักษาทรัพยากร (ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต)
4. บริการสาธารณะด้วยการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่คนทั่วไป
5. สร้างอาชีพเสริมและรายได้เสริมให้กับสมาชิกและคนในชุมชน

ภาคิหนุนกระบวนกรการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาคิหนุนกระบวนกรการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.ท้องเนียน อบต.กำโลน) กลุ่มธุรกิจและผู้ประกอบการในพื้นที่ (เช่น กลุ่มโรงแรมและโรงไฟฟ้า) เจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ศูนย์ศิลปาชีพ เนินธัมมัง ททท. กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรม โรงไฟฟ้า สกว.ท้องถิ่น สถาบันการศึกษาในพื้นที่ (ม.วลัยลักษณ์)

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว

1. รูปแบบที่ 1 วันเดียวกลับ ไม่พักค้างคืน นำชมวิถีชีวิตคน จับจ่ายสินค้าเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นความงดงามแหล่งธรรมชาติในชุมชน ได้แก่ กลุ่มทะเลหมอกกรุงชิง ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแหลมประทับ กลุ่มคนรักสุขภาพคลองค้อ กลุ่มประมงชายฝั่งรักบ้านเกิด
2. รูปแบบที่ 2 พักค้างคืนโดยสามารถเลือกโปรแกรมอย่างหลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยว มีตั้งแต่นำชมวิถีชีวิตคน จับจ่ายสินค้าเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ชมความงดงามแหล่งธรรมชาติในชุมชน การให้บริการที่พัก การจัดแคมป์และการเดินป่า ได้แก่ ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนพรหมโลก
3. รูปแบบที่ 3 มีให้เลือกทั้งวันเดียวกลับและพักค้างคืน โดยสามารถเลือกโปรแกรมอย่างหลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยว มีตั้งแต่นำชมวิถีชีวิตคน จับจ่ายสินค้าเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ชมความงดงามแหล่งธรรมชาติในชุมชน การให้บริการที่พัก การจัดแคมป์และการเดินป่า รวมทั้งการจัดการศึกษาเรียนรู้ดูงาน ได้แก่ ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง

การบริหารจัดการ

1. การระดมทุน
 - 1.1 การระดมทุนในรูปของการลงทุน/ส่วนตัวเงิน เช่น กลุ่มทะเลหมอกกรุงชิง
 - 1.2 การระดมทุนในรูปของเครื่องมือและอุปกรณ์ เช่น เรือในชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแหลมประทับ กลุ่มคนรักสุขภาพคลองค้อ กลุ่มประมงชายฝั่งรักบ้านเกิด
 - 1.3 การแบ่งใช้ทรัพยากรร่วมระหว่างรัฐและองค์กรชุมชน เช่น คีรีวง มีการใช้คนและสถานที่ในการดูแลของอบต.มาใช้สำหรับอำนวยความสะดวกในการบริการนักท่องเที่ยว
2. การแบ่งรายได้ออกเป็นสัดส่วน โดยนำรายได้ส่วนหนึ่งกลับคืนชุมชนเพื่อกิจกรรมสาธารณะ
3. สมาชิกและกรรมการบริหาร (ไม่รวมที่ปรึกษา) เป็นคนในพื้นที่

4. จุดขาย ส่วนใหญ่เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม วิถีชีวิตผู้คน สินค้า และแหล่งเรียนรู้ / ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

5. กติกาและข้อตกลงสำหรับผู้มาท่องเที่ยว มีนัยยะถึงการเคารพในวิถีชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นจาก CBT

1. ชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงาน ทั้งด้านกลุ่มองค์กร การจัดการกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและโฮมสเตย์

2. ได้เพื่อน ได้สังคมและการแลกเปลี่ยนความรู้ – ข่าวสาร

3. ชุมชนมีความชอบธรรมในการดำเนินวิถีชีวิต/หาอยู่หากินในที่ถูกรัฐอ้างสิทธิ์ (สวนสมรม สร้างบ้านใน พท.อุทยาน, กรมเจ้าท่า เหมืองแร่เหล็ก)

4. รายได้เสริมจากการให้บริการท่องเที่ยวและการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น รวมถึงการต่อยอดกิจกรรมอื่นๆ ของกลุ่ม เช่น การขายของที่ระลึก เพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต (ปลาเหลือทิ้งนำมาตากขายได้)

5. ความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเพราะมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของสังคมวงกว้าง

6. กิจกรรมรักษาทรัพยากร วิถีชุมชนและธรรมชาติ (อนุรักษ์ป่า/ป่าพรุ อนุรักษ์ปลาโลมาสีชมพู)

7. กระตุ้นให้เกิดกลุ่มองค์กรชุมชนใหม่ๆ จากประสบการณ์ของการร่วมแรงร่วมใจ "พลังกลุ่ม"

ผลกระทบและประสบการณ์ในการรับนักท่องเที่ยว

1. ปัญหาขยะ (คิ่วรง-กลุ่มทะเลหมอกรุงซิง)

2. นักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกและไม่เคารพกติกาของชุมชน

3. ทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน (จุดขาย) อย่างเดียวกัน หากใช้มากเกินไป จะนำสู่ความเสื่อมโทรม

ปัจจัยที่ส่งผลให้สำเร็จหรือล้มเหลว

1. ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกและคณะกรรมการ ในระยะแรกที่ทำงาน แม้กระทั่งกรรมการยังขาดความรู้และความเข้าใจ เมื่อทำงานผ่านไประยะหนึ่ง คนทำงานจะเข้าใจมากขึ้น "งานสอนคน"
2. มีจุดขายและมีความรู้เกี่ยวกับจุดขายนั้น (ความรู้นี้เป็นความรู้ท้องถิ่นที่อาจจะแย้งกับความรู้ของสถาบันการศึกษา)
3. จิตสาธารณะของกลุ่ม/องค์กรชุมชน
4. การเปิดใจรับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและนำข้อคิดเห็นนั้นมาปรับปรุงแก้ไข "เรียนรู้จากความผิดพลาด"

แผนงานและกิจกรรมที่ควรหนุนเสริม

1. เพิ่มศักยภาพคนทำงาน โดยเฉพาะไกด์
2. การประชาสัมพันธ์/ การตลาด
3. การเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างชุมชนจัดการการท่องเที่ยวและส่งต่อนักท่องเที่ยว
4. การสำรวจเส้นทางและการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว
5. การหนุนเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
6. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้น
7. การเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชน

เครือข่ายและความร่วมมือในกลุ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.นครศรีธรรมราช

เดิมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในลักษณะเอกเทศต่างคนต่างทำ จึงมีพัฒนาการและชุดประสบการณ์ที่แตกต่างกัน จากการพบปะพูดคุยทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ อย่างน้อย 3 ครั้ง เช่น วันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2553 และวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 พบว่า ชุมชนจัดการท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งเห็นร่วมกันในการสร้างความร่วมมือและหรือกิจกรรมร่วมเพื่อประกาศตัวตนของชุมชนจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในการทำกิจกรรม เช่น การจัดทำโปรแกรม

ท่องเที่ยว การบริหารจัดการภายในกลุ่ม การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง การตลาด การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการดำเนินการเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและรักษาวิถีชีวิตที่ดีงามของชุมชน นอกจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางกลุ่มอย่างน้อย 4 กลุ่มในเบื้องต้น คือ กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลพรหมโลก ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง ชมรมคนรักสุขภาพคลองคอง ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านวังลุง ได้มีข้อตกลงร่วมกันว่าจะมีการประชุมหมุนเวียนกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยหมุนเวียนกันไปในชุมชนต่าง ๆ รวมทั้งต้องรวบรวมสมาชิกที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มมากขึ้น คณะกรรมการเครือข่ายมาจากตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ ชุมชนละ 2 คน ทำหน้าที่ประสานงานและดำเนินให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพตามความต้องการของสมาชิก รวมทั้งการทำโปรแกรมร่วมกัน การทำตลาดและประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างกว้างขวาง และยั่งยืน โดยเน้นการท่องเที่ยวที่ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ (Identity) แห่งวิถีชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ปลายทางของกิจกรรมเหล่านี้จะนำไปสู่การร่วมมือกันอย่างภราดรภาพในการกำหนดทิศทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ถอดบทเรียนกลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ต.ลีเล็ด อ.พุนพิน จ.สุราษฎร์ธานี

ความเป็นมา

ลีเล็ดเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ประมาณ 17,266 ไร่ มีประชากรทั้งสิ้น 3,881 คน ประกอบไปด้วยหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่บ้าน คือ บ้านบางใหญ่ฝั่งขวา บ้านคลองราง บ้านบางใหญ่ฝั่งซ้าย บ้านบางบุตร บ้านบางพลา บ้านบางโนบ้าน บ้านคลองกอ บ้านบางทิ้ง

สภาพทั่วไปของตำบลลีเล็ดจะเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่าน และบางส่วนอยู่ติดกับทะเล มีน้ำเค็มท่วมถึง เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ในอดีตแต่ละหมู่บ้านจะใช้เส้นทางทางน้ำในการสัญจรไปมา ซึ่งนับว่ามีเป็นร้อยละ เพราะลักษณะสภาพพื้นที่ที่เป็นเช่นนั้นทำให้ประชากรที่อาศัยบริเวณที่ราบต่ำประกอบอาชีพทำสวนมะพร้าว ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ติดกับทะเลจะทำประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพ นอกจากอาชีพการทำสวนมะพร้าวและประมงพื้นบ้านแล้ว ในปัจจุบันยังมีการทำนาอีกด้วย

ในตำบลลีเล็ดมีวัดอยู่ 5 วัดด้วยกัน คือ วัดบางใหญ่ วัดบางพลา วัดบางบุตร วัดคลองกอ และวัดตรีธาราราม มีโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดบางพลา โรงเรียนวัดตรีธาราราม และโรงเรียนบ้านคลองราง

ในปัจจุบันลีเล็ดเป็นตำบลที่มีความเจริญมากขึ้น จากที่เคยสัญจรกันทางน้ำก็เปลี่ยนมาใช้รถยนต์ มีถนนตัดใหม่เกิดขึ้นหลายสายเชื่อมโยงอำเภอต่าง ๆ กับลีเล็ดให้มีความสะดวกขึ้น บ้านเรือนของผู้คนจากที่เคยตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง ได้เคลื่อนย้ายมาสร้างใกล้ถนน แต่ยังคงมีความเป็นวิถีชนบท

ลักษณะของภูมิอากาศจะมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน เป็นเพราะได้รับอิทธิพลจาก มรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทำให้ฤดูร้อนและฤดูฝนมีระยะเวลาที่ ใกล้เคียงกัน

ประวัติชุมชน

ในสมัยที่มีหัวเมืองไชยาเป็นศูนย์การปกครอง ขึ้นตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยา (ก่อน - พ.ศ. 2439) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า (ร.5) ทรงเสด็จไปบ้านดอน (ทางเรือ) แล้วเจอกับพายุฝน จึงทรงเสด็จไปตามคลองสายนี้ ทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นคลองลัด จึงได้ชื่อเรียกชื่อคลองสายนี้ว่า "คลองลัด" ชาวบ้านในคลองลัด ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ข้าว จึงมีชาวจีนมาล่องเรือ รับซื้อข้าวอยู่เป็นประจำ ชาวจีนจึงเรียก คลองลัด เพี้ยนไปเป็น คลองเล็ด ต่อมามีการปกครองระบบหัวเมือง ได้มีการตั้งหัวเมืองพุนพิน ขึ้นตรงกับเมืองไชยา โดยมีหลวงประเทศสาคร (คล้า เควีรัตน์) เป็นผู้ปกครอง

ต่อมาในปี พ.ศ.2439 สมัย ร.5 ทรงปฏิรูประบบการปกครองท้องถิ่น โดยรวมอำนาจเข้าส่วนกลาง ทรงริเริ่มระบบการปกครองแบบหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เป็นครั้งแรกที่บางปะอิน จ.อยุธยา จนมาถึงคลองสี่เกิดในปี พ.ศ.2445 มีการตั้งเป็น ตำบลสี่เกิด มีขุนสี่เกิดลัททกิจ (นาค ธดากุล) เป็นกำนันคนแรก

นิตยสารการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ เป็นผู้ดูแลจัดการ และผลประโยชน์เป็นของชุมชน (โดยชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชน)

2. เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร
คน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ
3. เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

พัฒนาการก่อเกิด

กลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ เริ่มต้นขึ้นด้วยการที่โครงการจัดการทรัพยากร
ชายฝั่ง (CHARM) ได้เข้ามาในพื้นที่ตำบลลีเล็ด ในปี พ.ศ.2547 เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากร
ชายฝั่ง ทั้งนี้เป็นเพราะลีเล็ดมีพื้นที่ที่อยู่ติดกับป่าชายเลน หลังจากทีโครงการชาร์มเข้ามา
ดำเนินงานได้ช่วงระยะหนึ่ง ได้นำแนวคิดในการที่จะใช้ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” มาเป็นเครื่องมือ
ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง นอกเหนือจากการสนับสนุนชาวบ้านในด้านต่าง ๆ โดยทาง
โครงการชาร์มได้ให้โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST) เข้ามาเป็นครูและพี่เลี้ยงใน
การดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีกระบวนการดำเนินการดังต่อไปนี้

มิถุนายน 2547	มีการอบรมชาวบ้านเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยชุมชน
กรกฎาคม – ตุลาคม 2547	ศึกษาของดีชุมชน ประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการเรสท์ พัฒนากระบวนการในการจัดทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดย การฝึกอบรมทักษะในด้านต่าง ๆ การไปศึกษาดูงานพื้นที่ที่มี ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาก่อน ทัวร์นำร่อง โดยการเชิญนักวิชาการ สื่อมวลชน องค์การ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ และสิ่งแวดล้อม
ตุลาคม – ธันวาคม 2547	กระบวนการในการพัฒนากลุ่มองค์กร
มกราคม 2548 – ถึงปัจจุบัน	เริ่มต้นรับนักท่องเที่ยว โดยกลุ่มแรกที่เข้ามาเป็นนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติของบริษัทอินเตอร์ปิด, กลุ่มศึกษาดูงาน, การ พัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ของบุคลากรในกลุ่ม

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. กระบวนการคัดสรรสมาชิก

กระบวนการในการคัดเลือกสมาชิกของกลุ่มนั้น เริ่มแรกจะเป็นการพูดคุย และนำเสนอของแกนนำที่เข้าอบรมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการของการทำท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่ามีใครบ้างที่มีความพร้อมน่าจะเข้ามาร่วมทำงานกันได้ หลังจากนั้นก็เข้าไปหาพบตาม พูดคุยกับผู้ที่ประชุมเห็นด้วยว่าน่าจะทำได้ ซึ่งในการที่จะรับใครเข้าเป็นสมาชิกได้นั้น สมาชิกในครอบครัวนั้น ๆ จะต้องเต็มใจทุกคน ถ้ามีคนใดคนหนึ่งไม่พร้อม ก็ไม่สามารถรับเข้าเป็นสมาชิกได้

การเปิดรับสมัครสมาชิกกลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์นั้น จะเปิดรับสมัครปีละ 1 ครั้ง คือวันที่ 1 – 30 มิถุนายน ของทุกปี และผู้ที่เข้ามาสมัครจะต้องเสียค่าสมัครคนละ 150 บาท ปัจจุบันกลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ มีสมาชิกทั้งหมด 36 คน ซึ่งได้แบ่งสมาชิกเป็นฝ่ายต่าง ๆ คือ 1) บ้านพัก 2) เรือ 3) รถ 4) ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น และ 5) ฝ่ายติดต่อประสานงาน

2. โครงสร้างกลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์

โครงสร้างของกลุ่ม มาจากการที่ให้สมาชิกในกลุ่มเป็นผู้คัดเลือก มีดังนี้

นายประเสริฐ ชัญญุกรณ์	ประธาน
นายสุชาติ มากมี	รองประธาน
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด	รองประธาน
นางสาวอำภวรรณ เทพพิพิธ	การเงิน
นางสาวทัศนีย์ หีตอนันต์	ติดต่อประสานงานบัญชี
นายสมยศ ทับทิมเพียร	บัญชี
นางเพียร เครือรัตน์	หัวหน้าฝ่ายบ้านพัก
นายวันชัย กลิ่นคล้าย	หัวหน้าฝ่ายเรือ
นายพรศักดิ์ ธนบัตร	หัวหน้าฝ่ายรถ
นายขจร อ่วมทองดี	หัวหน้าฝ่ายผู้นำเที่ยวท้องถิ่น
นายเจนณรงค์ เพ็งสมมุติ	เลขานุการกลุ่ม

การบริหารจัดการกลุ่ม

เงินทุนเริ่มต้นของกลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์นั้น ได้มาจากเงินค่าสมัครสมาชิกคนละ 150 บาท และเงินรายได้ที่ได้จากการทำทัวร์นำร่อง ที่สมาชิกทุกคนเต็มใจมอบให้กับกลุ่ม

รายได้ของกลุ่มในปัจจุบันนี้จะได้จาก

1. เงิน 10% จากรายได้ของสมาชิกที่รับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง ซึ่งเงินส่วนนี้จะนำมาเป็นค่าบริหารจัดการกลุ่ม (ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ เครื่องดื่ม ชา กาแฟ ฯลฯ) อุปกรณ์สำนักงาน การตลาด ฯลฯ
2. กองทุนสิ่งแวดล้อม จะได้จากนักท่องเที่ยวที่ต้องจ่ายคนละ 100 บาท เมื่อเข้ามาเที่ยวที่ชุมชนลีเล็ด ซึ่งเงินจากส่วนนี้ทางกลุ่มจะนำมาใช้ปีละ 50% ของจำนวนเงินที่ได้รับจากนักท่องเที่ยวในแต่ละปี โดยจะแบ่งเป็นอัตราส่วนในการนำไปใช้ ดังนี้

40%	นำมาใช้เกี่ยวกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนโรงเรียน ชุมชนทั้ง 8 หมู่บ้าน วัด
20%	นำมาใช้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การจัดการสิ่งแวดล้อม
20%	นำมาใช้เกี่ยวกับกรตั้งกองทุนกู้ยืมสำหรับสมาชิกกลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์
20%	นำมาใช้เกี่ยวกับสวัสดิการของสมาชิกกลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์

รายได้ของสมาชิกจะมาจากการทำงานในแต่ละครั้ง คือ สมาชิกคนใดมาทำหน้าที่ของตัวเอง เมื่อมีนักท่องเที่ยวมา จึงจะมีรายได้ (ไม่มีสมาชิกคนใดมีเงินเดือนประจำ) ซึ่งการมาปฏิบัติงานของสมาชิกในแต่ละครั้ง จะเป็นไปตามคิว ที่มีระบบการหมุนเวียนแบบเดินตามเข็มนาฬิกา

กฎ กติกากลุ่ม

1. สมาชิกทุกคนต้องเข้าประชุมประจำเดือน (วันที่ 1 ของทุกเดือน) ถ้าสมาชิกท่านใดไม่เข้าประชุมจะตัดเงินคนละ 50 บาท
2. ปัญหาหรือสิ่งที่ค้างคาใจของสมาชิกเกี่ยวกับกลุ่มให้นำมาพูดคุยที่กลุ่มเท่านั้น เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาและข้อข้องใจร่วมกัน
3. การไปประชุม อบรม หรือศึกษาดูงาน จะต้องไปตามระบบคิวที่วางไว้ และเมื่อถึงคิวของใครก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตน นอกจากเกิดเหตุสุดวิสัยจริง ๆ

บ้านพัก

- อาหารที่ทำมาให้นักท่องเที่ยวจะต้องมีไม่ต่ำกว่า 3 อย่าง ซึ่งจะต้องเป็นอาหารทะเล 1 อย่าง รวมทั้งต้องมีผลไม้หรือขนมหวาน
- อาหารที่นำมาต้อนรับนักท่องเที่ยวนั้นจะต้องทำเอง ห้ามซื้ออาหารสำเร็จรูป (แกงถุง)
- เครื่องนอนจะต้องซักใหม่ทุกครั้งที่มีนักท่องเที่ยวมา สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาค้างเกิน 1 คืน ให้เปลี่ยนเครื่องนอนหลังจากคืนที่ 2
- จะต้องมีการปูพรม และน้ำดื่มไว้ในห้องสำหรับนักท่องเที่ยว
- บ้านจะต้องสะอาด เป็นสัดส่วน
- ห้องน้ำ จะต้องมีการระบายน้ำ และถังขยะ

เรือ

- สะอาด
- มีท่อเก็บเสียง
- มาถึงกลุ่มท่องเที่ยวก่อนเวลานักท่องเที่ยวมาอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง
- ในเรือจะต้องมีมิด มีดพริก
- จะต้องทำงานร่วมกับผู้นำเที่ยวท้องถิ่นอย่างราบรื่น ในขณะก็นำเที่ยวทางเรือ

รถ

- สะอาด มีเสื้อสำหรับปูให้นักท่องเที่ยวนั่งข้างหลัง
- ขับรถด้วยความระมัดระวัง

ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น

- ต้องทำหน้าที่ของตนจนถึงเวลาส่งนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก หลังจากกิจกรรมสุดท้ายเสร็จสิ้น
- จะต้องทำงานร่วมกันกับคนขับเรืออย่างราบรื่น ในขณะก็นำเที่ยวทางเรือ

กฎระเบียบของชุมชน

1. นักท่องเที่ยวต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สุภาพ เรียบร้อย ผู้หญิงห้ามใส่เสื้อโชว์ไหล่ และห้ามสวมใส่กางเกงที่สั้นเหนือเข่า

2. ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชน
3. ห้ามเล่นการพนัน
4. ห้ามดื่มสุราและใช้สารเสพติดทุกชนิดในชุมชน
5. ห้ามมีเรื่องชู้สาว
6. ห้ามทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. ห้ามส่งเสียงดังในยามวิกาล

กิจกรรมท่องเที่ยว

1. ส่งเสริมธรรมชาติระบบนิเวศป่าชายเลนและลำคลองต่างๆ
2. ประกอบกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านตามวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น ร่วมออกหาปลา ถิ่นกระดานจับปู
3. ชมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ลิเกป่า มโนราห์
4. เยี่ยมชมกลุ่มอาชีพเสริมในชุมชน เช่น กลุ่มใบจาก กลุ่มกะปิ
5. เรียนรู้วิถีจักรหึ่งห้อย
6. เข้าพักค้างคืนร่วมกับชุมชนในรูปแบบ Home Stay
7. จัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับโรงเรียน
8. กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าชายเลน

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยว

1. เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน
3. เพื่อสร้างรายได้เสริม
4. เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่คนภายนอก

ปัจจัยความสำเร็จและล้มเหลว

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1.1 ความเป็นผู้นำของสมาชิกทุกคน ที่มีคุณภาวะ ไม่ใช้อารมณ์ในการทำงานและพร้อมที่จะเสียสละให้แก่งานส่วนรวม

1.2 การมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ที่เกิดจากการที่ชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ ป่าพันธุ์ พืชพันธุ์ ดิน น้ำ ทำให้ดีขึ้นกว่าในอดีตที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม สูญหาย เช่น โครงการรณรงค์ให้ ชาวประมงหันมาใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านในการจับปลา โครงการแนวเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน โครงการเขตอนุรักษ์พิเศษ ฯลฯ ซึ่งทำให้สิ่งแวดล้อมมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ สามารถพัฒนาให้เป็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนได้

1.3 ความสามัคคีในชุมชน ความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ทำให้เกิดการจัดการ การท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าบางคนจะไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว

1.4 การมีบรรยากาศและทัศนียภาพที่ดี สวยงาม มีกลิ่นอายของความเป็นชุมชน ชนบท ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

1.5 กลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ที่มีการกระจาย ผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน มีระบบคิดในการจัดการ

1.6 การให้บริการที่ดีของกลุ่มท่องเที่ยวและความเป็นมิตรของผู้คนในชุมชน ไม่ ว่าจะเป็นน้ำใจไมตรีของคนในชุมชน รสชาติและปริมาณอาหารที่เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว

2. ปัญหาและอุปสรรค

2.1 ปัญหาภายใน ความไม่เข้าใจในสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวด้วยกันเอง ที่เกิดจาก ความผิดพลาดในการสื่อสาร

2.2 ปัญหาภายนอก ปัญหาในด้านการติดต่อประสานงานกับนักท่องเที่ยว เช่น การ ยืนยันการจองที่พักของนักท่องเที่ยวยังไม่มี บางครั้งนักท่องเที่ยวมาไม่ครบตามจำนวนที่แจ้งไว้ แต่ ไม่มีการบอกล่วงหน้า ซึ่งทำให้บ้านพักที่จัดเตรียมอาหารไว้ตามจำนวนนักท่องเที่ยวสูญเสีรายได้

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

1.1 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการกระทำของคนในชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงของคนที่เคยเป็นผู้ทำลายกลายมาเป็นนักท่องเที่ยว เป็นอาสาสมัครในการดูแล ใ้ระวัง ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่กลุ่มท่องเที่ยวภูมิใจมาก

1.2 จำนวนและปริมาณทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการที่ชุมชนร่วมกันดูแลรักษา

1.3 ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา โดยรายได้นั้นกระจายไปสู่ตัวชุมชนและสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว

1.4 ชุมชนหันมาดูแลและให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากขึ้น และเคารพกฎ กติกาการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

1.5 ทรัพยากรคนได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของการกล้าคิด กล้าแสดงออก ความรู้ และการพัฒนาความคิดที่เป็นระบบมากขึ้น สามารถที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้

1.6 สภาพของชุมชน บ้านเรือน พื้นที่สาธารณะมีความสะอาดและสวยงามมากขึ้น

1.7 ประเพณี วัฒนธรรม การละเล่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสืบสาน สืบทอดให้คงอยู่ชุมชน

1.8 มีเพื่อน มิตรสหายเพิ่มมากขึ้นและเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น

2. ผลกระทบด้านลบ

2.1 การแย่งชิงทรัพยากรทางทะเลจากคนภายนอกชุมชน เนื่องจากการที่ชุมชนใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน ทำให้ชุมชนมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นสาเหตุให้ผู้คนจากภายนอกเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง

2.2 เมื่อชุมชนมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ เข้ามาเพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ และนำชื่อของชุมชนไปหาเงินสนับสนุนการทำโครงการ โดยที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมและรู้เห็น

2.3 สื่อมวลชนต้องการเข้ามาทำสื่อ แต่ไม่ยอมเสียค่าใช้จ่ายให้กับชุมชน

2.4 หน่วยงานภาครัฐ มักจะเข้ามาเยี่ยม ทำกิจกรรมแบบขอความอนุญาต โดยเฉพาะผู้มีตำแหน่งสูงทางราชการ

การเข้าไปอยู่ในเครือข่าย

1. เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเครือข่ายที่เป็นการรวมตัวกันของชุมชนที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวทั่วทั้งจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีการพบปะ พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันบ้าง โดยมีท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานีทำหน้าที่เป็นเลขา และคอยประสานงานการทำกิจกรรมต่าง ๆ

2. เครือข่ายอ่าวบ้านดอน สืบเนื่องมาจากโครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอยากให้มีความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรของชุมชนชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงได้ก่อตั้งเครือข่ายนี้ขึ้นมา โดยมีสมาชิก คือ ชุมชนทั้งหมดของสุราษฎร์ธานีที่มีพื้นที่ติดชายฝั่ง สี่เล็ดเป็นหนึ่งในนั้น เครือข่ายอ่าวบ้านดอนจะมีการประชุมในวันที่ 17 ของทุกเดือน

บทบาทและสถานภาพร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่

1. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและดูแลพื้นที่ป่าชายเลนให้เกิดความยั่งยืน เรือตรวจเฝ้าระวังการทำประมงผิดกฎหมาย ฯ

2. อบจ.สุราษฎร์ธานี

3. อำเภอพนมทวน สนับสนุนงบประมาณในการอบรม ฝึกทักษะของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน เยาวชนด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การอบรมเกี่ยวกับการให้บริการ

4. ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานี สนับสนุนการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การเป็นเจ้าบ้านที่ดี พาไปศึกษาดูงานที่ต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นเลขานุการคอยประสานงาน การดำเนินงานของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

5. อบต.ลิเล็ด สนับสนุนในการทำสื่อประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ การจัดนิทรรศการ

6. NGO โดยเฉพาะองค์กรพีเลียงอย่างสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องของการพัฒนาทักษะบุคลากร การทำการตลาดมาโดยตลอด

7. กองทัพบก 4 ที่เข้ามาสนับสนุนในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลน การ EM Ball ฯ

8. สมาคมผู้เลี้ยงกุ้งจังหวัดสุราษฎร์ธานี สนับสนุนงบประมาณในการทำป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน

9. สถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัยต่างๆ มีการเข้ามาให้ความรู้ พัฒนาทักษะ และช่วยทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี วิทยาลัยชุมชนมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี โรงเรียนมัธยมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์

1. การบอกต่อของนักท่องเที่ยวที่เคยมาเยือน และหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เคยนำชุมชน นักเรียน พนักงาน มาศึกษาดูงาน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการประชาสัมพันธ์

2. จากทางสื่อมวลชนที่เข้ามาทำรายการ ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร

3. การทำการตลาดขององค์กรพี่เลี้ยง (โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน) ทั้งตลาดภายในและนอกประเทศ โดยการหาภาคีความร่วมมือจากบริษัททัวร์ในประเทศและต่างประเทศ

4. การจัดงานนิทรรศการ ออกบูธ ในงานต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว และงานอื่นของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

5. ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต จากการนำเสนอภาพและเรื่องราวโดยนักท่องเที่ยวที่มาเยือน, จากเว็บไซต์ของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะชุมชนได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์

ประสบการณ์รับนักท่องเที่ยว

1. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังสี่เล็ดส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มศึกษาดูงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่มีทั้งคนไทยและต่างชาติ กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่มาทำกิจกรรมการอนุรักษ์และเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มากับบริษัททัวร์ ซึ่งเป็นคู่สัญญากับชุมชน อาสาสมัครชาวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวทั่วไป จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ถ้ามาค้างคืน ชุมชนจะรับไม่เกิน 50 คน/ครั้ง ส่วนกลุ่มที่มาเช้า – เย็นกลับ จะไม่เกิน 100 คน / กลุ่ม

2. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังสี่เล็ดจะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการจองที่พักล่วงหน้า มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และมีการปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสม เพราะชุมชนจะไม่รับนักท่องเที่ยว walk in

3. ชุมชนมีการพัฒนามาตรฐานที่พักและการบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร ที่ทำให้มีรสชาติเหมาะสมกับนักท่องเที่ยว หรือความสะอาดของบ้านพักและบริเวณรอบ ๆ ความสะอาดของรถ เรือ ภาชนะที่บรรจุน้ำสำหรับอาบ นอกจากนี้ ชุมชนยังมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ เพื่อใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาเยือน

เป้าหมายในอนาคต

1. พัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ของบุคลากรให้มีความเท่าเทียมกัน
2. พัฒนาเว็บไซต์ของกลุ่มท่องเที่ยวฯ เพื่อใช้เผยแพร่เรื่องราว ประชาสัมพันธ์ให้กับคนนอกชุมชนได้รู้จักและเข้าใจ รวมทั้งเป็นการทำการตลาดอีกทางหนึ่ง
3. พัฒนากลุ่มท่องเที่ยวฯ ให้เป็นชุมชนต้นแบบและศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดการทรัพยากร

การอยู่ร่วมท่ามกลางกระแส Mass Tourism

ชุมชนไม่ได้ทำการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลัก เป็นเพียงแค่อาชีพเสริม ถึงแม้จะไม่มีนักท่องเที่ยว ชุมชนก็ยังมีรายได้ ดังนั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องไปแข่งขันกับใคร เพียงแต่ทำในส่วนของชุมชนให้ดีที่สุด และพยายามพัฒนาด้านต่าง ๆ เพื่อก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ส่วนในเรื่องของที่พักและการบริการด้านต่าง ๆ ชุมชนจะต้องมีการพัฒนาและรักษามาตรฐานที่ดีให้คงอยู่เหมือนที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนต้องรักษาให้เกิดความยั่งยืน เพราะนี่คือสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเราและอนุชนรุ่นหลัง

จังหวัดพัทลุง

ถอดบทเรียนการท่องเที่ยวโดยชุมชนสภากานวัดตะโหมด จ.พัทลุง

เป้าหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้กับผู้ที่สนใจและสำคัญคือรายได้เสริมจากอาชีพหลัก
2. ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
3. เกิดการผสมผสานตามหลักวิถีพุทธและเกษตร
4. ทำให้ชุมชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

พัฒนาการก่อเกิด

1. คนในชุมชนออกไปหาประสบการณ์ข้างนอกแล้วกลับมาช่วยกันคิด กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวและผลักดันขึ้นมาเรื่อย ๆ หลังจากนั้นหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยในเรื่องความปลอดภัย และเส้นทางการเข้าถึง

2. ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนที่เข้มแข็งและผสมผสานระหว่าง 2 ศาสนา คือ พุทธ และอิสลาม ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการเสื่อมของศาสนาจึงเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมขึ้น โดยเกิดเป็นสภากลานวัด ซึ่งมีผู้นำทั้ง 2 ศาสนา และผู้นำท้องถิ่นเป็นแกนนำ

3. เกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายจากบุคคลภายนอกและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยที่ชาวบ้านได้แต่นั่งดู เลยรวมกันคิดทำป่าชุมชน ประมาณ 2,000 ไร่ โดยเอาชาวบ้านทุกหมู่บ้านมาเป็นคณะกรรมการและพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทำให้เกิดการท่องเที่ยว ซึ่งใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ป่าเทือกเขาบรรทัด

4. ชาวบ้านต้องการอาชีพเสริม จากอาชีพหลักคือการทำสวนยาง

5. ชาวบ้านต้องการหารายได้จากการท่องเที่ยว โดยได้แนวคิดจากการที่คนในชุมชนไปเที่ยวที่อื่น และทำอย่างไรที่จะให้คนอื่นเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนบ้าง

6. ต้องการกระจายผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ภายนอก เช่น ทุเรียน เงาะ เป็นต้น

นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. เป็นการจัดการโดยชุมชนที่เข้ามาจัดการโดยชาวบ้านเป็นแกนนำและให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

2. ชุมชนเป็นเจ้าของและจัดการการท่องเที่ยวทั้งหมดเพราะรู้ของดีของชุมชนดีที่สุดและเป็นการกระจายรายได้ในชุมชน

3. เป็นการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนช่วยกันดูแลในเรื่องการบริการต่าง ๆ และเรื่องความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีก

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. มีสถานวัดเป็นโครงสร้างหลัก ซึ่งประกอบด้วยกรรมการทุกเครือข่าย โดยด้านท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็น 1 ใน 4 ของกิจกรรมของสถานวัด
2. คณะกรรมการกลุ่มย่อย ๆ เช่น กลุ่มน้ำตกหม่อมจ้อย กลุ่มถ้ำพระ กลุ่มท่องเที่ยวเกษตร เป็นต้น
3. ในส่วนของเทศบาลจะช่วยในเรื่องการจัดการประสานงานโดยตั้งเป็น “ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยว” ดูแลเกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือกลุ่มต่าง ๆ ที่อาจจะไปกระทบกับหน่วยงานอื่น ๆ
4. สนับสนุนงบประมาณในการโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน น้ำประปา และดูแลในเรื่องความปลอดภัย เช่น อพปร. อสม.
5. โดยทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องจะยึดหลักการ “เหลียวหลักแลหน้า” และบูรณาการระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งสร้างจิตสำนึกคนในชุมชน ผู้นำเที่ยวและนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

- 1.1 ชุมชนมีรายได้ จากการจำหน่ายผลผลิต
- 1.2 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว
- 1.3 ชุมชนเกิดความเข้าใจ รู้จักและรู้ถึงปัญหาร่วมกันทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีช่วยเหลือกัน
- 1.4 กลุ่มนำเที่ยวมีการพัฒนาตนเองในเรื่องการพูดจา บุคลิกภาพ มีการเตรียมตัวและวางแผนที่ดี
- 1.5 ทำให้ชุมชนมีการค้นคว้าข้อมูลจากทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่
- 1.6 ชาวบ้านมีการตื่นตัวในการเตรียมรับนักท่องเที่ยว ดูแลบ้านช่องให้สะอาดขึ้น

- 1.7 เป็นการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านให้ภายนอกได้รับรู้
- 1.8 เกิดความสามัคคีทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- 1.9 ชุมชนได้รู้จักตนเองมากขึ้น เช่น เกิดองค์ความรู้เรื่องเกี่ยวกับสมุนไพร

2. ผลกระทบด้านลบ

- 2.1 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ถ้าผู้ทำการท่องเที่ยวขาดจิตสำนึก
- 2.2 การแบ่งเวลาในการทำงานระหว่างอาชีพหลักกับอาชีพเสริมทางการท่องเที่ยว
- 2.3 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
- 2.4 อาจเกิดความขัดแย้งทางสังคมเพราะบุคคลภายนอกเข้ามาลงทุน
- 2.5 อาจเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มถ้ามีการบริหารจัดการไม่ลงรอยกัน
- 2.6 คนในชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวทำให้ไม่เข้าใจคนที่ทำเรื่องท่องเที่ยว

ประสบการณ์ในการรับนักท่องเที่ยว

1. ปัจจัยความสำเร็จ

- 1.1 เกิดการกระจายรายได้ทั่วถึงทั้งชุมชนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

2. ปัจจัยความล้มเหลว

- 2.1 มีเทศบาลตำบล 2 แห่ง ทำให้มีการเข้าใจผิดกันบางเรื่องเช่น เรื่องพื้นที่ดูแลโครงสร้างการปกครอง
- 2.2 การสนับสนุนจากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 การประสานงานในเชิงบูรณาการยังไม่เข้มแข็ง
- 2.4 ขาดศูนย์กลางในการประสานงานให้ครบถ้วน

3. ปัญหา – วิธีการแก้ไข

- 3.1 มีการทำความเข้าใจระหว่างกลุ่มมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ทั่วถึงทุกกลุ่ม
- 3.2 มีการบูรณาการในเชิงรุก
- 3.3 สร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจ
- 3.4 มีมาตรการทางด้านกฎหมาย
- 3.5 มีการรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่า

สถานการณ์เครือข่ายในพื้นที่

1. เครือข่ายภายใน มีการติดต่อประสานงานกันตลอด
2. เครือข่ายภายนอกระดับจังหวัด เช่น จังหวัดสตูล จังหวัดสงขลา

บทบาทความสัมพันธ์กับหน่วยงานในพื้นที่

ยังขาดการประสานงาน เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภออย่างขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว

แผนงานในอนาคต

เทศบาล จะเป็นหน่วยงานในการประสานกับกลุ่มต่าง ๆ ให้มีการแบ่งบทบาทกันให้ชัดเจน และสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาศูนย์กลาง สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทั้งภายนอกภายในโดยต้องมีการตั้งกฎกติการ่วมกันในการใช้ทรัพยากร ดูแลเรื่องความปลอดภัย ความสะอาด ในแหล่งท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ต่อเนื่อง

ถอดบทเรียนชมรมท่องเที่ยววิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูกามยาว

เป้าหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชมรมท่องเที่ยววิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูกามยาว มีเป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมอาหารพื้นบ้าน/อาหารปลอดภัย
2. อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ให้ลูกหลานได้สืบทอดและดูแล
3. เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ศึกษาวิจัย ให้แก่บุคคลทั่วไป หรือหน่วยงานราชการต่าง ๆ หรือเรียกได้ว่าเป็น “ห้องเรียนธรรมชาติ”
4. ให้เกิดรายได้เสริม จากอาชีพหลักและคนในชุมชนมีงานทำ

พัฒนาการการก่อเกิด

การก่อเกิดด้านการท่องเที่ยวของชุมชนมีความแตกต่างจากที่อื่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากชมรมท่องเที่ยววิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กษศิลาโฮมสเตย์ เป็นชุมชนดีเด่นในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคมสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการดำรงอยู่ของชุมชน นอกจากนี้ยังได้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีพของผู้คนในชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน ชุมชนได้รับรางวัลด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย

- 1) ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2550
- 2) ได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบมั่งมีศรีสุขปี 2551
- 3) ได้รับรางวัลหมู่บ้านเขียวขจี 2551
- 4) ชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบจังหวัดพัทลุง 2552
- 5) ชุมชนหมู่บ้านประชาธิปไตย 2552
- 6) ชุมชนหมู่บ้านสายใจรักแห่งครอบครัว รับเสด็จ 2553

นियามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนได้กำหนดนियามในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวสรุปโดยภาพรวม คือ การรวมกันของชุมชนเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงของชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชมรมท่องเที่ยววิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กษศิลาโฮมสเตย์ เป็นชุมชนที่เพิ่งดำเนินการด้านการท่องเที่ยวไม่นาน นับว่ายังเป็นน้องใหม่ ดังนั้น รูปแบบในการจัดการและบริหารงานด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชนยังไม่ชัดเจนมากนัก ถึงกระนั้น ชุมชนได้แบ่งงานกันทำเพื่อดำเนินการด้านการท่องเที่ยวซึ่งสรุปได้ ดังนี้

- 1) การบริหารจัดการในการในรูปแบบของคณะกรรมการกลุ่ม โดยแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ด้านบ้านพัก อาหาร น้ำดื่ม
- 2) จัดตั้งกรรมการฝ่ายจัดการท่องเที่ยว ขึ้นมารับผิดชอบ เพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการกระจายรายได้ให้กับมวลสมาชิกในชุมชน
- 3) จัดให้มีคณะทำงานด้านบริการที่พัก อาหาร และร่วมกิจกรรมกับกลุ่มองค์กรภายในชุมชน
- 4) โดยหักรายได้ 10 % ให้กับกลุ่ม

ผลที่เกิดจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนได้อาศัยศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว และการประกอบอาชีพของผู้คนในชุมชน นำมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ นอกจากนี้ยังได้เสนอรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความแปลกและแตกต่างจากที่อื่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย

- อาหารพื้นบ้าน
- พืชผักปลอดสารพิษ
- การท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนา (ถ้าพุทธโคทม ถ้าสุมน)
- ศูนย์การเรียนรู้ (สายใยรักแห่งครอบครัว สวนผักปลอดสารพิษ กลุ่มปุยหมัก ฯลฯ) อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนยังมีจุดด้อยที่ชุมชนต้องช่วยกันแก้ไข ซึ่งสามารถสรุปได้ คือ
- ชุมชนยังขาดความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว
- ชาวบ้านขาดการอบรมทำความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว
- ขาดความร่วมมือภายในชุมชน
- ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ (เทศบาลตำบล) ในพื้นที่ยังมีน้อย
- การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชุมชนยังมีน้อย

ปัจจัยสำเร็จ ความล้มเหลว

การท่องเที่ยวโดยชุมชนของชมรมท่องเที่ยววิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูษศิลาโฮมสเตย์ ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าประสบความสำเร็จเนื่องจากชุมชนเพิ่งก่อตั้งเพื่อจัดการ

ท่องเที่ยว แต่ปัจจัยที่บ่งชี้ถึงความสำเร็จซึ่งมีอยู่ในชุมชน คือ ชุมชนมีชื่อเสียงในด้านการพัฒนาชุมชน และชุมชนมีวิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์

การอยู่ท่ามกลางการกระแส Mass Tourism

ชุมชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวกระแสหลักมากนักเนื่องจากชุมชนเพิ่งเริ่มจัดการท่องเที่ยวตามที่กล่าวแล้ว ประกอบกับชุมชนยังขาดความพร้อมด้านการบริการ แต่สิ่งที่สามารถต้านกระแสการท่องเที่ยวกระแสหลักได้คือ

- ชุมชนมีจุดขายในเรื่องอาหารพื้นบ้านปลอดสารพิษ
- ชุมชนมีที่พักท่ามกลางธรรมชาติ
- วิถีชีวิตของชุมชน ที่แตกต่างจากที่อื่นๆ

สถานการณ์เครือข่ายในพื้นที่

ชุมชนได้มีโอกาสในการเข้าร่วมการประชุมร่วมกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดพัทลุง ซึ่งจัดโดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดพัทลุง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครือข่ายกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) แต่ยังไม่ชัดเจนในการเชื่อมโยงเครือข่ายมากนัก

บทบาทความสัมพันธ์กับหน่วยงานในพื้นที่

ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกยังมีไม่มากนักเนื่องจากชุมชนเพิ่งดำเนินการด้านการท่องเที่ยว แต่ก็มีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยที่ให้การสนับสนุน ประกอบด้วย

- ฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอ ฯลฯ)
- พัฒนาชุมชนสนับสนุนในเรื่องกิจกรรมการพัฒนากลุ่ม
- สำนักงานการท่องเที่ยวกีฬา จังหวัดพัทลุง สนับสนุนให้เป็นชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานหาดใหญ่ สนับสนุนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์

แผนงานในอนาคต

ชุมชนได้กำหนดแผนการและแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ประกอบด้วย

- แผนส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการปฏิบัติธรรม (วิปัสสนา) โดยอาศัยทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- เพิ่มที่พัก และห้องสัมมนา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชุม/สัมมนา ข้าราชการ และกลุ่มนักศึกษา
- การรวมตัวเป็นเครือข่ายกับภาคอื่นๆ เพื่อส่งต่อนักท่องเที่ยว

จังหวัดสงขลา

ถอดบทเรียนชมรมล่องแก่งถ้ำศรีเกสร จ.สงขลา

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เป้าหมายการท่องเที่ยวชุมชนล่องแก่งศรีเกสร เพื่อพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของผู้คนภายนอก และเป็นเครื่องมือในการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นมุสลิม ซึ่งผู้ใหญ่อหฺมฺิด ฤทธิกาญจน์ ซึ่งเป็นประธานท่องเที่ยวได้กล่าวว่า งานที่เราทำถือว่าเป็นการสร้างบ้าน สร้างเมือง เพราะถ้าคิดว่าเป็นรายได้ต่อคน ต่อเวลาที่ทำงานจะไม่คุ้ม และทำไม่ได้

พัฒนาการการก่อเกิด

ชมรมล่องแก่งถ้ำศรีเกสร ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 บ้านสี่สร ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดจากการการผลักดันของกลุ่มป่าต้นน้ำที่มีการล่องเรือเพื่อสำรวจจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ และจากการที่ผู้ใหญ่อหฺมฺิดและสมาชิกได้ไปศึกษาดูงานที่ถ้ำภูผาเพชร กลับมาพูดคุยกับสมาชิกในชุมชน หลังจากนั้นมีการระดมทุนกัน ช่วยกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว คือ ถ้ำศรีเกสร และลาคลองสถานที่ล่องแก่ง ซึ่งชมรมล่องแก่งถ้ำศรีเกสร เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2550 ปัจจุบันสมาชิกมี 107 ครอบครัว ประมาณ 70 % ของชุมชนเป็นสมาชิก มีการถือหุ้นทั้งหมด 728 หุ้น หุ้นละ 1,000 บาท

การบริการท่องเที่ยวประกอบด้วย

- มีเรือคายัคสำหรับล่องแก่งทั้งหมด 60 ลำ
- มีทีมไกด์ 25 คน ซึ่งเป็นสมาชิกที่อยู่ในชมรมและในหมู่บ้านทั้งหมด
- มีบ้านพัก 2 หลัง และเต็นท์ 100 หลัง
- อาหารตามสั่ง

กิจกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วยการล่องแก่ง และชมถ้ำศรีเกษร

นิยามความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

นิยามความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชมรมล่องแก่งถ้ำศรีเกษร คือ การนำทรัพยากรธรรมชาติที่พระเจ้าให้มาที่มีอยู่ในชุมชน มาช่วยกันสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวดำเนินการร่วมกันในชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชมรมล่องแก่งถ้ำศรีเกษร เริ่มจากการรับสมัคร โดยรับเฉพาะสมาชิกในชุมชนเท่านั้น ยกเว้นคณะกรรมการที่ปรึกษาซึ่งเป็นคนนอก สมาชิกถือหุ้นละ 1,000 บาท / คนหนึ่งถือได้ไม่เกิน 10 หุ้น มีการเลือกตั้งกรรมการขึ้นมาบริหารจัดการ กรรมการมีทั้งหมด 17 คน ประกอบด้วย ประธาน 1 คน คือผู้ใหญ่ รองประธาน 1 คน เลขานุการ 1 คน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 2 คน ฝ่ายบัญชี 1 คน และเหรัญญิก 1 คน และฝ่ายบริการ นอกจากนั้นก็เป็นกรรมการทั่วไป กรรมการจะมีการหมุนเวียนกันมาทำงานวันละ 2 คน กรรมการจะมีการประชุมกันทุกสิ้นเดือน

ค่าบริการล่องแก่งครั้งละ 200 บาท / คน แต่ถ้ามาเป็นหมู่คณะมากกว่า 20 คน คิดครั้งละ 150 บาท / คน ส่วนค่าบริการชมถ้ำศรีเกษร คนละ 20 บาท ค่าไฟฉาย 10 บาท โดยจะหักค่าใช้จ่ายให้ผู้นำทางทาง 75 % และ 25 % เป็นค่าดูแลทำความสะอาด

การจัดสรรผลกำไร ถ้าไรสุทธิหลังจากหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดจะมีการจัดการดังนี้

-ปันผลให้กับผู้ถือหุ้น 50 %	- ค่าตอบแทนทีมไกด์ 25 %
-ค่าตอบแทนกรรมการ 15 %	- ช่วยเหลือสังคม 10 %

ในรอบปีที่ผ่านมา (2552) มีการปันผลไปแล้ว 3 ครั้ง ครั้งที่จำนวน 388 บาท / หุ้น ครั้งที่ 2 จำนวน 201 บาท / หุ้น ครั้งที่ 3 จำนวน 300 บาท / หุ้น และมีการจ่ายเป็นทุนการศึกษาให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาพระ จำนวน 40,000 บาท

ผลที่เกิดจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนล่องแก่งชมถ้ำศรีเกษร ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนไม่เพียงแต่เกิดกาสร้างงานและสร้างรายได้ในพื้นที่แล้ว แต่ยังรวมถึงการก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน เกิดกิจกรรมการพัฒนา เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ มีการล่องแก่งเพื่อเก็บขยะทุกวันศุกร์ การพัฒนาเส้นทาง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณถ้ำ นอกจากนี้มีการปันผลกำไร 10 % เป็นทุนการศึกษาให้เด็ก และจัดสวัสดิการให้กับคนแก่

ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวมีทั้งผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ด้านบวก	- สร้างงานให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน - สร้างสวัสดิการให้กับเด็ก คนชราในชุมชนได้ - รายได้เข้าสู่ชุมชนเพิ่มขึ้น
ด้านลบ	- มี สมาชิกบางคนแยกออกไปทำแข่งกับกลุ่ม - มีการซื้อที่ดินเพื่อสร้างรีสอร์ทขนาดใหญ่ในชุมชน

ประสบการณ์ในการรับนักท่องเที่ยว

หลังจากที่เปิดให้บริการด้านการท่องเที่ยวมาระยะหนึ่ง ชุมชนได้ค้นพบตัวเองว่ามีปัญหาในด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่เป็นต่างชาติ นักท่องเที่ยวไม่ยอมปฏิบัติตามคำแนะนำ เช่น ไม่ใส่เสื้อชูชีพ หรือใส่ไม่ถูกต้อง และชุมชนยังไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจนให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตาม

ปัจจัยสำเร็จ ความล้มเหลว

เนื่องจากชมรมล่องแก่งถ้ำศรีเกษร ซึ่งเป็นชมรมที่ก่อตั้งไม่นานนักเมื่อเปรียบเทียบกับที่อื่น นอกจากนี้ชมรมยังมีความเป็นเอกภาพสูงในการทำงาน ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชมรมประกอบด้วย

- สมาชิกในชมรมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เนื่องจากมีการระดมทุน และมีกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- ในการเปิดตัวชมรมได้เชิญผู้ใหญ่ในพื้นที่เข้ามาร่วมงาน ทำให้ได้รับการช่วยเหลือและ ช่วยเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- กิจกรรมท่องเที่ยว (การล่องแก่ง) ยังมีคู่แข่งไม่มาก และอยู่ใกล้การท่องเที่ยวหลัก เช่น หาดใหญ่ และสงขลา

ปัญหา /วิธีการในการแก้ไข

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีความสำเร็จมากมาย แต่เมื่อได้ทำการท่องเที่ยวไปแล้ว ชมรมได้ประสบปัญหาต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- ขาดงบประมาณในการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะบริเวณหน้าถ้ำ การสร้างห้องน้ำ การทำถนนเข้าถ้ำ ที่ผ่านมาได้ใช้วิธีการเลี้ยงน้ำชา และช่วยกันในการพัฒนาเอง
- ความไม่พร้อมของที่พักร และไม่มีกิจกรรมในเชิงการศึกษาเรียนรู้ โดยได้หาแนวทางในการแก้ไขคือ การก่อสร้างที่พักเพิ่ม และมีการสร้างสวนสมุนไพรเพื่อการเรียนรู้
- ปัญหาของสมาชิกคือ กรรมการไม่ว่างมาทำงานในวันที่ได้รับมอบหมาย มีการแก้ไขโดยการปรับเปลี่ยนพูดคุยกันภายใน

การอยู่ท่ามกลางการท่องเที่ยวกระแส Mass Tourism

การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ชมรมล่องแก่งถ้ำศรีเกษร ได้จัดเตรียมความพร้อมของชมรมมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมท่องเที่ยวที่ให้บริการนั้น เป็นทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวกระแสหลัก (Mass Tour) เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาท่องเที่ยว

จำนวนมากในช่วงเทศกาล อย่างไรก็ตามจุดเด่นของการท่องเที่ยวที่นี้สามารถด้านการท่องเที่ยว กระแสหลักได้โดยการสร้างความแตกต่าง ซึ่งชูแนวคิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยการจัดสวัสดิการให้กับเด็กและคนแก่

สถานการณ์เครือข่ายในพื้นที่

ชมรมล่องแก่งชมถ้ำศรีเกษตรได้เข้าร่วมการประชุมสัมมนากับกลุ่มต่างในพื้นที่จังหวัด สงขลาและพัทลุง ซึ่งจัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานหาดใหญ่ นอกจากนี้ มีการทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายป่าต้นน้ำ ในเรื่องการล่องแพ แลคลอง เพื่อสำรวจคลองจากต้น น้ำ ถึงปลายน้ำที่ออกสู่ทะเล การปลูกป่าชายคลอง การต่อต้านการขุดลอกคลอง และการก่อสร้าง เขื่อน เป็นต้น

บทบาทความสัมพันธ์กับหน่วยงานในพื้นที่

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้ความช่วยเหลือในการทำถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว
2. สำนักงานเกษตร ช่วยสนับสนุนบันไดขึ้นลงคลองของนักท่องเที่ยว
3. ททท. สำนักงานหาดใหญ่ ช่วยการประชาสัมพันธ์ โดยการนำคณะสื่อมวลชน และ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวจากหาดใหญ่ ไปทดลองเส้นทางท่องเที่ยว นอกจากนี้ยัง จัดทำแผ่นพับแนะนำแหล่งท่องเที่ยวด้วย

แผนงานในอนาคต

ชุมชนได้กำหนดแผนงานเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน ประกอบด้วย

- การสร้างรกรางรอบภูเขา
- การทำสวนสมุนไพรเพื่อการศึกษา
- เส้นทางปั่นจักรยานในชุมชน
- เส้นทางเที่ยวสวน ชิมผลไม้
- ประสานงานเพื่อขอให้มิปายบอกทาง เข้าแหล่งท่องเที่ยว
- จัดทะเบียนชมรมให้ถูกต้องตามกฎหมาย
- เพิ่มการบริการอาหารที่พัก และที่ประชุม

- พัฒนานุคลากรในเรื่องการพัฒนากลุ่มความหมาย การเรียนภาษาอังกฤษ การสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่
- การประชาสัมพันธ์พื้นที่ให้มากขึ้น

ถอดบทเรียนชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหิน ต.ท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา

เป้าหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ
2. เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน
3. เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน
4. เพื่อพัฒนากลุ่มในชุมชนตามวิถี ไหนด นา เล รวมทั้งการดำรงวิถีไหนด อนุรักษ์ต้นไหนด (ตาล) และให้เยาวชนเห็นความสำคัญของไหนด นาที่มีไม่ใช่สารพิษ รวมทั้งการฟื้นฟู และดูแลทะเลสาบ

พัฒนาการการก่อเกิด

ในปี พ.ศ.2541 มีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อผลิตดอกไม้จันทน์ขายเป็นอาชีพเสริม ช่วงแรกกลุ่มมีรายได้ดีมาก แต่เมื่อพัฒนาชุมชนส่งเสริมให้มีการทำดอกไม้จันทน์ทุกหมู่บ้าน ดอกไม้จันทน์ก็ขายไม่ได้ ประกอบกับมีการทำแผนชุมชน ซึ่งในแผนมีการทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชื่อมโยงอยู่ด้วย มีการบรรจุแผนชุมชนเข้าสู่แผนองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ประกอบกับมีนักวิชาการจากมอ. ลงมาเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว และมีการจัดงานที่ศิริวง จึงมีการดำเนินการการท่องเที่ยวโดยการฟื้นฟูกลุ่มดอกไม้จันทน์ พัฒนab้านพัก และทำกิจกรรมในเรื่องการพัฒนาอาชีพเสริมจากตาลโดนดเพิ่มเติม นอกจากนี้ก็ยังมีกลุ่มประมงอาสา ซึ่งขณะนั้นทำหน้าที่ในการดูแลเตอนุรักษ์ มาร่วมทำกิจกรรมนำเที่ยวชมวิถีชีวิตการทำประมง และเที่ยวภายในทะเลสาบ

นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหิน "วิถีไหนด นา เล" ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวมาเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในวิถีไหนด นา เล ที่ท่าหิน เรียนรู้ประวัติศาสตร์ เรียนรู้วิถีไหนด คือ การปลูก การเก็บเกี่ยว การใช้ประโยชน์จากไหนด การทำ

ผลิตภัณฑ์จากโหนด วิถีนา ซึ่งเน้นการปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี เล คือการทำประมงของชุมชนในทะเลสาบ การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา รวมทั้งวิถีการกินซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้าน การรักษาโดยการใช้อยาสุนไพรรักษา โดยเฉพาะการรักษาผู้ถูกงูกัดโดยการใช้สมุนไพร

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหินมีสมาชิกทั้งหมด 70 คน มีกรรมการกลุ่ม 22 คน ทั้งหมด และมีการแบ่งเป็นฝ่ายดังนี้

1. กลุ่มประมงอาสา รับผิดชอบเรื่องเรือสำหรับนำเที่ยว และงานดูแลแนวเขตอนุรักษ์ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ มี 17 ลำ
2. กลุ่มขึ้นโหนด เป็นกลุ่มที่ทำอาชีพขึ้นตาลโหนด มี 10 คน
3. กลุ่มแปรรูป ซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านที่ทำขนม และแปรรูปอาหารในชุมชน
4. กลุ่มรักษาความปลอดภัย
5. กลุ่มบ้านพัก ซึ่งมีบ้านพักโฮมสเตย์ทั้งหมด 10 หลัง
6. กลุ่มนำเที่ยวท้องถิ่น
7. กลุ่มทำนาเกษตรอินทรีย์

การจัดสรรผลกำไร มีการจัดการโดยการหักเข้ากลุ่ม 5 % ส่วนที่เหลือก็จัดสรรให้กับสมาชิก และคนที่ทำงาน

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

- 1.1 ชุมชนตื่นตัวในการอนุรักษ์สัตว์น้ำมากขึ้น มีการดูแลทรัพยากรในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งทำมาหากิน
- 1.2 มีการรณรงค์การปลูกตาลโหนด และการทำนาอินทรีย์
- 1.3 เยาวชนตื่นตัว และสนใจการเรียนรู้วิถีชีวิตโหนด นา เล
- 1.4 สามารถสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เกิดความเสียสละ เกิดความสามัคคี คนมีใจสาธารณะมากขึ้น

2. ผลกระทบด้านลบ

2.1 ไม่คุ้มทุน เนื่องจากบางครั้งต้องยอมขาดทุนเพราะกลุ่มที่มาเป็นนักเรียน นักศึกษา หรือหน่วยงานไม่มีงบประมาณเพียงพอ

ประสบการณ์ในการรับนักท่องเที่ยว

จากอดีตที่ผ่านมาชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหิน ได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยว กลุ่มนักศึกษา กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่ม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) อาทิตยละ ประมาณ 50 คน ซึ่งบางครั้งมีอุปสรรคในการให้การต้อนรับเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ที่มาทำท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มคนที่สูงอายุ บางครั้งอาจไม่ค่อยคล่องตัว

ปัจจัยสำเร็จ ความล้มเหลว

จากการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มพบว่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ แต่ก็ยังมีปัญหาอีกมากมายที่ต้องแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำการท่องเที่ยวซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือ
- สามารถสร้างจุดขายที่หลากหลายในชุมชนได้
- มีการร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวทั้งตำบล
- ผู้นำท้องถิ่น อบท. ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างจริงจัง

2. ความล้มเหลว

- ยังไม่มีคนรุ่นใหม่เข้ามาสืบทอดการจัดการจัดการท่องเที่ยว

ปัญหา /วิธีการในการแก้ไข

เนื่องจากการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีไหนด นา เล มีคนรู้จักผ่านทางสื่อต่าง ๆ และมีการพูดคุยกันมาก ส่งผลให้มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจอยากเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตจริง ๆ ซึ่งบางครั้งช่องทางในการติดต่อสื่อสารได้ก่อให้เกิดปัญหาเนื่องจากการให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนไม่ตรงกับชุมชน และปัญหา ที่ชุมชนประสบ คือ นักท่องเที่ยวประสานงานผ่าน

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แต่ได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง และไม่ได้รับการประสานมายังกลุ่ม นอกจากนี้ชุมชนได้ประสบกับปัญหาขาดทุนจากการทำท่องเที่ยว ส่วนการแก้ไขปัญหา ชุมชนจะมีการประชุมร่วมกันภายในสมาชิกเพื่อชี้แจงเรื่องราวรับรายจ่ายทุกครั้งหลังเสร็จกิจกรรมท่องเที่ยว และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการรับคณะนักท่องเที่ยว

การอยู่ท่ามกลางกระแส Mass Tourism

แม้ว่ากระแสการท่องเที่ยวหลักจะก่อกำเนิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันของนักท่องเที่ยวกับเจ้าของชุมชน จุดยืนของการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีไหนด นา เล คือการรักษาบรรยากาศรูปแบบการท่องเที่ยว ไหนด นา เล ซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะซึ่งไม่มีที่อื่น ๆ รวมทั้งคงเอกลักษณ์ความเป็นไหนด นา เล ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเดินทางมาเรียนรู้และสัมผัสถึงความเป็นวิถีชุมชน

สถานการณ์เครือข่ายในพื้นที่

การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีไหนด นา เล ในเบื้องต้น ได้ทำงานระดับเครือข่าย 4 ตำบล คือ ชะแล้ ท่าหิน คูซุด และ ทุ่งรี แต่เนื่องจากเรื่องพื้นที่อื่นไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว อย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรยังดำเนินการร่วมกันอยู่ นอกจากนี้ยังมีเวทีของชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวรอบทะเลสาบขลา ซึ่งททท. สำนักงานหาดใหญ่ได้ดำเนินการ และมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวรอบทะเลสาบร่วมกัน

บทบาทความสัมพันธ์กับหน่วยงานในพื้นที่

ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหินได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ททท. สำนักงานหาดใหญ่ ได้สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด และการ ส่งต่อนักท่องเที่ยว และองค์การบริหารส่วนตำบลได้สนับสนุนงบประมาณในแต่ละปี

แผนงานในอนาคต

ชุมชนได้กำหนดกรอบแนวทางการทำงานในอนาคตทั้งในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และการยกระดับมาตรฐานด้านบริการ ซึ่งสรุปไว้ดังนี้

1. จัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชน มีการอนุรักษ์บ้านเรือนเก่าๆ
2. การอบรมกลุ่มบ้านพัก กลุ่มนาเที่ยว และกลุ่มเยาวชน
3. พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว เช่นการพายเรือ เส้นทางจักรยาน
4. การยกระดับมาตรฐานบ้านพัก

จังหวัดตรัง

ถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะสุกร อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

ความเป็นมา

ตำบลเกาะสุกรเป็นเกาะเล็ก ๆ ฝั่งทะเลอันดามัน อยู่ในเขตอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ทิศเหนือจรด ต.ตะเสะ กิ่งอำเภอหาดสำราญ จ.ตรัง ทิศใต้จรดเกาะบุโหลน ต.ปากน้ำ และ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล ทิศตะวันออกจรด บ้านหยงสตาร์ และ ต.ท่าข้าม อ.ปะเหลียน จ.ตรัง ทิศตะวันตกจรด เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง และทะเลอันดามันเกาะสุกรประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านเลี่ยมใหม่ หมู่ที่ 2 บ้านแหลม หมู่ที่ 3 บ้านทุ่ง และหมู่ที่ 4 บ้านหาดทรายทอง มีประชากร 2,680 คน มีเนื้อที่ประมาณ 8,750 ไร่ มีท่าเรือสำหรับการติดต่อคมนาคมขนส่ง 2 แห่ง คือท่าเรือหาดทรายทอง ซึ่งตั้งอยู่หมู่ 4 ขึ้นฝั่งที่ ต.ตะเสะ อ.หาดสำราญ และท่าเรือบ้านแหลม หมู่ 2 ขึ้นฝั่งที่ท่าเรือท่าข้าม อ.ปะเหลียน สถานที่ราชการของเกาะสุกร มีศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 โรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาส 1 โรง มัสยิด 3 หลัง สถานีอนามัย 1 แห่ง โรงปั่นไฟฟ้า 1 แห่ง และปั้มน้ำมัน 1 แห่ง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ยังมีเกาะที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เกาะสุกร เช่น เกาะเกตุรา เกาะเหลาเหลียง เกาะตะเกียง ฯลฯ

สภาพพื้นที่ของเกาะสุกรมีลักษณะเป็นที่ราบสลับภูเขาเตี้ย ๆ มีป่าชายเลนตามแนวชายฝั่งบ้างบางพื้นที่ การประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสภาพดิน ฟ้า อากาศและฤดูกาล อาชีพหลักคือการทำประมง รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนยาง การทำนา ปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ข้าวโพด ผักต่าง ๆ โดยเฉพาะแตงโมถือเป็นผลไม้ขึ้นชื่อของเกาะสุกรมีรสชาติอร่อย มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ควาย วัว แพะ และอาชีพรับจ้างทั่วไป ทั้งนี้เกาะสุกรเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่องเที่ยวทะเลตรัง โดยเชื่อมโยงกับเกาะอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียง เช่น ถ้ำมรกต ที่เกาะมุก เกาะกระดาน เกาะลิบง เพราะศักยภาพที่มีความพร้อมทั้งคนและพื้นที่ มีการสร้างถนนรอบเกาะ เพื่อการเดินทาง

สะดวก มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและยังสมบูรณ์ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะพบบรรยากาศ ชายหาดสวยงาม น้ำทะเลใสสะอาด และแหล่งดำน้ำดูปะการังตามเกาะต่าง ๆ ที่อยู่รายรอบ อีกทั้งทัศนียภาพบนเกาะที่มีทั้งเนินเขา ทุ่งนา ทุ่งหญ้า ชายหาดริมทะเล และป่าโกงกางแล้ว เกาะสุกรยังมีวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม การมีอัยยาศัยไมตรีที่ดี ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายก็เป็นเสน่ห์อีกอย่างหนึ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

ที่ผ่านมาการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังเป็นของผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นนายทุนจากภายนอก มีการจัดการแบบเบ็ดเสร็จตั้งแต่รถโดยสาร เรือนำเที่ยว ร้านอาหาร ที่พัก คนบนเกาะเป็นเพียงลูกจ้างของรีสอร์ท ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการ ไม่มีส่วนแบ่งด้านรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในทางกลับกันการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนโดยตรง ที่ดินราคาสูง มีนายหน้าเข้ามากว้านซื้อที่ดิน มีการเปลี่ยนมือไปเป็นของนายทุน สัตว์น้ำที่ซื้อกินในชุมชนมีราคาแพง เพราะพ่อค้าขายราคาเดียวกับที่ร้านอาหารของรีสอร์ทหิ้วซื้อ เด็กและเยาวชนเริ่มเลียนแบบวัฒนธรรมการแต่งกายที่พบเห็นจากนักท่องเที่ยว บางส่วนไปเรียนนอกเกาะก็ไม่อยากกลับไปอยู่บ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านบางคนละเลยการปฏิบัติตามหลักศาสนา มีการดื่มสุราตามที่สาธารณะ ดิฉันเสียดใจ วิถีชีวิตของคนเกาะสุกรเริ่มเปลี่ยนไปตามกระแสบริโภคนิยม คนเริ่มเห็นประโยชน์ส่วนตนมาก่อนส่วนรวม ความรักและหวงแหนความเป็นชุมชนชาวเกาะเริ่มหายไป

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเห็นว่าหากปล่อยให้สิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาทำให้ชุมชนตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไป อาจเปลี่ยนเกาะสุกรที่น่าอยู่ ไม่มีที่สำหรับคนในชุมชน ชาวบ้านจึงได้พยายามร่วมกันจัดตั้งกลุ่มและดำเนินงานท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว แต่สมาชิกทุกคนไม่พร้อมที่จะจัดการ ขาดประสบการณ์ ขาดการศึกษาข้อมูล ขาดการรวบรวมองค์ความรู้ที่แท้จริงของชุมชน ไม่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน และที่สำคัญยังขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังนั้นจึงต้องการศึกษาข้อมูลศักยภาพของคนทรัพยากร ตลอดจนเรื่องราววิถีชีวิตของคนบนเกาะสุกร เพื่อสร้างชุดความรู้ในการสืบสานถ่ายทอดสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รักและภูมิใจในแผ่นดินเกิด รวมทั้งนำไปสู่การจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

พัฒนาการ การก่อเกิด

ก่อนปี พ.ศ.2549 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและขอพักที่บ้านบั้งรอน ด้วยความมีน้ำใจจึงให้พัก ตอนนั้นยังไม่รู้จักโฮมสเตย์ จนเมื่อประมาณปลายปี พ.ศ.2549 มีอาจารย์ราชมงคลเข้ามา

ชวนทำท่องเที่ยว พาไปดูงาน กลับมารวมกลุ่มกันในการจัดการ และปี พ.ศ.2550 สกว. เข้ามาชวนให้ทำวิจัยเพื่อพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเริ่มรวมกลุ่มโฮมสเตย์ โดยมีกลุ่มบ้านพักเรือ อาหาร

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. กระแสการท่องเที่ยวเข้ามาในเกาะ
2. มีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดิน
3. อยากใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาหมู่บ้าน

นักท่องเที่ยวที่เข้ามา: นักท่องเที่ยวทั่วไปและนักศึกษา

ศักยภาพพื้นที่: เกาะต่างๆ วัฒนธรรม เกษตร วิถีชีวิตในชุมชน คำนวณอุปสงค์ ตลาดปลา

มีรีสอร์ทในพื้นที่ 5 แห่ง มีห้องประมาณ 100 – 200 ห้อง

การบริหารจัดการ

มีสมาชิก 13 คน และแบ่งฝ่ายรับผิดชอบ เป็น กลุ่มเรือ รถ อาหาร และบ้านพัก (7 หลัง) ทั้งนี้บ้านพักหลังหนึ่งรับได้ไม่เกินสี่คน โดยมีอัตราราคา ดังนี้

- อาหารมื้อละ 150 บาท มื้อกลางวันและเย็น ส่วนอาหารเช้าฟรี
- บ้านพักหลังละ 150 บาทต่อคน
- บริการรถรอบเกาะ 700 บาท รับส่งจากบ้านมาเกาะ เที่ยวละ 150 บาท
- ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมาน้อยให้เจ้าของบ้านมารับ โดยไม่คิดค่าบริการ
- เรือ รอบเกาะสุกร 1500 บาท เรือไป กลับทำเรือถึงเกาะ 200 บาท
- บ้านพัก อาหาร หัก 10%
- กรณีอาหารที่กินรวมเป็นกลุ่ม หัก 10%
- เรือ หัก 10%
- รถ หัก 10%

กฎระเบียบ

- ห้ามนุ่งสั้น สายเดี่ยว
- ห้ามส่งเสียงดัง
- ห้ามกินเหล้า
- ห้ามเล่นการพนัน
- ห้ามทิ้งขยะ

ปัญหา

- ขาดความรู้ในการบริหารจัดการ
- ขาดประสบการณ์ในการรับนักท่องเที่ยว
- ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการบ้านพัก ที่มีหลายหน่วยงานที่ผูกขาดการพักบ้าน ไม่มีการกระจาย
- ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม
- ปัญหาบ้านพักไม่พร้อม มี 7 หลังที่รับได้ แต่มีหลังหนึ่งมีเด็กอ่อน มีหลังหนึ่งมีคนแก่ ทำให้เหลือบ้านที่รับนักท่องเที่ยวจำนวน 3 หลัง ทำให้ช่วงหลังรับนักท่องเที่ยวน้อยลง

สถานการณ์เครือข่ายฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ททท. ตรัง จัดประชุม พานักข่าวมาทำเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยว ทำการประชาสัมพันธ์
2. อบต. ไม่ค่อยเข้ามาเกี่ยว
3. ราชมงคล ทำวิจัย ทดลองท่องเที่ยว
4. สทก.จ.ตรัง อบรบเจ้าบ้านที่ดี

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก
 - 1.1 ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น เห็นข้อดีของชุมชน
 - 1.2 ได้ความรู้
 - 1.3 ได้รู้จักคนนอกมากขึ้น
 - 1.4 ได้เพื่อน
 - 1.5 รู้สึกอยากอนุรักษ์สิ่งดีดีของเกาะสุกรไว้
 - 1.6 ได้รายได้เพิ่ม

- 1.7 ได้พูดคุย แลกเปลี่ยน
- 1.8 เกิดการเรียนรู้เพื่อรู้จักบ้านตัวเองมากขึ้น
- 1.9 เห็นคุณค่าของหมู่บ้าน เริ่มมองเห็นสิ่งที่ดีของชุมชน
- 1.10 ได้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ ดูบ้านเพื่อนที่ทำท่องเที่ยว เพื่อเอามาปรับของตัวเอง
- 1.11 มีความกระตือรือร้นมากขึ้น เพราะคนนอกจะเข้ามา
- 1.12 ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
- 1.13 มีการพัฒนา ปรับปรุงบ้านพัก สุขอนามัยที่ดีเกิดขึ้นในชุมชน
- 1.14 มีการรักษาความสะอาด
- 1.15 ช่วยกันรักษาสีสิ่งแวดล้อม
- 1.16 คนรู้จักชุมชนมากขึ้น
- 1.17 มีเครือข่ายการเรียนรู้มากขึ้น

2. ผลกระทบด้านลบ

- 2.1 ขยะมากขึ้น
- 2.2 ของแพง
- 2.3 ผลกระทบต่อทรัพยากร เช่น ปะการังโดนทำลาย เพราะนักท่องเที่ยวไม่เข้าใจวิธีการในการดำน้ำ
- 2.4 ที่ดินเปลี่ยนมือมากขึ้น ที่ดินริมหาดเปลี่ยนมือเป็นของนายทุนมากขึ้น
- 2.5 คนต่างถิ่น นายทุนเข้ามาหากินมากขึ้น
- 2.6 กันรั้ว ควายเคี้ยวข้าว

ปัจจัยความสำเร็จ

1. มีต้นทุน ทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์
2. มีคนน้ำใจดี อธิบายดี
3. มีความเป็นเครือข่ายดีสูง
4. มีวิถีชีวิตที่หลากหลาย
5. ชุมชนมีความปลอดภัยของพื้นที่

ปัญหา

1. ความพร้อมของทีม ความไม่เข้าใจ ความไม่พอใจกันภายในทีม
2. เวลาว่างไม่ตรงกัน เพราะคนก็ดียว กับคนออกทะเล เวลาว่างไม่พร้อมกัน ทำให้ไม่ค่อยได้คุยกันบ่อยๆ
3. ปัญหาเรื่องการสื่อสารภายในทีม
4. การจัดการไม่เป็นระบบ
5. ไม่เป็นธรรมในการจัดแบ่งคนในบ้านพัก
6. ไม่กระจายผลประโยชน์
7. ทีมไม่มาประชุม ไม่พร้อม ไม่ค่อยมีประชุม
8. ไม่เปิดใจต่อกันภายในทีม
9. หลังจากนักท่องเที่ยวกลับไม่มีการประชุม
10. ของเจ้าบ้านสูญหาย

วิธีการแก้ปัญหา

1. ปรับโครงสร้างใหม่ร่วมกันหมด
2. มีแผนกิจกรรมคร่าวๆ

จังหวัดสตูล

ถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก อ.ละงู จ.สตูล

ความเป็นมา

บ้านบ่อเจ็ดลูกตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล เป็นพื้นที่ติดกับชายทะเล และติดลำคลอง สภาพทางภูมิศาสตร์เป็นเกาะเล็ก ๆ ในตำบลปากน้ำ คนสมัยก่อนเรียกว่าตาลากา ตูโหย๊ะ คนในชุมชนนับถือศาสนาอิสลาม มีประชากรประมาณ 788 คน จาก 179 ครัวเรือน ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง และในช่วงเว้นว่างจากการทำประมง จะมีช่วงฤดูการปลูกยางไม้ ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ในการติดต่อคมนาคมกับชุมชนภายนอกเมื่อประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา ใช้เส้นทางเรือเป็นพาหนะในการเดินทางผ่านทางลำคลองและป่าชาย

เลน ขึ้นฝั่งปากบารา ต่อมาถนนตัดผ่านเพื่อไปยังบ้านบ่อเจ็ดลูก และเขตตำบลแหลมสน การเดินทางก็สะดวกขึ้น

ด้านทัศนียภาพของพื้นที่บ่อเจ็ดลูกล้อมรอบไปด้วยน้ำทะเลสีเขียว มีชายหาด ถ้ำต่าง ๆ หน้าผา แหล่งปะการัง แหล่งหอยตะเกาเป็นที่ยื่นชื่อ สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในปีหนึ่ง ๆ จำนวนไม่น้อย มีโบราณสถานบ่อ 7 ลูก มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ถือเป็นต้นกำเนิดของชุมชนแห่งนี้ เมื่อคนเริ่มรู้จักมากขึ้นมีนายทุนจากภายนอกมาเช่าที่ดินของชาวบ้านเพื่อทำรีสอร์ท บ้านบ่อเจ็ดลูกเริ่มถูกบอกเล่าจากปากต่อปาก ขยายสู่สังคมกว้าง ซึ่งรับนักท่องเที่ยวมากขึ้นจากหลายพื้นที่ไปทั่วยังบ่อเจ็ดลูก ทั้งที่เป็นคนไทย และชาวต่างประเทศ อีกทั้งมีการเช่าเรือของชาวบ้านในพื้นที่ไปเที่ยวเกาะ ตกลา จนเป็นอาชีพเสริมของคนในชุมชนอีกอาชีพหนึ่งจนถึงปัจจุบัน

บ้านบ่อเจ็ดลูกเป็นแหล่งท่องเที่ยวรองจากเกาะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจังหวัดสตูลนี้ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางโดยทางเรือก็ได้ ทางรถก็ได้ ไปมาง่าย รวดเร็ว สะดวก และบรรยากาศเหมือนอยู่บนเกาะ ซึ่งพบว่าในช่วงฤดูการท่องเที่ยว เดือนพฤศจิกายน – เมษายน และเทศกาลต่าง ๆ เช่น ฮารีรายอ สงกรานต์ ปีใหม่ บรรดานักท่องเที่ยวจะมากันเยอะมาก จากกระแสการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนมีทั้งดีและไม่ดีเกิดขึ้นมากมาย ในส่วนที่ดี เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชาวประมงที่มีเรือสามารถพานักท่องเที่ยวไปดำน้ำ ตกลา และแม่ค้า พ่อขาย มีรายได้ดีในช่วงเทศกาลต่าง ๆ แต่ในด้านลบ ยังมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่นำเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ไปกินบริเวณชายหาด ซึ่งเป็นปัญหาต่อชุมชนในด้านวัฒนธรรม เป็นการกระทำไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม และการแต่งกายที่ล่อแหลมของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เล่นน้ำชายหาด หลาย ๆ อย่าง เป็นสิ่งที่น่าห่วงต่อบุตรหลานในชุมชนที่จะนำมาเป็นแบบอย่างได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ คนในชุมชนเองยังไม่สามารถบอกเล่าได้เหมือนกันว่าสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีประวัติความเป็นมาอย่างไร โบราณสถานบ่อเจ็ดลูกซึ่งคนในชุมชนก็เล่าไม่ตรงกัน บางทีมีไกด์นำเที่ยวจากภายนอกชุมชนนำนักท่องเที่ยว แล้วให้ข้อมูลแบบผิดเพี้ยนไป

จากสภาพปัญหาปัจจุบันดังที่กล่าวมาจึงมีการคิดว่าชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูกต้องมาช่วยกันจัดการท่องเที่ยวที่ไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นมากมายในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นอยู่ของพี่น้องในชีวิตประจำวัน แต่ก่อนอื่นเราต้องรู้ว่าคุณภาพ ข้อมูลต่าง ๆ ของสถานที่ หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน มีความเป็นมาอย่างไร มีคุณค่าต่อคนในชุมชนแบบไหน การจัดระบบระเบียบทำอย่างไร แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเพื่อจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน เป็น

ทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพ และเป็นแนวทางในการสร้างเกราะป้องกันไม่ให้วัฒนธรรมภายนอกเข้ามามีครอบคลุมน ครอบครอง วิถีชีวิตของชุมชนอิสลาม

พัฒนาการ การก่อเกิด

ประมาณปี พ.ศ.2520 ปัญหาเรื่องทรัพยากรชายฝั่ง มีฉวนลุน มีคนหาปลาแบบผิดประเภท มีคนใช้ยาเบื่อ เหตุการณ์ครั้งนั้นถึงขั้นยิงคนภายนอกและนายทุนที่เข้ามาหาปลา กลุ่มประมงพื้นบ้านจึงรวมกลุ่มกันคิดวิธีแก้ปัญหาระบบทรัพยากรชายฝั่ง หลากหลายวิธี พอดีจัดการกับคนนอกที่เข้ามาฉวนลุนได้ระดับหนึ่ง จึงคิดว่าน่าจะมีกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์โดยเน้นความยั่งยืน ปี พ.ศ. 2525 เริ่มมีการทำปากน้ำรีสอร์ท มีคนเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ชุมชนไม่ได้ผลประโยชน์อะไร ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีปัญหาผลกระทบจากคนเข้ามา ชยะ เขาวชน คนเมา มีของหาย เอาเหล้าเข้ามาในพื้นที่ จึงคิดว่าชุมชนต้องจัดการอะไรเพื่อแก้ปัญหา ประกอบกับปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน หลังจากนั้นจึงเสนองานวิจัย ในช่วงแรกงานวิจัยอยากทำเรื่องการเลี้ยงปูม้าในบ่อดิน แต่โจทย์วิจัย ประเด็นไม่ชัด จึงได้พัฒนาเรื่อยมาจนเป็นการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปี พ.ศ.2545 เริ่มเขียนโครงการวิจัยเสนอขอทุนจาก สกว. และเริ่มอนุมัติโครงการในปี พ.ศ. 2547 ปลายปี พ.ศ.2547 เริ่มคุยกันใหม่ถึงการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ในขณะที่กระแสการท่องเที่ยวก็พุ่งสูงขึ้น กลุ่มคนทะเลักมายุ่งบ่อเจ็ดลูกมากมาย ยิ่งนับวันยิ่งมากขึ้น ๆ แขนงขาดเดิมที่มีเพียงไม่กี่คนก็เข้ามาคุยกับหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอีกครั้ง ในการรวมทีมครั้งนี้จะแตกต่างจากครั้งก่อนก็คือ ครั้งก่อนคือรุ่นคุณแม่ ครั้งนี้เป็นรุ่นของคุณลูก (เพราะผ่านมา 4 ปี แม่แก่แล้ว ลูกจึงมารับช่วง) จนกระทั่งโครงการอนุมัติในเดือนมีนาคม พ.ศ.2548 แต่ก่อนที่โครงการจะอนุมัติ 26 ธันวาคม พ.ศ.2547 ก็ได้เกิดสึนามิ เหตุการณ์ครั้งนี้ชุมชนนอกสิ้นขวัญหายไปตาม ๆ กันเกือบจะล้มเลิกงานวิจัยไปแล้วเหมือนกันเพราะความกลัว ก็คงจะไม่มีใครมีกะจิตกะใจจะมาคิดเรื่องการท่องเที่ยวกันหรอก แต่เมื่อรอให้เวลามันผ่านไปความกลัวก็ค่อยเบาบางจนกลับมาตั้งสติคิดถึงเรื่องที่จะทำวันนี้กันต่อ

หลังจากที่โครงการได้รับอนุมัติโครงการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านบ่อเจ็ดลูก ทีมวิจัยมี ยูหนา บังโบด หมาน บังจำปา น้องบาวดิน ซึ่งเป็นคนที่อายุน้อยที่สุดในทีม ทำหน้าที่บันทึก เมื่อโครงการอนุมัติสิ่งที่เรากำหนดอย่างแรก คือ ทำความเข้าใจกับทีมวิจัย เพราะว่าทีมเปลี่ยนอีกแล้วจากเดิมตามข้อเสนอโครงการมี 5 คน ลด 2 คน เหลืออีก 3 คนสรุปว่าเพิ่มทีมอีก 2 คน ให้เท่ากับจำนวนเดิม ที่นี้ก็เท่ากับว่าต้องทำความเข้าใจโครงการอย่าง

คร่าว ๆ กับคนใหม่ พร้อมกันนี้ก็มีหนังสือสัญญา เอกสารการเงินรวมทั้งแบ่งบทบาทภาระหน้าที่หลักในการดำเนินงาน และร่วมวางแผนขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยว

คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการรักษาทรัพยากรให้ยังอยู่ ยั่งยืน

นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. การท่องเที่ยวมาตุพรวิทยากร มาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน การกิน การประกอบอาชีพ
2. การท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยคนในชุมชน

การบริหารจัดการ

เริ่มต้นจากทีมวิจัย 5 คน แล้วขยายผลมาเป็นประมาณ 20 คน เพื่อไปศึกษาดูงานที่เชียงใหม่ แต่ต้องมีข้อตกลงว่าจะกลับมาทำท่องเที่ยวร่วมกัน โดยใช้วิธีให้หนึ่งคนขยายผลหามาอีก 2-3 คน กลับมาจากศึกษาดูงานจึงเริ่มลงมือทำ โดยเริ่มต้นจากการลงหุ้น หุ้นละ 100 บาท กองทุนศุภนิมิตรให้เงินมารวมกลุ่ม กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มรีสอร์ทชุมชน กลุ่มเรือ กลุ่มแพปลา มีการหักเปอร์เซ็นต์เข้ากองกลาง เข้ามาพัฒนา ซ่อมแซมบ้านพัก สวัสดิการ และกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน

1. ด้านกฎระเบียบ เนื่องจากเป็นชุมชนมุสลิมดังนั้น กฎข้อที่หนึ่งจึงห้ามการนำเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เข้ายังสถานที่แห่งนี้ บุคคลที่มาใช้บริการที่นี้ต้องอยู่ในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด และทุกครั้งที่มีการติดต่อมาใช้บริการทางกลุ่มจะอธิบายให้ฟังก่อนเสมอหากรับได้ก็เข้ามาได้ หากรับไม่ได้ทางกลุ่มก็ไม่รับ

2. ด้านความปลอดภัย สมาชิกจะผลัดกันมาเฝ้าเวรยามทุกคืนคืนละ 2 คน เป็นอย่างน้อย เพื่อสอดส่องดูแล ทรัพย์สินของกลุ่มและนักท่องเที่ยว

3. ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ สมาชิกทุกคนต้องลงหุ้น ลงแรง ในการร่วมทำ ร่วมสร้างรีสอร์ทชุมชนมาตั้งแต่ต้น ในการรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งก็จะมีแบ่งภาระกันมีคือ 1) ผู้ที่ให้

ข้อมูล 2) แม่ครัว 3) จัดการบ้านพัก และ 4) กลุ่มเรือนำเที่ยว ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละคนว่ามาพักผ่อนหรือว่าต้องการข้อมูล

ในการจัดสรรผลประโยชน์มีว่า รายได้จากค่าที่พักและค่าอาหารหักค่าใช้จ่ายเป็นเงินกำไรสุทธิหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ แบ่งค่าตอบแทนให้แม่ครัวและผู้จัดการที่พักอัตราส่วนเท่า ๆ กันที่เหลือเข้ากลุ่ม ถ้าหากมีการให้ข้อมูลก็แบ่งตามสมควร หรือหากมีการใช้เรือเพื่อนำเที่ยวกลุ่มเรือก็จะได้ 10 % ของรายได้ทั้งหมดที่ตกลงกัน นอกจากสมาชิกในกลุ่มที่มีรายได้แล้วคนในชุมชนเองก็ได้รับผลประโยชน์เช่นกัน ในทางตรงได้ขายวัตถุดิบสด ๆ จากทะเล พี่ชนักสวนครัวให้กับกลุ่ม ในทางอ้อมทางกลุ่มจัดให้มีสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาสตามหลักศาสนา 8 ประเภท

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

- 1.1 ชาวบ้านมีรายได้
- 1.2 ชาวบ้านมีงานมีอาชีพทำ
- 1.3 ชุมชนมีกิจกรรมการอนุรักษ์
- 1.4 คนรู้จักบ้านเรามากขึ้น
- 1.5 ได้เผยแพร่เรื่องของชุมชนให้คนนอกได้รับรู้และเรียนรู้มาก
- 1.6 ได้เพื่อน ได้เครือข่ายฯ
- 1.7 ได้ความรู้หลายอย่าง
- 1.8 ได้คุยกัน จังกាប់กันมากขึ้น จากคนที่ไม่เคยทำงานด้วยกัน
- 1.9 ได้เครือข่ายฯ ที่มารทเชื่อมโยงเรื่องอื่นๆไปได้ต่่ออีก เช่นการขาย
- 1.10 ได้เป็นต้นแบบให้กับคนอื่น
- 1.11 มั่นใจในการคุยกับนักท่องเที่ยว

2. ผลกระทบด้านลบ

- 2.1 เบียดบังอาชีพหลัก
- 2.2 ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง

ปัญหาของกลุ่มท่องเที่ยว

1. ภายในทีม

- 1.1 ความไม่เข้าใจกันภายในกลุ่ม
- 1.2 ขาดการวางแผน ประชุม
- 1.3 อำนาจการตัดสินใจไม่ทั่วถึง
- 1.4 ทีมคนอื่นเป็นสมาชิกเป็นคนรับรู้ ไม่ได้ร่วมตัดสินใจ
- 1.5 หากเราทำตามกลุ่มที่วางไว้จะไม่ทำอะไรเลย
- 1.6 สมาชิกไม่มีเวลา ว่างไม่ตรงกัน อาชีพหลักมีผลต่อการมาทำงานที่กลุ่ม

2. กิจกรรมท่องเที่ยวไม่หลากหลาย

3. ไม่มีการคิดหาสิ่งใหม่มาทำ
4. กิจกรรมท่องเที่ยวไม่หลากหลาย
5. สมาชิกเปลี่ยนแปลง ธิบาทลดลง
6. ประธานไม่มีอำนาจสั่งการ แก้วด้วยทำวาระการประชุม
7. สร้างระบบการจัดการภายใน ส่งต่อลูกค้า
8. ห้องพัก (วัสดุสิ่งก่อสร้าง)ที่ยังไม่ได้มาตรฐาน
9. การส่งต่อนักท่องเที่ยวมีปัญหา ตัดราคา ทำให้เราเสียชื่อ เสียลูกค้า

ข้อเสนอแนะ: นั่งคุยกันบ่อยๆ

ทำไมถึงได้เป็นต้นแบบ: จุดแข็งด้านวัฒนธรรมของชุมชน

ปัจจัยของความสำเร็จและความล้มเหลว

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

- 1.1 เรื่องของวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง เรื่องของระเบียบข้อห้ามสุรา
- 1.2 ความเป็นทีมสำคัญกว่าผู้นำคนเดียว
- 1.3 การมีรายได้เข้ากลุ่มสามารถจัดการดูแลสมาชิกในทีม และคนในชุมชนได้
- 1.4 กระจายรายได้ให้คนนอกกลุ่มได้

1.5 อุดมการณ์การทำงานเพื่อชุมชน การเลือกวิเคราะห์คนที่เข้ามาทำงานต้องมี
อุดมการณ์เดียวกัน

1.6 เสียสละ เห็นส่วนร่วมสำคัญกว่าส่วนตัว

1.7 เข้าอกเข้าใจกันภายในทีม

2. ปัจจัยที่ทำให้ไม่สำเร็จ

2.1 ระบบบริหารจัดการแนวราบแต่ไม่เหมาะสมกับชาวบ้านล้วน ฝ่ายที่เห็นบทบาท
หน้าที่ชัดคือ

สิ่งที่จะทำต่อ

- ทำการท่องเที่ยวใหญ่แต่ไม่ทิ้งเป้าหมายรายวิถี ภูมิปัญญา วัฒนธรรม
- ทำการท่องเที่ยวให้เป็นอาชีพหลัก
- จะทำโฮมสเตย์ ที่เป็นมาตรฐาน สำหรับกลุ่มลูกค้าที่ต้องการศึกษาวิถีชุมชน
- ทำการท่องเที่ยวให้เป็นมาตรฐานกว่านี้
- การพยายามหาสิ่งสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ
- การปรับปรุงการบริหารจัดการ จะ
 - 1) มีวาระการประชุมที่ชัดเจน แผนงานที่ชัด เพื่อได้เป็นคำสั่ง และมีการตามงาน
 - 2) ค่าเสียเวลาสำหรับคณะกรรมการ ในการดำเนินการ
 - 3) มีการจัดจ้างลูกจ้างประจำ คนสวน แม่บ้าน เพื่อให้สถานที่เหมาะสม (จ้างรายวัน) การทำโรงซักผ้า
 - 4) มีคณะกรรมการบริหารที่ชัดเจน

นักท่องเที่ยวที่เข้ามา

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่อยากได้ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมมนา โรงเรียน ครู
นักเรียน และบางกลุ่มเข้ามาสัมมนาแล้วจะไปตามโปรแกรมท่องเที่ยวก็มีบริการ

จุดแข็ง

1. เราให้บริการเป็นกันเอง
2. สถานที่สงบเข้ามาแล้วสบายใจ
3. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (ระเบียบเคร่งครัด)

4. การเงิน มีการจัดการชัดเจนและสามารถเลี้ยงสมาชิกได้ การเงินจะเฉลี่ยให้เสร็จเป็นกลุ่ม ๆ ที่เข้ามา และมีสมุดบัญชี 4 เล่ม คู่มือการเงิน ส่วนเงินที่เหลือก็เข้าบัญชีกลุ่ม โดยหักต้นทุนก่อน จากนั้นหารสอง ส่วนแรกเข้ากลุ่มอีกส่วนเข้ามาค่าตอบแทน ผู้ชาย 40% ผู้หญิง 60%
5. ความรับผิดชอบของสมาชิก จิตสำนึก ใจสาธารณะ

การปรับตัวกับกระแส Mass Tourism

เราก็จะยืนอยู่บนจุดยืน มีเอกลักษณ์นี้ เราขายสิ่งที่เรามีอยู่ และไม่เปลี่ยนตนเอง แต่พัฒนาระบบโครงสร้างให้ดีกว่าเดิม ไม่ปรับก็อยู่ได้ ซึ่งการท่องเที่ยวของกระแสหลักจะยิ่งเสื่อมลง เรามีอาชีพหลักที่เรามีอยู่ก็ทำไป

องค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

- สนง.ท่องเที่ยวจังหวัด ช่วยสนับสนุนเครือข่าย
- ศูนย์ท่องเที่ยว สนับสนุนเครือข่าย
- เกษตรและสหกรณ์ มาให้เราจดทะเบียน แต่ก็ทางชุมชนเองรู้สึกเฉย ๆ
- สกว.

หมายเหตุ ส่วนใหญ่มาเอาข้อมูลแล้วก็ไป

ข้อเสนอแนะต่อการทำเครือข่ายภาคใต้

จัดการตนเองให้ชัด หรือถ้าจะทำเรื่องเครือข่ายต้องให้เกิดความชัดเจน มีคุณภาพ สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองแล้วค่อยร้อยเรียงกัน ในการจัดการของภูผาเพชรมีปัญหาเรื่องการจัดกา ส่งต่อแล้วตัดราคากัน และการรับส่งลูกค้าไม่สุภาพ

ถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านโคกพะยอม จ.สตูล

เป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
2. การเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและคนภายนอก

3. การพัฒนาชุมชนในหลายๆ ด้าน

นิตยสารการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ชุมชนบริหารจัดการของดีที่มีในชุมชน โดยชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ โดยคนในชุมชน
2. ท่องเที่ยวอยู่ภายใต้วิถีวัฒนธรรม
3. ท่องเที่ยวบนแหล่งทรัพยากรที่เป็นจุดขาย ของดี และตามศักยภาพของชุมชนที่มี
4. ทำให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง
5. คนที่มาท่องเที่ยวได้เที่ยวด้วยและได้รับความรู้ด้วย
6. การมีรายได้เพิ่ม

พัฒนาการ การก่อเกิด

ปี พ.ศ.2538 เริ่มตั้งแต่การแยกหมู่บ้านจากหมู่ 1 การพัฒนาไม่ทั่วถึง ความไม่เป็นธรรม ของระบบการเมืองการปกครอง รายได้ลดลง ป่าไม้ ต้นไม้ถูกทำลาย มีการตัดไม้เพื่อขายจนไม้เริ่ม หดลง มีการสัมปทานป่า และเลิกการสัมปทานป่าปี พ.ศ.2538 ปี พ.ศ.2544 มีการจัดตั้งกลุ่ม เลี้ยงแพะ กลุ่มเลี้ยงแพะเห็นสภาพป่าที่เริ่มหมดไม้มีเหลือ กระบวนการอนุรักษ์และการจัดการป่า ชุมชนเริ่มในช่วงนี้ เพราะป่าเริ่มหมดลง ปี พ.ศ.2546 มีการแยกหมู่บ้าน มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่า ชายเลน ทำปะการังเทียม ปลูกป่า ปล่อยสัตว์ แบ่งโซนป่า รวมกลุ่ม จัดตั้งคณะกรรมการ ตั้งกฎ ระเบียบ มีการสำรวจป่า ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา

ผลที่เกิดขึ้นสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ป่าเพิ่มขึ้น เกิดกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในปี พ.ศ.2547 ก่อนเหตุการณ์สึนามิ เกิดกลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มยางแผ่น ปี พ.ศ.2548 มี นักศึกษาจาก ม.หาดใหญ่ กลุ่มแบกเป้ เข้ามาช่วยในการพัฒนาเรื่องการจัดการป่า ปี พ.ศ.2549 ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ทำให้เป็นที่รู้จักของคนภายนอกมากขึ้น มีกลุ่มศึกษาดูงานมากขึ้น ดูการ บริหารจัดการ การก่อเกิด จนกระทั่งได้รางวัลเขียวขจีดีเด่น ได้รางวัลหมู่บ้าน Smart village รางวัลทั้งหลายเป็นตัวอย่างในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพราะเริ่มมีคนเข้ามามากขึ้น ทำให้คนในชุมชนต้องคิดระบบ หาวิธีบริหารจัดการ เพื่อรองรับคนที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ในปี พ.ศ.2550 หน่วยงานเข้ามามาก ทั้งมาดู มาศึกษา มาทำวิจัย เช่น วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.) เกษตร ผู้ตรวจการ เป็นต้น

จุดประกายการท่องเที่ยว

คนเข้ามามากขึ้น ไม่มีที่กิน ไม่มีที่นอน และมีคนดูงานแนะนำ ว่าต้องเตรียมเรื่องกิน เรื่อง นอน และเป็นวิทยากรในการศึกษาดูงาน

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยว

1. เพื่อดูแลป่า เพราะคนมาทำกิจกรรมท่องเที่ยวจะได้ปลูกป่า ทำกิจกรรมในการอนุรักษ์ มาเรียนรู้เรื่องทรัพยากร เป็นตัวกระตุ้นให้คนในชุมชนอยากจะอนุรักษ์
2. เพื่อให้คนนอกได้เข้ามาเรียนรู้ และรู้จักบ้านเรามากขึ้น เผยแพร่องค์ความรู้
3. เพื่อวางระเบียบชุมชน
4. รายได้เสริม

กิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน

- ทำกิจกรรมการอนุรักษ์ การปลูกป่า ลงเรือ ศึกษาป่าชายเลน
- ยังไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวทั่วไป

ระบบบริหารจัดการ

เริ่มต้นจากไม่มีระบบบริหารจัดการ มีผู้ประสานงานมาว่าจะเข้ามา บังเกิดเป็นคนมาหา อาสาสมัครเพื่อต้อนรับ เพื่อจัดการ โดยไม่มีรายได้ ทุกอย่างเป็นการเสียสละ แต่เมื่อจัดการแบบไม่มีระบบ พอมีปัญหาหลังจากกลุ่มนักศึกษาที่มาปลูกป่ากลับไปแล้ว มีการโทษกันว่าปัญหามาจาก คนนั้นคนนี้ พอเริ่มมีรายได้เข้ามา ปี พ.ศ.2552 มีฝ่ายแม่ครัว ฝ่ายนำกิจกรรม ฝ่ายทำบัญชี ฝ่าย พายเรือ ฝ่ายแต่งสถานที่ ฝ่ายประสานงานกับหน่วยงาน ที่ยังขาดคือวิทยากร

การจัดสรรรายได้ หักจากบ้านพัก 10% หักจากแม่ครัว จากยอดที่กำไร 30% หักจากแต่ง สถานที่ 10%

กลุ่มนักท่องเที่ยว

ที่ผ่านมารับกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มศึกษาดูงาน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ท่องเที่ยวทั่วไป เพราะฉะนั้นโปรแกรมจะเป็นโปรแกรมสำหรับการดูงานเป็นหลัก

การประชาสัมพันธ์

1. ปากต่อปาก
2. หน่วยงานช่วยประชาสัมพันธ์
3. ผู้นำให้ตัวเองในการประชาสัมพันธ์ เช่น เวลาไปประชุมข้างนอก

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

- 1.1 ได้เรียนรู้
- 1.2 ได้พัฒนาคน
- 1.3 ได้เพื่อน
- 1.4 ได้รายได้เข้าครอบครัว
- 1.5 ได้พัฒนา ปรับปรุงบ้านตัวเองให้สะอาดมากขึ้น
- 1.6 ได้ปลูกผักข้างรั้ว เศรษฐกิจพอเพียง
- 1.7 ได้รู้ประวัติเรื่องราวของชุมชน
- 1.8 ได้มีเวทีพูดคุยกันบ่อยๆ สัมพันธภาพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อ
- 1.9 มีป่ามากขึ้น
- 1.10 ชุมชนเข้มแข็ง
- 1.11 ทรัพยากรเพิ่ม

2. ผลกระทบด้านลบ

- 2.1 นักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ
- 2.2 ผลกระทบด้านวัฒนธรรม
- 2.3 เสียงาน ไม่มีเวลาในการทำงาน
- 2.4 ความคุ้มค่าในการลงแรงกับผลตอบแทน

ปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลว

1. ปัจจัยความสำเร็จ

- 1.1 มีคนเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ
- 1.2 ความโปร่งใสด้านการเงิน ต้องมีการแจกแจงทุกครั้ง
- 1.3 ความเข้าใจกัน
- 1.4 ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- 1.5 การมีเวทีพูดคุยกันบ่อย (จังกาบ)
- 1.6 การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์
- 1.7 ระบบเครือข่าย
- 1.8 ต้นทุนเดิมดี ในด้านความสามัคคี
- 1.9 ความเป็นวิถีมุสลิม มองทุกคนไม่ว่าจะเป็นใครก็เป็นพี่น้องร่วมกันหมด
- 1.10 มีทุนทางสังคมชัดเจน เรื่องทรัพยากร
- 1.11 มีเป้าหมายร่วมชัดเจน เรื่องการจัดการทรัพยากร

2. ปัญหา อุปสรรค

- 2.1 คนในชุมชนยังไม่เห็นด้วยกับคนในกลุ่ม
- 2.2 ความไม่เข้าใจกันบ้างภายในกลุ่ม แต่สามารถจัดการได้เพราะได้พูดคุยกันทุกคืน
- 2.3 งบประมาณไม่มี
- 2.4 ยังไม่มีการสร้างคนรุ่นสอง
- 2.5 ผู้นำคิดเร็ว ผู้ตามทำไม่ทัน
- 2.6 ขาดทักษะการพูด การเป็นวิทยากรชุมชน สมาชิกในกลุ่มไม่สามารถพูด สื่อสารให้ข้อมูลได้
- 2.7 ภาระส่วนตัวมาก
- 2.8 การบริหารจัดการ (คนทำก็ทำไป บางคนก็ไม่ทำ)
- 2.9 ระบบยังไม่เป็นระบบ ควรทำให้เป็นระบบมากขึ้น
- 2.10 ปัญหาการสื่อสาร การถ่ายทอดข้อมูลให้แกกัน
- 2.11 มีการคุยวงย่อยในการประชุมวงใหญ่ (ไม่ตั้งใจฟัง)
- 2.12 ไม่มีใครเสียสละยอมออกไปประชุมข้างนอก (ไม่กล้าพูด)

2.13 หน่วยงานหาผลประโยชน์กับพื้นที่

แผนงานในอนาคต

1. เสริมศักยภาพของคนในพื้นที่ ในการแสดงออก อบรมไกด์ อบรมการทำบัญชี
2. ศึกษาดูงาน การจัดการที่เหมาะสม
3. การตลาด (วิเคราะห์ตลาดที่เหมาะสม) ทำแผนพับ เว็บไซต์ ไลน์
4. การตลาดกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ
5. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น แพลยอนน้ำ
6. จัดระเบียบบ้านพัก
7. จัดทำป้ายบอกเส้นทาง

ถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภูผาเพชร จ.สตูล

ความเป็นมา

ชุมชนภูผาเพชรตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ทิศเหนือจรดเทือกเขาบรรทัด เขตรอยต่อตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง และตำบลเขาจันทร์ อำเภอบ้านนา จังหวัดพัทลุง ทิศใต้จรดหมู่ที่ 6 บ้านป่าพน ตำบลปาล์มพัฒนา ทิศตะวันออกจรดเทือกเขาบรรทัด ตำบลโคกหาร อำเภอบ้านนา จังหวัดพัทลุง และอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล ทิศตะวันตกจรดบ้านป่าพน และบ้านถ้ำเจ็ดคต ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล

เดิมชุมชนภูผาเพชรเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมีบ้านเรือนเพียงไม่กี่หลัง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2505 ทางกรมได้เปิดให้มีการสัมปทานทำไม้ ทำให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลายเป็นป่าเสื่อมโทรม คนงานที่เข้ามารับจ้างทำไม้ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดพัทลุงเห็นว่าเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้แผ้วถางทำไร่ ทำสวนยางพารา และปักหลักสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย จากนั้นได้ชักชวนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กลายเป็นหย่อมบ้านขนาดเล็ก ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2518 พื้นที่แห่งนี้ถูกประกาศเป็นพื้นที่สีแดง เนื่องจากเป็นเขตการเคลื่อนไหวสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) มีการตั้งค่ายถึง 3 ค่าย ภายหลังที่การเคลื่อนไหว พคท. ยุติลงผู้คนก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นชุมชนตั้งแต่นั้นมา

เมื่อปี พ.ศ.2535 มีพระธุดงค์ชื่อหลวงแพลง ธุดงค์ขึ้นไปบนเขา และค้นพบถ้ำจึงได้ชักชวนชาวบ้านเข้าไปสำรวจ พบว่าเป็นถ้ำที่สวยงามและใหญ่โตเป็นอย่างมาก ชาวบ้านได้ตั้งชื่อว่า “ถ้ำภูผาเพชร” ความวิจิตรสวยงามของถ้ำทำให้ถ้ำภูผาเพชรเริ่มเป็นที่สนใจของคนทั่วไป รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ แต่ก็ยังไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนา จนกระทั่งปี พ.ศ.2542 ได้มีการสำรวจอย่างจริงจังอีกครั้งและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา (อบต.) เริ่มมีการประชาสัมพันธ์มากขึ้น และต่อเนื่อง ทำให้เป็นที่รู้จักและเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและต่างประเทศ แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวจำนวนหลายหมื่นคน เข้าชมความงามภายในถ้ำ เดินป่า และอื่น ๆ ชุมชนเริ่มมองเห็นปัญหาจากสิ่งทีนักท่องเที่ยวทิ้งไว้ทิ้งขยะ มลภาวะด้านต่าง ๆ วัฒนธรรมที่มากับคนภายนอกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเยาวชนในชุมชน รวมทั้งปัญหาเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนเริ่มเห็นว่า หากไม่มีการจัดการที่ดี อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากร ต่อสภาพแวดล้อม ต่อเยาวชนในชุมชน ทำอย่างไรให้การท่องเที่ยวเป็นของชุมชน คนในชุมชนได้ประโยชน์ ขณะเดียวกัน ก็สามารถรักษาสีตังงามในชุมชนไว้ได้ จึงได้เริ่มทำการสำรวจใหม่อีกครั้ง และพบว่านอกจากถ้ำภูผาเพชรที่สวยงามแล้ว ยังมีสถานที่อื่น ๆ พร้อมทั้งเรื่องราว ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ที่น่าจะเก็บรวบรวมเอาไว้ และน่าจะนำมาสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่ง เช่น ชนเผ่าชาไก การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ สายคลอง ล่องแก่ง ถ้ำอื่น ๆ น้ำตกวังได้นาน ร่องรอยการเคลื่อนไหวพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

ปลายปี พ.ศ.2550 คนในชุมชนส่วนหนึ่งจึงร่วมกันจัดตั้งชมรม “ภูผาเพชรโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” จัดกิจกรรมล่องแก่งลาคลองสายถ้ำโกบ-ถ้ำเจ็ดคต และตั้งชื่อว่า “ลำธารภูผาเพชร” มีสมาชิก 37 คน จัดให้มีการระดมทุนได้จำนวน 2,840 หุ่น ๆ ละ 150 บาท เป็นเงินทั้งสิ้น 426,000 บาท นำมาซื้อแพยางและอุปกรณ์ในการล่องแก่ง ภายหลังที่ชมรมได้จัดการท่องเที่ยวขึ้นก็มีหลายหน่วยงานสนับสนุนด้านการจัดฝึกอบรม งบประมาณ อย่างไรก็ตามหน่วยงานส่วนใหญ่ที่เข้ามามุ่งไปที่สนับสนุนให้ดำเนินงานลักษณะธุรกิจเพื่อสร้างรายได้ ในขณะที่วัตถุประสงค์ของชมรมต้องการให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สมัคคีกลมเกลียวกัน ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน เยาวชนเป็นเด็กดี ช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือชุมชน ไม่หลงตามกระแส เน้นความหมายและคุณค่าของการใช้ชีวิตบนฐานวิถีชุมชนที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศน์และทรัพยากรธรรมชาติมากกว่ารายได้ที่เป็นตัวเงิน ดังนั้นหากชุมชนมีการศึกษาศักยภาพหรือจุดเด่นในชุมชนที่สามารถนำไปสู่การจัดการเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเหมาะสมต่อชุมชนได้ ก็น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งและรองรับกระแสการท่องเที่ยวได้อย่างเท่าทัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการจัดตั้งชมรมขึ้นมาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว แต่เป็นการจัดตั้งที่รวดเร็ว ด้วยสถานการณ์เป็นตัวเร่ง เพื่อต้องการระดมเงินทุนใช้บริหารในชมรม สมาชิกในชมรมยังไม่ได้มีการเตรียมตัวหรือเตรียมความพร้อมเท่าที่ควร ยังไม่ได้เตรียมพร้อมสำหรับรองรับการท่องเที่ยวแบบชุมชน มองเห็นปัญหาข้างหน้าว่าหากมีการจัดการไม่ดีพอ ชมรมอาจดำรงอยู่ไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจุบันมีนักธุรกิจ นายทุน คนนอกเข้ามาทำการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย หากแต่ละฝ่ายคำนึงถึงแต่รายได้ ไม่ได้คิดถึงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อให้การท่องเที่ยวในชุมชนยั่งยืนแล้ว ทรัพยากรที่มีคุณค่า แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของคนในชุมชน เขียวชน ทั้งในและนอกพื้นที่ ของตำบลปาล์มพัฒนาอาจถูกทำลายไปเรื่อย ๆ อีกทั้งยังมีสถานที่สำคัญ เรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนอีกมากที่ยังไม่ได้มีการศึกษาประวัติความเป็นมา ยังไม่ได้มีการรวบรวมข้อมูลสิ่งดี ๆ ที่อยู่ในชุมชน จึงต้องการร่วมกันศึกษาสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน นำมาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างพลังในการค้นหาแนวทางหรือวิธีการจัดการศักยภาพของชุมชนที่มีอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนบริเวณถ้ำภูผาเพชรอย่างแท้จริง

สรุปพัฒนาการได้ดังนี้

ปี พ.ศ.2533	พบถ้ำ
ปี พ.ศ.2545	นักท่องเที่ยวมาเที่ยวถ้ำเริ่มมากขึ้น
ปี พ.ศ.2548	กิจกรรมล่องแก่งเริ่มมีชื่อเสียง นักท่องเที่ยวที่เข้ามามากเป็นนักท่องเที่ยวจาก 3 จังหวัดชายแดน
ปี พ.ศ.2549	ตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ภูผาเพชร มีการตั้งกฎในการดูแลทรัพยากร งดตระเวนในหมู่บ้าน
ปี พ.ศ.2551	ได้ไปเยี่ยมชมอุทยานโฮมสเตย์ และงานวิจัย สกว. เข้ามาหนุนเสริม หลังจากนั้นมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

พัฒนาการ การก่อเกิด

เกิดจากการเห็นทรัพยากรที่สมบูรณ์ในพื้นที่ มีถ้ำภูผาเพชร มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคนเข้ามาเที่ยวอยู่แล้ว นักท่องเที่ยวเข้ามามากและต่อเนื่อง แต่ชุมชนไม่ได้ผลประโยชน์อะไรจากการท่องเที่ยว ชุมชนจึงคิดว่าจะทำอย่างไรชุมชนจะได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว หลังจากนั้นก็มีคุณจรรยาเข้ามาชักชวน ประมาณ ปี พ.ศ.2549 จัดตั้งกลุ่ม ในตอนแรกมองเรื่องการล่องแก่ง ยังไม่คิดเรื่องอื่น เพราะใกล้ ๆ มีวังสายทองที่ทำธุรกิจล่องแก่ง ในช่วงแรกเปิดขายหุ้น หุ้นละ 150 บาท

คนหนึ่งไม่เกิน 100 หุ่น ตั้งกฎและดำเนินการกลุ่ม แต่ถ้าฎาเพชร อบต. เป็นคนจัดการ กลุ่มที่รวมกลุ่มกัน นอกจากนั้นยังคาดหวังจะจัดการเรื่องขยะ แดงคลอง หาเรือ

จุดก่อเกิดตั้งเป็นชมรม เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ.2550 เริ่มจากกลุ่มเพื่อนที่ตั้งวงนั่งกินเหล้าเพื่อนสนิท พูดคุยกัน “มีนักท่องเที่ยวเข้ามาถ้ามากมาย แต่ประโยชน์เข้าหมู่บ้านแค่ 2 บาท จึงคิดถึงรายได้ที่น่าจะได้ของชุมชน” แล้วรวมทีมสำรวจป่า สำรวจแหล่งทรัพยากรบนเขา และเส้นทางล่องแก่ง เพราะกระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามา น่าจะสร้างรายได้ให้คนในชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถหาแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เสริมด้วย เช่น การล่องแก่ง การเดินป่า ค่าย พคท. น้ำตกวังกลอย น้ำตกวังไถ่นาน เงาะป่าซาไก ฯลฯ

วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2550 แกนนำ 6 คน (นำโดยคุณสมศักดิ์ คุณจรรยา คุณพิเชษฐ น้อยยา คุณธรรมบุญ คุณบันเทิง) ได้ร่วมกันสำรวจเส้นทางล่องแก่ง ซึ่งเป็นเส้นทางที่เกิดจากคนในชุมชน ตามทางยังมีขอนไม้ หิน กิ่งไม้ ขวางคลอง แต่ก็เส้นทางล่องแก่งที่สวยงาม เส้นทางในการเดินสำรวจขณะนั้นยากลำบาก แต่ก็มีความประทับใจและเห็นว่าควรจะมีการสำรวจหรือทำอะไรเพิ่มเติม เพราะพื้นที่น่าสนใจมาก วันที่ 21 กันยายน พ.ศ.2550 มีการประชุม ชุมชนน่าจะทำท่องเที่ยวได้เอง จึงจัดตั้งเป็นชมรมฎาเพชร โฮมสเตย์ขึ้นในวันนั้น

ที่มาชื่อชมรม ที่ใช้ชื่อชมรมฎาเพชร เพราะชื่อนี้จะครอบคลุมทั้งหมด แต่ถ้าใช้ชื่อถ้าโกบ ก็เป็นส่วนหนึ่งในหมู่บ้านเท่านั้น เพื่อเป็นเกียรติที่ฎาเพชรเป็นสถานที่ทำให้บ้านเรามีถนน มีความเจริญเข้ามา อีกอย่างก็ชื่อถ้าก็เป็นที่รู้จักกับคนภายนอกที่อยู่แล้ว ไม่ต้องห่วงเรื่องการประชาสัมพันธ์

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งชมรม

- เพื่อเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยคนในชุมชนช่วยกันจัดการท่องเที่ยวกัน
- เพื่อกระจายรายได้แก่เยาวชนในหมู่บ้าน ไม่ไปมั่วสุมยาเสพติด ไม่เป็นปัญหาสังคม
- เพื่อสร้างความร่วมมือ สร้างความสามัคคีในชุมชน และคาดหวังว่าความร่วมมือสามัคคีนี้จะขยายจากกลุ่มชมรมไปสู่หมู่บ้าน

นอกจากนี้ยังทำเพื่อปลูกจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าชั่วคราวหลาน อีกอย่างก็มีแรงบันดาลใจจากการท่องเที่ยวของวังสายทองแต่เป็นของเจ้าของ นายทุน แต่ของเรา ตั้งรวมเป็นชมรมเป็นฎาเพชร

เป้าหมายการท่องเที่ยว

1. รวมกลุ่ม สร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้
2. จัดระบบการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อรองรับคนที่เข้ามา
3. เด็ก เยาวชนมีงานทำ ไม่มั่วสุม และสร้างปัญหาเยาวชน

นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. การท่องเที่ยวที่ชุมชนรวมกลุ่มกันจัดการ ไม่ได้มีหน่วยงานมาทำให้
2. การจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในอนาคต รายได้เป็นเพียงรายได้เสริม
3. การท่องเที่ยวแบบที่มีการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

การบริหารจัดการ

การจัดการของชมรม เมื่อตั้งเป็นชมรมแล้ว มีตั้งเลือกคณะกรรมการออกเป็นฝ่ายดังนี้

- ฝ่ายส่งเสริม	- ฝ่ายโฮมสเตย์
- ฝ่ายเดินป่า	- ฝ่ายยานพาหนะ
- ฝ่ายปฏิคม	- ฝ่ายประชาสัมพันธ์

มีคณะกรรมการดำเนินการจำนวน 15 คน ใช้การเลือกตั้งคณะกรรมการในตำแหน่งต่าง ๆ กันในทีม โดยดูตามความเหมาะสม ซึ่งชุดคณะกรรมการจะมีวาระอยู่ 2 ปี จึงเปลี่ยนแล้วเลือกใหม่ ก็มีการเปิดรับสมัคร ในวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2550 มีการออกกฎระเบียบวิธีการของกลุ่ม ต้องแนบหลักฐานสำเนาบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน รูปถ่าย และกำหนดไว้ เกณฑ์ในการคัดเลือกสมาชิกอีกอย่างคือ นอกจากเป็นคนในชุมชนแล้วผู้สมัครต้องมีความน่าเชื่อถือ เสียสละ ไม่ติดยาเสพติดครัวเรือนละ 1 คน และอายุต้องถึงเกณฑ์ ถ้าอายุน้อยไม่รับ แต่ปัจจุบันการรับสมัครไม่จำกัดอายุ ขณะนี้มีสมาชิกทั้งหมด 44 คน

โดยเปิดระดมหุ้น ๆ ละ 150 บาท โดยคนละไม่เกิน 300 หุ้น จนได้เงินทุน 426,000 บาท คณะกรรมการได้นำเงินส่วนนี้ไปซื้อเรือจำนวน 25 ลำ ระหว่างนั้น สมาชิกก็มีการพัฒนาเส้นทาง ล่องแก่งอยู่ตลอด 5 คนบ้าง 15 คนบ้าง เพราะเมื่อมีน้ำใหญ่จะมีชน มีสิ่งกีดขวางลงมาเรื่อย ๆ

ปรับปรุงทาง หนาม ขอนไม้ ก้อนหิน ฯลฯ ออกจากทางน้ำ เพื่อให้เกิดความสะดวกและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โดยไม่มีค่าตอบแทน และเปิดรับนักท่องเที่ยวคณะแรกเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2551

กิจกรรมและค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

การเข้ามาของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจธรรมชาติ เข้ามาจากการบอกต่อของพรรคพวกในชมรม หรือนักท่องเที่ยวที่มาพักแล้วบอกต่อ ๆ กัน บางครั้งก็เป็นนักท่องเที่ยวสัญจร เที่ยวในวันเดียวแล้วกลับหรือไปพักที่อื่น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นหมู่คณะ มาจัดสัมมนาเป็นกลุ่มใหญ่ก็มีบ้าง ที่กลุ่มเคยรับถึง 90 คน ในครั้งเดียว จุดแข็งของการท่องเที่ยวของชมรมภูผาเพชร คือ การเที่ยวได้ในวันเดียว และสภาพธรรมชาติที่ยังสมบูรณ์ ดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามา จะมีกิจกรรมและค่าใช้จ่ายดังนี้

ที่พัก โฮมสเตย์

เป็นกลุ่มที่เพิ่งเริ่มดำเนินการภายหลัง จากแนวคิดหากมีนักท่องเที่ยวต้องการพักจะทำอย่างไร อีกอย่างก็เป็นนโยบายผลักดันจาก นายอำเภอสมชายด้วยที่จะให้ชมรมมีการจัดการเรื่องที่พักโฮมสเตย์ การจัดการเรื่องที่พักจะใช้วิธีการจัดนักท่องเที่ยวเวียนตามบ้านพัก แต่ก็มีบางครั้งที่แขกมาพักแล้วจะบุจะพักบ้านที่เคยมาพัก ก็ต้องจัดให้ตามนั้น บางครั้งแขกไม่ยอมแยกไปพักตามบ้านที่จัดให้ อย่างพักรวมกันก็มี ซึ่งอันนี้ยังต้องขึ้นอยู่กับแขกเป็นหลัก ค่าใช้จ่ายของค่าที่พักคิดหัวละ 150 บาท

อาหาร

การจัดการเรื่องอาหารจะขึ้นอยู่กับจำนวนแขกที่เข้าพัก ถ้าแขกน้อยไม่เกิน 8 – 10 คน จะให้บ้านที่แขกแยกเข้าพักเป็นคนรับผิดชอบเรื่องอาหาร แต่ถ้ามีแขกเป็นคณะ 20 – 30 คน อาจจะหาทีมทำอาหารแล้วรับประทานรวมกัน ค่าใช้จ่ายเรื่องอาหาร คิดเป็นหัว ดังนี้

มื้อเช้า	60 บาท
มื้อเที่ยง	100 บาท
มื้อเย็น	100 บาท

(หากแขกขอรายการอาหารพิเศษ จำพวกปิ้งย่าง จะคิดอยู่ที่ราคา 150 บาท/หัว)

กิจกรรมล่องแก่ง

เป็นการล่องแก่งจากบริเวณถ้ำโกบเที่ยวชมสภาพธรรมชาติของสายน้ำ ป่าเขา เป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร ใช้เวลา 2 ชั่วโมง หากนักท่องเที่ยวต้องการเล่นน้ำ จะใช้เวลาเพิ่มขึ้น และจะมีเครื่องดื่มและของว่างบริการในจุดสิ้นสุดล่องแก่ง ก่อนลงเรือจะมีคนเรือจะสอบถามโรคประจำตัวก่อน โรคหัวใจ โรคลมชักจะลงแก่งไม่ได้ พร้อมทั้งให้สวมเสื้อชูชีพตลอด

ค่าใช้จ่าย 200 บาท / คน โดยเรือยาง 1 ลำ จะมีนักท่องเที่ยว 2 คน และมัคคุเทศก์(คนเรือ) 1 คน จะไม่ปล่อยให้นักท่องเที่ยวไปกันเอง การคิดหักค่าใช้จ่าย ถ้ามีนักท่องเที่ยว 6 คน ๆ ละ 200 บาท รวม 1,200 บาท จะใช้เรือ 3 ลำ แบ่งเป็น

ค่าเรือลำละ	60 บาท
ค่ารถขนเรือเที่ยวละ	100 บาท
ค่ารถขนนักท่องเที่ยว	150 บาท
ค่าฝัฟาย (คนละ 150 บาท 3 คน)	450 บาท
ค่าน้ำและของว่าง	100 บาท
รวม	860 บาท (จะเห็นว่าในการล่องแก่งมีค่าใช้จ่าย 55 – 60% ต่อครั้ง)
หลังหักค่าใช้จ่ายจะมีเงินเหลือ 340 บาท ก็จะนำเข้าชมรมทั้งหมด	

กิจกรรมเดินป่า

เป็นกิจกรรมที่ยังไม่เปิดให้นักท่องเที่ยวเดินป่าอย่างเป็นทางการ เพราะยังไม่มีรูปแบบเส้นทางที่แน่ชัด รวมถึงการทำข้อมูลเพื่อบอกเล่าเรื่องราวธรรมชาติระหว่างทาง แต่ถ้ามีนักท่องเที่ยวสนใจเดินป่าจะมีทีมงานนำเที่ยว การจัดการการเงินในชมรมจะแบ่งเข้ากลุ่มเงินต่าง ๆ ซึ่งเกณฑ์ในการจัดการเงินดังกล่าวได้จากการประชุมร่วมกัน โดยดูตามความเหมาะสม ดังนี้

60 %	สำหรับ กองทุนเงินปันผล
20 %	สำหรับกองทุนดำเนินการ
10 %	สำหรับเป็นค่าเสื่อมของวัสดุ
10 %	สำหรับกองทุนการกุศล ทั้งเงินค่าทำศพ เงินอุดหนุนการศึกษา งานพิเศษโรงเรียน

กิจกรรมเที่ยวชมถ้ำภูผาเพชร

เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาจะเป็นเหมือนพี่เลี้ยงประกบนักท่องเที่ยว แต่หน้าที่ในการนำชมอธิบายสภาพต่าง ๆ ในถ้ำ จะเป็นหน้าที่ของไกด์ของถ้ำ เพราะการอธิบาย ความชัดเจน จะมีมากกว่าทีมชมรมนำไป

กิจกรรมอื่นๆที่ชมรมดำเนินการ

การดำเนินงานชมรมที่ผ่านมา นอกจากจะมีการรับนักท่องเที่ยวที่ติดต่อเข้ามาแล้ว ยังมีกิจกรรมเสริมทักษะ เพิ่มความรู้ที่เกี่ยวกับการทำท่องเที่ยวโดยมีหน่วยงานอื่นเข้ามาสัมพันธ์ ชมรมได้ร่วมโครงการจัดการขายผัสดะเลอันดามันตอนใต้ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2550 โดยโครงการจะมาหนุนเสริมให้ความรู้ รวมทั้งการจัดการเรื่องเครือข่ายการท่องเที่ยว 11 พื้นที่ ซึ่งจะมีทีมท่องเที่ยวบ้านบ่อเจ็ดลูก จ.สตูล และทีมท่องเที่ยวเกาะสุกร จ.ตรัง ร่วมอยู่ด้วย กิจกรรมที่จัดแผนการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่าย การอบรมมัคคุเทศก์ การอบรมเรื่องการท่องเที่ยว หน่วยงานธนาคารเกษตรเพื่อสหกรณ์ (ธกส.) ก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ชมรมเข้าไปสัมพันธ์ โดยทางธกส. จะเน้นให้ความรู้เรื่องการจัดทำบัญชี อบรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากการกีฬาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ของจังหวัดสตูล อบรมเรื่องการท่องเที่ยวทางน้ำ และอบรมเรื่องการทำโฮมสเตย์ จนตอนนี้ชมรมได้รับใบรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เป็นต้น

จุดแข็ง ปัจจัยความสำเร็จ

1. การไม่ขายที่ดินให้คนนอก ไม่ให้นายทุนหรือคนนอกเข้ามาซื้อที่เพื่อหาผลประโยชน์
2. คนในชุมชนเลือกทำกิจกรรมที่มีความพร้อมและเหมาะสม เช่น ถ้ำบ้านไม่พร้อมก็ยังไม่ทำ ถ้าพร้อมทำเรือก็เป็นกลุ่มเรือ
3. ในกลุ่มสามัคคี มีการพูดคุยกันบ่อยๆ มีความพร้อมเพรียงกัน
4. ต้นทุนคนในชุมชนที่มีรากฐานของความสามัคคีมาก่อนอยู่แล้ว
5. คนในชุมชนมีรายได้ดี ไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มยังสามารถอยู่ได้ เพราะไม่ได้คาดหวังรายได้จากการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว
6. คนในกลุ่มมีแนวคิดเรื่องความพอเพียง ไม่โลภ ไม่เอาเงินเป็นตัวตั้ง
7. แกนนำ และคณะกรรมการ สมาชิกยึดถือกฎ ระเบียบอย่างเคร่งครัด

ตัวชี้วัดความสำเร็จ: ณ วันนี้ยังไม่มีใครถอนหุ้นออก สมาชิกทุกคนยังอยู่กันครบ

ข้อควรระวังในการทำงาน: การบริหารจัดการที่ควรเป็นระบบ

จุดอ่อน หรือปัญหา

1. ความไม่เข้าใจของคนในกลุ่ม คณะกรรมการไม่ค่อยเข้าใจกันในบางครั้ง
2. ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปจนกว่าที่ชุมชนจะรับได้ บางครั้งจัดการยาก
3. การจัดการบ้านพักที่เลือกพักเฉพาะบางหลัง ไม่ยอมแยกกัน ทำให้บ้านพักไม่ได้รับนักท่องเที่ยวกันอย่างทั่วถึง แต่ทางกลุ่มมีวิธีการคือ (1) พยายามชี้แจงให้ทุกคนเข้าใจร่วมกัน (2) ประสานงานก่อนนักท่องเที่ยวมา ต้องชี้แจงให้ชัดเจน (3) บ้านที่รับมากต้องเอาเงินเข้ากลุ่ม และมีการแบ่งปันกันภายหลัง เพื่อให้เห็นการกระจายรายได้
4. ปัญหาเรื่องการตัดราคากันเอง ราคาล่องแก่ง เพื่อแย่งนักท่องเที่ยวกันเอง
5. การพูดบรรยายให้ความรู้ตามธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

อยากให้มีการจูงนักท่องเที่ยวเข้ามาตรวจสอบ พวกที่ประกอบธุรกิจแบบผิดกฎหมาย พวกที่ตัดราคาแข่งกันเอง

แผนงานในอนาคต

- ขยายสมาชิกเพิ่มมากขึ้น
- เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้หลากหลายเช่นการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ปรับปรุงเส้นทางล่องแก่งให้เหมาะสม
- พัฒนามัคคุเทศก์ให้มีความสามารถในการสื่อสารมากขึ้น เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษามาลาญ

- อยากรู้ให้หน่วยงานเข้ามามาก ดูเรื่องของพัฒนาการของกลุ่ม พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยว
- การประชาสัมพันธ์ ทำเว็บไซต์ หาคนในหมู่บ้านที่เป็นมารับผิดชอบ มีค่าตอบแทน
- ปิดถ้ำเพื่อให้สภาพธรรมชาติฟื้น (แต่ขัดนโยบายจังหวัด)
- พาทีมไกด์ไปดูงานหรือพัฒนาเพื่อบรรยายและแหล่งเป็น
- ปรับปรุงสองข้างทาง ไม้สวยงาม
- ปลุกไม้ริมคลอง ไม้ยืนต้น
- ทบทวนกติกาชมรม ปรับ เปลี่ยน เพิ่ม แก่
- ที่ทำการชมรมที่ถาวร ใช้เลี้ยงอาหาร เล่นกิจกรรม

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามา

1. นักศึกษา
2. นักท่องเที่ยวผจญภัย

หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง สนับสนุน

1. ธกส.
2. สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จ.สตูล
3. สกว.

การปรับตัวกับกระแส Mass Tourism

มีการพัฒนาให้ดีขึ้น สามารถอยู่ได้บนฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวกระแสหลัก แต่ไม่จำเป็นต้องพัฒนาให้เป็นเหมือนกลุ่มธุรกิจ

เวทีภาคใต้ในแต่ละกลุ่มจังหวัด 6 กลุ่ม

โซนชุมพร – ระนอง

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การศึกษาและพัฒนาองค์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้” เกิดขึ้นจากแนวความคิดการสร้างความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ โดยใช้ฐานความรู้ที่มีจากท้องถิ่น ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากำหนดทิศทาง อนาคตของการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ร่วมกัน

ในช่วงที่ผ่านมา ระยะที่ 1 ทางคณะวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อถอดบทเรียนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาที่น่าสนใจจากพื้นที่ 11 จังหวัดภาคใต้ เพื่อให้เห็นบทเรียน ประสพการณ์การทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของชุมชนภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อนำฐานข้อมูล บทเรียน ประสพการณ์ที่น่าสนใจมาวางแผนการขับเคลื่อนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ต่อจากนั้นระยะที่ 2 ทางคณะวิจัยได้จัดให้มีการประชุม “การวิเคราะห์ข้อมูล บทเรียน ประสพการณ์ การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้” เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดทิศทางในอนาคต ร่วมกัน และในการประชุมครั้งนี้ ถือเป็นระยะที่ 3 ของการดำเนินโครงการซึ่งคณะวิจัยมีความต้องการให้ชุมชนนำเสนอแนวคิด หรือแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดจากชุมชนเองมาเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องของนโยบายการส่งเสริม และการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต

ผู้นำชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาและลงพื้นที่ถอดบทเรียน ของจังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง นำเสนอการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่

บ้านคลองเรือ

- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิด “คนอยู่ ป่ายัง”
- มีหน่วยจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ผลประโยชน์แบ่งสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ โรงเรียน และหมู่บ้าน เพื่อไปพัฒนาชุมชน
- มีกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยว 10 ข้อ ที่ต้องปฏิบัติตาม

เกาะพิทักษ์

- เกิดจากหลักความคิดของชุมชนดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อม "ลด ละ เลิก" การประมงแบบทำลายล้าง
- การทำงานใช้ระบบกลุ่ม โดยให้ชุมชนเป็นผู้ถือหุ้นขึ้นมาและใช้หลักการแบ่งผลประโยชน์

บ้านม่วงกลวง

- เกิดจากการรวมกลุ่มของแม่บ้านชาวมุสลิม ที่ต้องการสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว
- มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยอาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
- มีองค์การต่างๆเข้าร่วม เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเอง

บ้านทะเลนอก

- มีการจัดการใช้ระบบเรียงคิว
- มีการประชุมของสมาชิกทุกวันที่ 9 ของทุกเดือน
- การออกนอกพื้นที่และกลับนำมาเล่าสู่กันฟัง
- ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์จาก ททท. และได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อนอันดามันเหนือ
- มีกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน

เจ้าหน้าที่ สกว. นำเสนอการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกระแสโลก ในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- การท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถเข้าไปแก้ปัญหาความยากจนให้กับชุมชนได้
- ในกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เราจะทำอย่างไรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- การออกกฎหมายของ EU เกี่ยวกับเครื่องบินเป็นตัวก่อคาร์บอนและต้องมีเส้นทาง CSR max
- ความร่วมมือกันของสถาบันการท่องเที่ยว มูลนิธิโบไมส์สีเขียว เป็นต้น

การจัดประชุมเวทีเครือข่ายภาคใต้

แผนงานต่อจากนี้ ทางคณะผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะจัดมหกรรม 25 ชุมชน โดยมีเป้าหมายการดำเนินการ ดังนี้

1. เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนด้านการท่องเที่ยว จากภาคใต้ร่วมเสวนาทิศทางเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ประมาณ 100 คน
2. เชิญชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวมาร่วมออกบูท ประชาสัมพันธ์และเสนอขายสินค้าท่องเที่ยว และสินค้าชุมชนในงาน
3. จัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านบนเวทีกลาง

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน สามารถจำแนกออกเป็นหมวดต่างๆ ดังนี้

- ค่าเดินทางของชุมชนจากภาคใต้ (สกว. รับผิดชอบ)
- ค่าอาหารและที่พักชุมชนที่เข้าร่วมงาน (3 วัน 2 คืน)
- ค่าสถานที่จัดงาน (โต๊ะ เติ้นท์ เก้าอี้ เเวที เครื่องเสียง บูท ฯลฯ)
- ค่าจัดการแสดงทางวัฒนธรรมบนเวที
- ค่าประชาสัมพันธ์โครงการ

ผอ.ททท. เสนอแนวคิดการจัดการค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ดังนี้

- ขออนุเคราะห์ค่าอาหารจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร (นายก้านวย บัวเขียว)
- โต๊ะ เก้าอี้ จากอบต.
- ให้จัดช่วงหน้าโลจิสติกส์ เพราะจะมีบริษัททัวร์เข้าร่วมด้วย
- เชิญชวนให้ผู้ซื้อเข้ามามีส่วนร่วม

การคัดเลือกสถานที่ในการจัดมหกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ประธานนำเสนอที่ประชุมเกี่ยวกับแนวทางการพิจารณาสถานที่ที่เหมาะสมในการจัดมหกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งได้พิจารณาสถานที่ 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชุมพร และจังหวัดนครศรีธรรมราช สำหรับจังหวัดชุมพร สถานที่คือโครงการพัฒนาพื้นที่หนองใหญ่ตามพระราชดำริ

ถือว่ามีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากพื้นที่มีการนำเสนอแบบจำลองการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดโดยภาพรวม และเป็นจังหวัดแรกของภาคใต้

ผู้แทนจากมณฑลเทศาภิบาลท้องถิ่น อำเภอหลังสวน เห็นด้วยกับการจัดมหรพรมที่จังหวัดชุมพร และเสนอให้มีการประชาสัมพันธ์งานเบื้องต้นที่งานเปิดโลกทะเลชุมพร

ประธานหอการค้า จังหวัดชุมพร เห็นว่าควรมีการเชิญชวนสมาคมต่างๆมาร่วมชมผลิตภัณฑ์ในมหรพรมท่องเที่ยวโดยชุมชน และอาศัยสื่อมวลชนของแต่ละสมาคมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับต่อไป ททท. สามารถที่จะช่วยการพุมตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้บางส่วน

ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนต่อการส่งเสริมจากภาครัฐ

1. บ้านปากคลอง

- ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลการท่องเที่ยว จ.ชุมพร เท่าที่ควร
- หน่วยงานควรให้มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดทำเวทีมาประชุมให้กับชุมชน

2. บ้านทะเลนอก

- ชุมชนได้ทำการท่องเที่ยวมาในระดับหนึ่งแล้ว อยากให้ภาครัฐเริ่มนับ1บ้าง
- ชุมชนถูกใช้เป็นเครื่องมือของหน่วยงานภาครัฐ
- อยากให้ทุกหน่วยงานของภาครัฐมีความพร้อมเพรียง และจริงจังในการเข้ามาพูดคุย

3. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร

- อุทยานฯมีงบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในอุทยานฯเพียงเท่านั้น

4. ททท.

- ปัจจุบัน ททท. มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ หากมีงบประมาณเหลือจ่าย ก็จะช่วยสนับสนุนมหกรรมครั้งนี้ (งบเหลือจ่ายจากปีที่แล้ว)

5. ผู้จัดการโครงการพัฒนาพื้นที่หนองใหญ่ตามพระราชดำริ

- ชุมชนไม่ต้องรอ สกว. ธกส. มาจัดการประชุม ให้ชุมชนมีการจัดการประชุมโดยไม่ต้องพึ่งรัฐ
- ชุมชนอยากให้รัฐเริ่มนับ 1 และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ ประทานที่ประชุม เสนอแนวคิดดังนี้
 - 1) อยากให้ชุมชนช่วยชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งรัฐ
 - 2) ให้ชาวบ้านจัดเวทีกันเองแต่ให้รัฐให้ค่าอาหารอื่นๆ
 - 3) ให้มีการจัดโครงการอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีและชุมชน
 - 4) มีเอกสารแนะนำแหล่งท่องเที่ยวมาประชาสัมพันธ์ในวันจัดมหกรรม

จังหวัดตรัง สตูล

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ เครื่องมือในการพัฒนาชุมชน มีระบบการบริหารจัดการโดยคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ และอนุรักษ์ทรัพยากร วิถีชีวิต และวัฒนธรรม

เป้าหมาย

1. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
2. การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาในชุมชน
3. เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต้องมีกิจกรรมที่ทำให้เจ้าของบ้านแลกเปลี่ยนกับนักท่องเที่ยว

4. กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมีการนำเสนอเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และ ทรัพยากรของชุมชน
5. การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรายได้เสริม
6. สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน ได้บอกเล่าเรื่องราวดี ๆ ในชุมชน

บทเรียนจากชุมชน

บทเรียนจาก 25 ชุมชนที่ทีมวิจัยได้ถอดบทเรียนพบว่าการเริ่มต้นหลายแบบ ได้แก่

1. ชุมชนริเริ่มเอง คนสนใจ มีการลองผิดลองถูก สำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง
2. เริ่มจากการที่รัฐสนับสนุนและผลักดัน มีการตั้งกลุ่ม ทดลองทำ เมื่อเจ้าหน้าที่ออกไป ชุมชนหยุด
3. เกิดจากเอ็นจีโอ มีพี่เลี้ยงใกล้ชิด มุ่งบ่มเพาะ
4. ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ปัจจัยความสำเร็จ

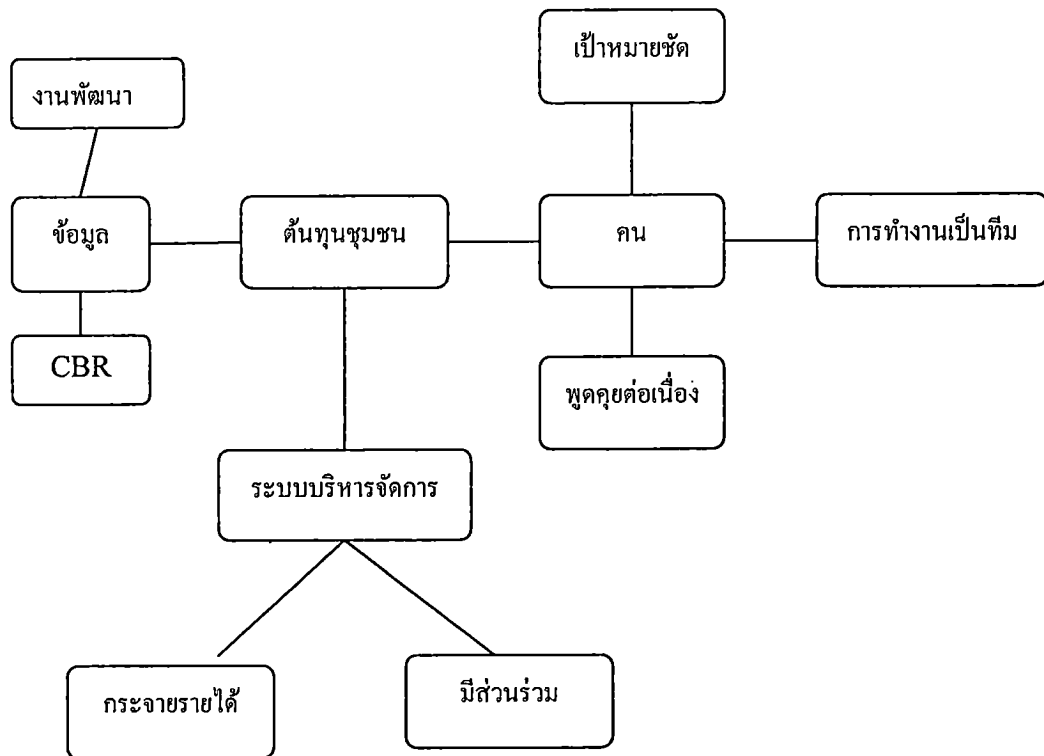
- ข้อมูลของชุมชนต้องครบรอบด้าน
- ต้นทุนชุมชน(ของดีชุมชน) จะหยิบเรื่องอะไรเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้นทุนชุมชน ต้องมีความสมบูรณ์
- คนที่เข้าร่วม ต้องมีเป้าหมายเดียวกัน
- การทำงานเป็นทีม
- มีการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง เช่น โคกพะยอมมีการพูดคุยกันทุกอาทิตย์)
- ระบบการบริหารจัดการ (การกระจายรายได้ที่มีความชัดเจน อธิบายได้ การมีส่วนร่วม

บทเรียนที่พบจากงานวิจัย

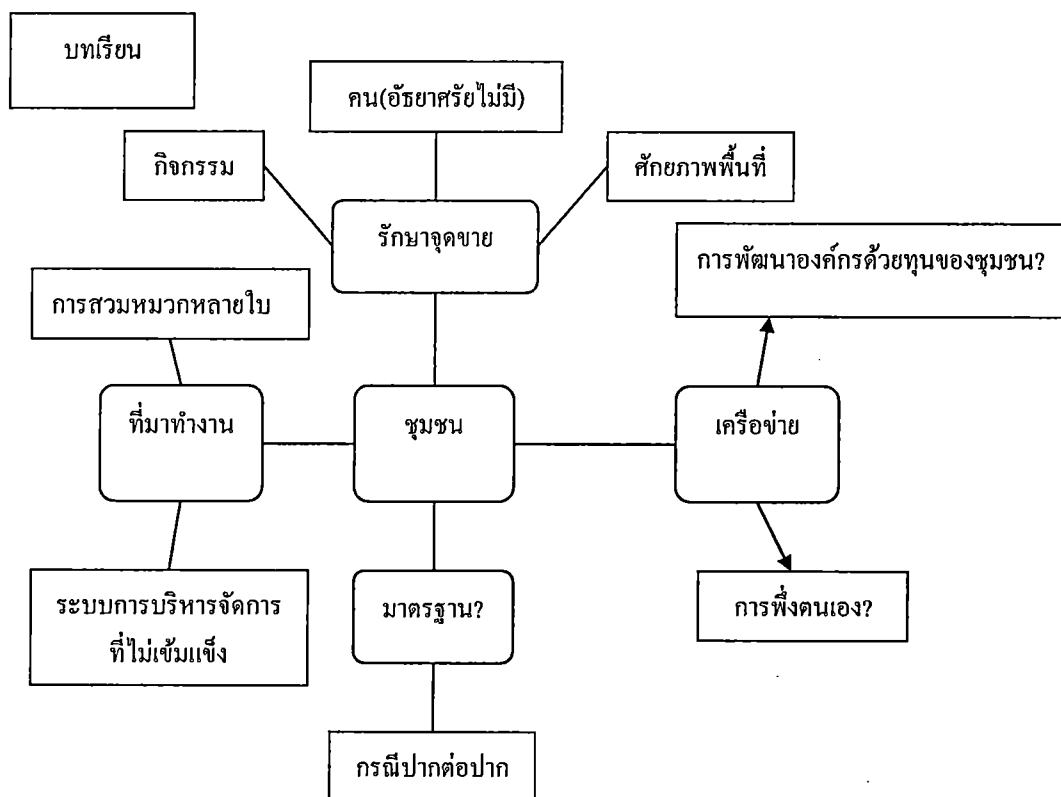
1. ชุมชน: ต้องรักษาจุดขาย (ทรัพยากรต้องสมบูรณ์ คนมีอัธยาศัยดี มีกิจกรรม)
2. คนทำงาน
 - สวมหมวกหลายใบ ดังนั้นคนทำงานต้องมีการบูรณาการการทำงาน
 - มีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้คนมีส่วนร่วม
3. ชุมชนต้องรักษามาตรฐานเอาไว้

มองต่อไป...ข้างหน้า

ทำอย่างไรให้เกิดการพัฒนาองค์กรด้วยทุนชุมชนเอง และสามารถพึ่งตนเองได้

ภาพที่ 5 การพัฒนาองค์กรด้วยทุนชุมชนเองและสามารถพึ่งตนเองได้

ภาพที่ 6 การพัฒนาองค์กรด้วยทุนชุมชนเองและสามารถพึ่งตนเองได้

“การแบ่งกลุ่มย่อยพูดคุย 2 กลุ่มจังหวัด (ตรัง-สตูล)
เพื่อวางแผนการทำงานในอนาคตร่วมกัน”

ทิศทางอนาคตชุมชนท่องเที่ยวในระดับจังหวัด

1. เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน จ.สตูล เริ่มจากการทบทวนการพูดคุยที่ผ่านมา

- วันที่ 8 คุยกันเรื่องงานเร่งด่วน ให้ชุมชนในเครือข่ายทำเรื่องข้อมูล (เพื่อให้ได้รู้จักกันภายในเครือข่าย)
- การขับเคลื่อนเครือข่ายด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งมีการพูดคุยในวันที่ 15 โดยมีเป้าหมายให้คนรู้จักกันในเครือข่าย และเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ในการทำงาน
- หนุนเสริมชุมชนตามระดับชุมชน
- มาตรฐานของ CBT สตูล
- นัดพัฒนาใจที่ยวิจัย 15-16 มีนาคม พ.ศ.2553
- นัดประชุมเครือข่ายครั้งต่อไปวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2553 ห้องประชุม อบจ.สตูล

- การพัฒนาศักยภาพ (วิทยาลัยชุมชนลงพื้นที่อบรม / ชุมชนรวมคน ความต้องการ)

2. เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน จ.ตรัง

คุยกันเรื่องโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่าเป็นอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยมีการถกเถียงกันภายในกลุ่ม ซึ่งเห็นว่าแต่ละพื้นที่ทำและเข้าใจได้ไม่ได้แตกต่างกัน

- ทำความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว โดยเชิญกลุ่มทั้งหมดที่ทำเรื่องท่องเที่ยวเข้าร่วม และเชิญวิทยากร คุยเรื่องท่องเที่ยวชุมชนเป็นอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ให้ชัดเจนก่อน
- ทิศทางการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง
- เน้นการทำงานในระดับพื้นที่ให้เป็นรูปธรรม
- กลไกสนับสนุนการทำงานของชุมชน โดยมีตัวหลักคือชุมชนเป็นแกนกลาง และหากเห็นว่าหน่วยงานไหนสนับสนุนก็จะดึงเข้ามาร่วม

จังหวัดพัทลุง สงขลา

ถอดบทเรียนโหนดนาเล อำเภอสตงิพะระ จังหวัดสงขลา

เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ
- เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน
- เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน
- เพื่อพัฒนากลุ่มในชุมชนตามวิถี โหนด นา เล รวมทั้งการดำรงวิถีโหนด อนุรักษ์ต้นโหนด และให้เยาวชนเห็นความสำคัญของโหนด นาที่มีไม่ใช่สารพิษ รวมทั้งการฟื้นฟูและดูแลทะเลสาบ

พัฒนาการก่อเกิด

- ในปี 2541 มีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อผลิตดอกไม้จันทน์ขายเป็นอาชีพเสริม
- การทำแผนชุมชน ซึ่งในแผนมีการทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชื่อมโยงอยู่ด้วย มีการบรรจุแผนชุมชนเข้าสู่แผนอบต.
- ประทับกับมีนักวิชาการจากมอ. ลงมาเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว
- มีการดูงานที่ศรีวิชัย /สมุทรสงคราม/อุบลราชธานี/ตราด/ชุมพร
- ทำกิจกรรมในเรื่องการพัฒนาอาชีพเสริมจากตาลโตนดเพิ่มเติม
- กลุ่มประมงอาสา ซึ่งขณะนั้นทำหน้าที่ในการดูแลเตอนุรักษ์ มาร่วมทำกิจกรรมนำเที่ยวชมวิถีชีวิตการทำประมง และเที่ยวภายในทะเลสาบ

นิยาม CBT

การท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวมาเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในวิถีไหนด นนา เล ที่ทำหินเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เรียนรู้วิถีไหนดคือ การปลูก การเก็บเกี่ยว การใช้ประโยชน์จากไหนด การทำผลิตภัณฑ์จากไหนด วิถีนา ซึ่งเน้นการปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี ทำให้สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์เพื่อให้มีลูกคสัคในนาและลงมาเจริญเติบโตในทะเลสาบสงขลา เล คือการทำประมงของชุมชนในทะเลสาบ การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา รวมทั้งวิถีการกินซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้าน การรักษาโดยการใชยาสมุนไพร โดยเฉพาะการรักษาผู้ถูกกัดโดยการใชสมุนไพร

การจัดการ CBT

ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหินมีสมาชิกทั้งหมด 70 คน มีการรวมการกลุ่ม 22 คนทั้งหมด และมีการแบ่งเป็นฝ่ายดังนี้

1. กลุ่มประมงอาสา รับผิดชอบเรื่องเรือสำหรับล่องเรือชมทะเลสาบและวิถีชีวิตประมงนำเที่ยว และงานดูแลแนวเขตอนุรักษ์ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ มี 17 ลำ
2. กลุ่มขึ้นไหนด เป็นกลุ่มที่ทำอาชีพขึ้นตาลโตนด มี 10 คน
3. กลุ่มแปรรูป ซึ่งเป็นกลุ่มแม่
4. กลุ่มรักษาความปลอดภัย
5. กลุ่มบ้านพัก ซึ่งมีบ้านพักโฮมสเตย์ทั้งหมด 10 หลัง
6. กลุ่มนำเที่ยวท้องถิ่น
7. กลุ่มทำนาเกษตรอินทรีย์

การจัดสรรผลกำไร มีการจัดการโดยการหักเข้ากลุ่ม 10 % ส่วนที่เหลือก็จัดสรรให้กับสมาชิก และคนที่ทำงานบ้านที่ทำขนม และแปรรูปอาหารในชุมชน

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบด้านบวก

- ชุมชนตื่นตัวในการอนุรักษ์สัตว์น้ำมากขึ้น มีการดูแลทรัพยากรในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งทำมาหากิน
- มีการรณรงค์การปลูกตาลโตนด และการทำนาอินทรีย์
- เยาวชนตื่นตัว และสนใจการเรียนรู้วิถีชีวิตโหนด นา เล
- สามารถสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เกิดความเสียสละ เกิดความสามัคคี คนมีใจสาธารณะมากขึ้น

2. ผลกระทบด้านลบ

- ไม่คุ้มทุน บางครั้งต้องยอมขาดทุนเพราะกลุ่มที่มาเป็นนักเรียน นักศึกษา หรือหน่วยงานไม่มีงบประมาณเพียงพอ

ปัจจัยสำเร็จและล้มเหลว

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

- สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือ
- สามารถสร้างจุดขายที่หลากหลายในชุมชนได้
- มีการร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวทั้งตำบล
- ผู้นำท้องถิ่น อบต. ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างจริงจัง

2. ความล้มเหลว: ยังไม่มีการสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่

ปัญหา

- นักท่องเที่ยวประสานผ่านอบต. อบต. ให้ข้อมูลไม่ถูกต้อง ไม่มีการประสานมายังกลุ่ม
- ขาดทุน

แนวทางการแก้ไข

- มีการประชุมร่วมกันภายในสมาชิกเพื่อชี้แจงเรื่องรายรับรายจ่ายทุกครั้งหลังเสร็จกิจกรรมท่องเที่ยวทุกครั้ง

หน่วยงานสนับสนุน

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สนับสนุนงบประมาณ 27,000 บาท
- ททท. สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ ส่งต่อนักท่องเที่ยว
- อบต. สนับสนุนกลุ่มปีละ 50,000 บาท(ยังไม่สนับสนุน)
- กศน. / ครูไพฑูรย์ ศิริรักษ์
- วิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
- มอ. / สกว.
- พัฒนาชุมชน / EMSONG / สสส.
- ผู้แทนราษฎรแผนงาน ระยะ 3 เดือน
- คัดสรรผู้ประกอบการเครือข่าย CBT ในท้องถิ่น / ชุมชน (ภาค จังหวัด อำเภอ ชุมชน)
- ร่วมวิเคราะห์/วิเคราะห์ข้อมูลกับฝ่ายอื่น
- จัดระบบข้อมูลชุมชน CBT / ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง / ข้อมูลองค์กรภาคี
- ร่วมทำแผนการตลาดและประชาสัมพันธ์

ถอดบทเรียนวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กฤษฎาโฮมสเตย์ จ.พัทลุง

พัฒนาการหรือการก่อเกิดการท่องเที่ยว

- ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2550
- ได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบมั่งมีศรีสุขปี 2551

- ได้รับรางวัลหมู่บ้านเขียวขจี 2551
- ชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบจังหวัดพัทลุง 2552
- ชุมชนหมู่บ้านประชาธิปไตย 2552
- ชุมชนหมู่บ้านสายใจรักแห่งครอบครัว รับเสด็จ 2553

เป้าหมาย

1. ส่งเสริมอาหารพื้นบ้าน / อาหารปลอดภัย
2. อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ให้ลูกหลานได้สืบทอดและดูแล
3. เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ศึกษาวิจัย ให้แก่บุคคลทั่วไป หรือหน่วยงานราชการต่าง ๆ หรือเรียกได้ว่าเป็น "ห้องเรียนธรรมชาติ"
4. ให้เกิดรายได้เสริม จากอาชีพหลักและคนในชุมชนมีงานทำ

การบริหารจัดการท่องเที่ยวมีกรรมการฝ่ายจัดการการท่องเที่ยว ขึ้นมาดำเนินให้กลุ่มที่เข้ามาสามารถกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชนมากขึ้น และสามารถจัดการระบบได้มากขึ้น ในรูปแบบของการบริการที่พัก อาหาร และร่วมกิจกรรมกับกลุ่มองค์กรภายในชุมชน บริหารในรูปแบบคณะกรรมการกลุ่ม แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น บ้านพัก อาหาร นำเที่ยว หักรายได้ 10 % มาบริหารจัดการกลุ่ม

ศักยภาพของชุมชน

- อาหารพื้นบ้าน
- พืชผักปลอดภัย
- ท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนา (ถ้ำพุทธโคดม ถ้ำสุมน)
- ศูนย์เรียนรู้ (สายใจรักแห่งครอบครัว สวนผักปลอดสารพิษ กลุ่มปู้หมัก ฯลฯ)

เป้าหมายหรือแนวทางการท่องเที่ยวในอนาคต

- พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเพื่อการปฏิบัติธรรม (วิปัสสนา)
- เพิ่มเรื่องที่พัก และห้องสัมมนา เพื่อรองรับกิจกรรมนักศึกษา และกลุ่มราชการที่มาเพื่อการประชุมสัมมนา
- มีการรวมตัวเป็นเครือข่าย และส่งต่อนักท่องเที่ยว

ชุมชนและหน่วยงานผู้เข้าร่วม

จังหวัดสงขลา

- ชุมชนบ้านแหลม
- ชุมชนแหลมจาก
- โหนดนาเล
- คูคุด
- คลองแดน
- เกาะยอ
- เทศบาลหาดใหญ่
- ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา
- อบต.เกาะยอ
- ศูนย์บริหารจัดการท่องเที่ยวฯ
- ทะเลสาบสงขลา
- เกษตรจังหวัด

จังหวัดพัทลุง

- ชุมชนตะโหมด
- ศูนย์ประสานงานเครือข่ายฯ
- เขาหัวช้าง
- เทศบาลเขาหัวช้าง
- เทศบาลเมืองพัทลุง

ระดมความคิด บทบาทและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 7 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเครือข่าย CBT. จังหวัดพัทลุง และ จังหวัดสงขลา

หน่วยงาน	บทบาท ภาระหน้าที่และนโยบาย
เกษตรจังหวัด	สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เน้นการสร้างรายได้นอกเหนือจากภาคเกษตร เน้นทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน สนับสนุนให้กลุ่มท่องเที่ยวจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน บทบาทหน้าที่ ● ฝึกอบรมให้กับชุมชน ● ให้ความรู้ทางวิชาการ ● ประสาน ททท. ● สนับสนุนงบประมาณในการอบรมและโครงสร้างพื้นฐาน

ตารางที่ 7 (ต่อ)

หน่วยงาน	บทบาท ภาระหน้าที่และนโยบาย
	พื้นที่ทำงาน • ชุมชนเกาะยอ • พฤษบา น้ำตกโดนงาช้าง ถ้ำศรีเกษร
เทศบาลเมืองพัทลุง	พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ปรับภูมิทัศน์ จัดงานเทศกาลต่างๆ สนับสนุนการทำสื่อ เว็บไซต์ โบรชัวร์ มีโครงการ 2 ขุนเขา 1 ทะเล (เขาทะเลชุ เขาควหาสวรรค์ และทะเลสาบ ลำปำ)
ท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัด	มีแผนงานด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เน้นการทำป้าย งบปี 53 ทำคู่มือ ประชาสัมพันธ์แหล่งฯ ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน พัฒนาเว็บไซต์ ทำป้ายประชาสัมพันธ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์
อบต.เกาะยอ	ประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูล ทำเว็บไซต์ ศูนย์ประสานงานฯ อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เป็นศูนย์กลางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โครงสร้างพื้นฐาน
ศูนย์ส่งเสริมและ บริหารจัดการด้านการ ท่องเที่ยวทะเลสาบ สงขลา	ประสาน เชื่อมโยง เครือข่าย 3 จังหวัดรอบทะเลสาบสงขลา สร้างฐานความรู้ พัฒนาเว็บไซต์ ประสานเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐให้กับชุมชน
เทศบาลหัวช้าง	เน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าต้นน้ำและทะเลสาบสงขลา บริเวณเทือกเขาบรรทัด (เครือข่าย 4 อำเภอ ตะโหมด ป่าบอน กงหรา ศรีนครินทร์) มีเว็บไซต์ สนับสนุนการจัดซื้ออุปกรณ์การเดินป่า

ตารางที่ 7 (ต่อ)

หน่วยงาน	บทบาท ภาระหน้าที่และนโยบาย
	บทบาท ● เป็นพี่เลี้ยงชุมชน ● ช่วยจัดทำฐานข้อมูล ประชาสัมพันธ์ งบประมาณ การฝึกอบรม
เทศบาลหาดใหญ่	เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ไม่เน้นงานชุมชน จัดงานเทศกาลต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ทำแผนพับ กรประชาสัมพันธ์ต่างๆ เทศกาล การออกงานต่างๆ สามารถติดต่อได้ที่ งานส่งเสริมการท่องเที่ยวเทศบาลหาดใหญ่ สาย ด่วน 1559 โทร 074 201 041 ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 074 201 068

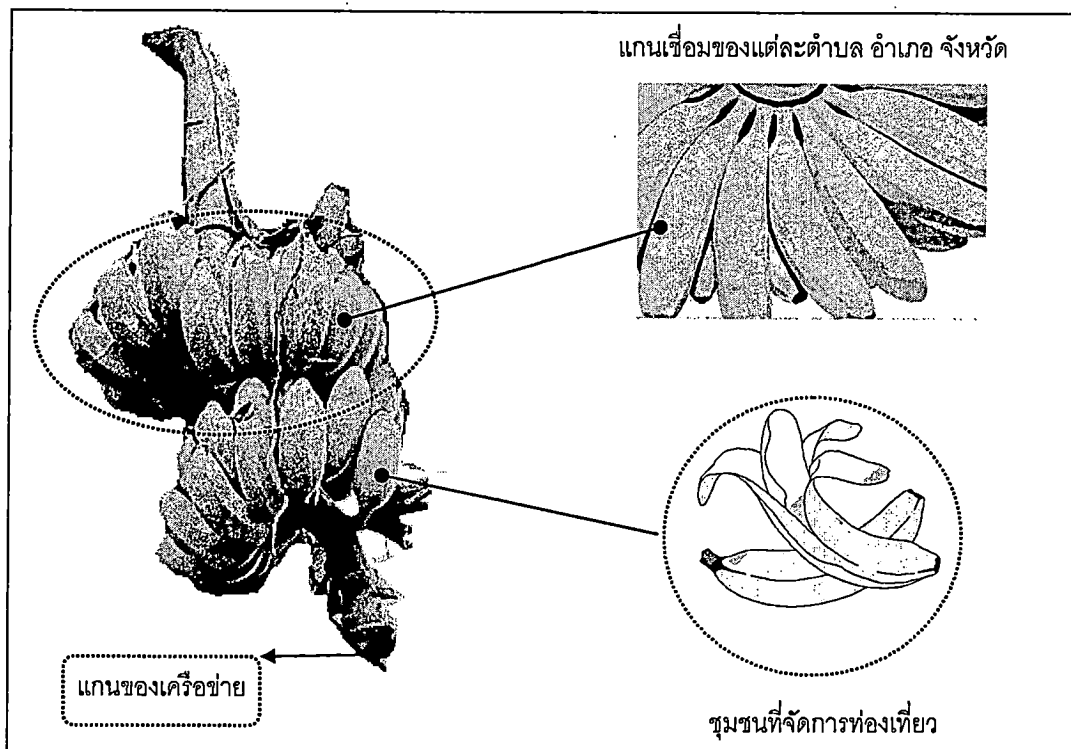
แนวทางการร่วมมือของหน่วยงานกับภาครัฐ

1. สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกัน Route
2. ชุมชนต้องรู้จักตัวเองให้ชัดเจน ว่าต้องเสริมอะไร
3. รู้ช่อง เข้าถูกช่อง รู้ว่าหน่วยงานไหนสนับสนุนเรื่องอะไร
4. หน่วยงานสนับสนุนตามกรอบเงื่อนไขของชุมชน
5. ชุมชนต้องจัดทำแผนชุมชน เพื่อเสนอหน่วยงาน
6. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน
7. พลังจากชุมชนอย่างเดียวอาจจะไม่พอดังอาศัยหน่วยงานช่วยสร้างพลังให้มากขึ้น
8. รวมเครือข่ายฯ ทำแผน เสนอหน่วยงาน ไม่ต้องรอให้หน่วยงานเข้ามาสนับสนุนเพียงอย่างเดียว
9. จัดลำดับหน่วยงานที่ใกล้ชิดชุมชนและมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงและลดหลั่นลงไป

เวทีแลกเปลี่ยน ชุมชน ภาคี ระดับจังหวัดและระดับกลุ่มจังหวัด และเวทีระดับภาค
(เวทีนำเสนอผลงานวิจัย ระยะที่ 1)

นำเสนอผลการสังเคราะห์ “รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้”

การท่องเที่ยวโดยชุมชนของภาคใต้ ยังไม่สามารถตอบได้ว่ายั่งยืนหรือไม่ การท่องเที่ยวกระแสหลักซึ่งเน้นการเติบโต ตามทฤษฎีฝนหล่นจากฟ้า ภาชีจ้างงาน วัตถุติบ ส่วนการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือการท่องเที่ยวกระแสทางเลือก เน้นการขับเคลื่อนจากการอนุรักษ์ ซึ่งจากกระบวนการ ของชุมชนที่ผ่านมา ทำให้พบว่าชุมชนมีความเข้มแข็ง ชุมชนมีความศรัทธาตนเอง คุณภาพชีวิตดีขึ้น

ภาพที่ 7 Model เครือข่าย “การขับเคลื่อนงานท่องเที่ยวของภาคใต้”

การขับเคลื่อนงานท่องเที่ยวของภาคใต้อาจจะไม่ได้เดินในรูปแบบของเครือข่าย แต่เป็นรูปแบบของเครือข่าย (ภาพที่ 7)

ผลกล้วย หมายถึง ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว

หูกกล้วย หมายถึง แกนเชื่อมโยงของแต่ละตำบล อำเภอ จังหวัด

แกนของเครือกล้วย หมายถึง แกนของเครือข่าย กรรมการของเครือกล้วยมาจากการคัดเลือกของชุมชนที่จัดการเรื่องท่องเที่ยว

ซึ่งมีความหมายโดยรวมคือ

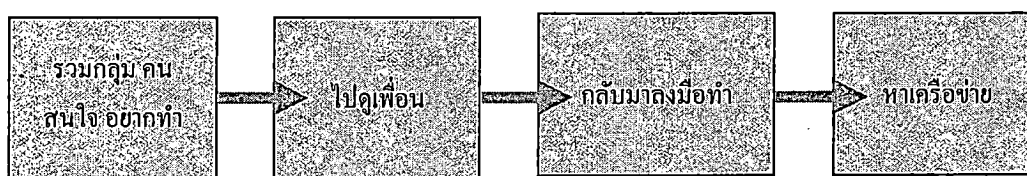
- เกาะให้แน่น
- รสชาติเดียว
- คุณค่าราคา
- สร้างมาตรฐาน
- ขุดหนองไปปลูก
- มีกฎของสินค้า / กฎของท้องถิ่น

สังเคราะห์เป้าหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. รักษา-ปกป้อง ฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
2. รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดี
3. แก้ปัญหาเรื่องการท่องเที่ยว เช่น กรณีที่ดินเปลี่ยนมือ
4. เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน
5. สร้างการเรียนรู้ในชุมชน
6. เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้คนอื่น
7. สร้างความสามัคคีในชุมชน
8. อาชีพเสริม

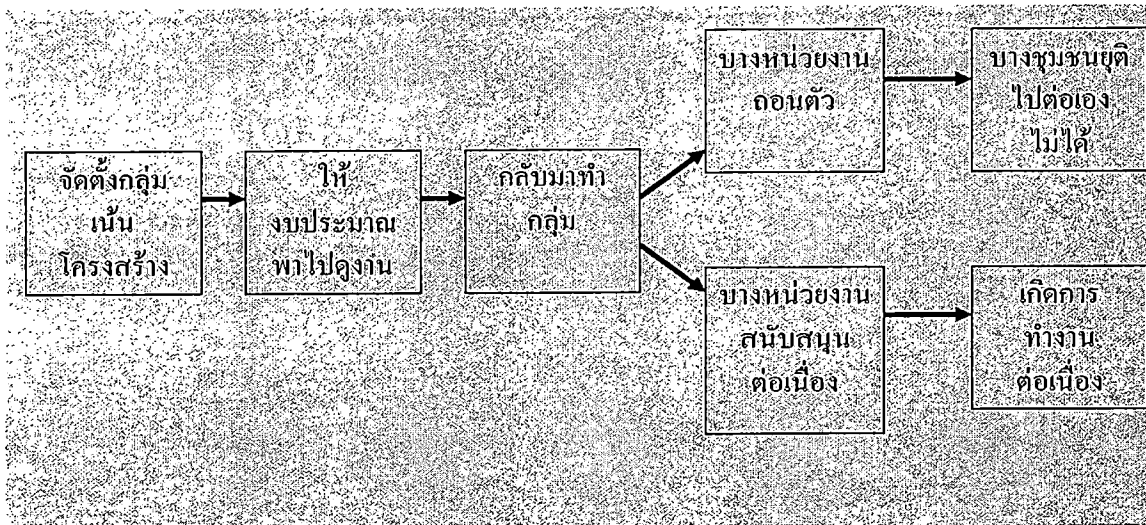
รูปแบบการก่อเกิดชุมชนท่องเที่ยว

1. รูปแบบชุมชนริเริ่มกันเอง เกิดจากกระบวนการลองผิด ลองถูก ทำซ้ำ โดยมีรูปแบบกระบวนการดังนี้

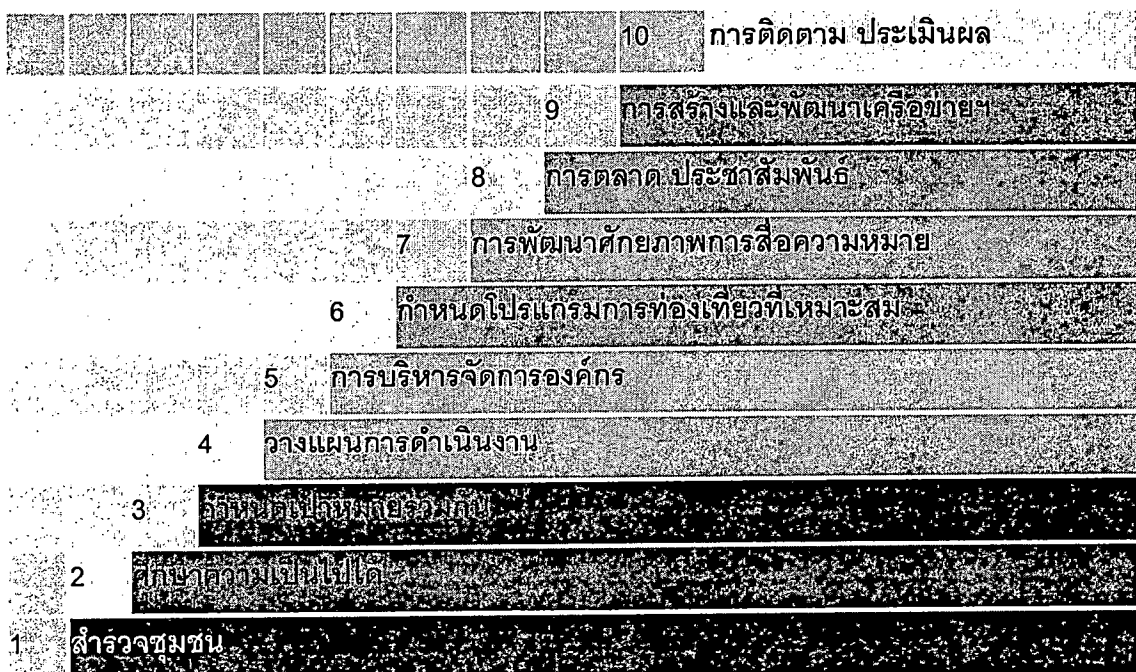
ภาพที่ 8 รูปแบบการก่อเกิดชุมชนท่องเที่ยวจากการที่ชุมชนริเริ่มกันด้วยตนเอง

2. รูปแบบที่หน่วยงานรัฐผลักดัน

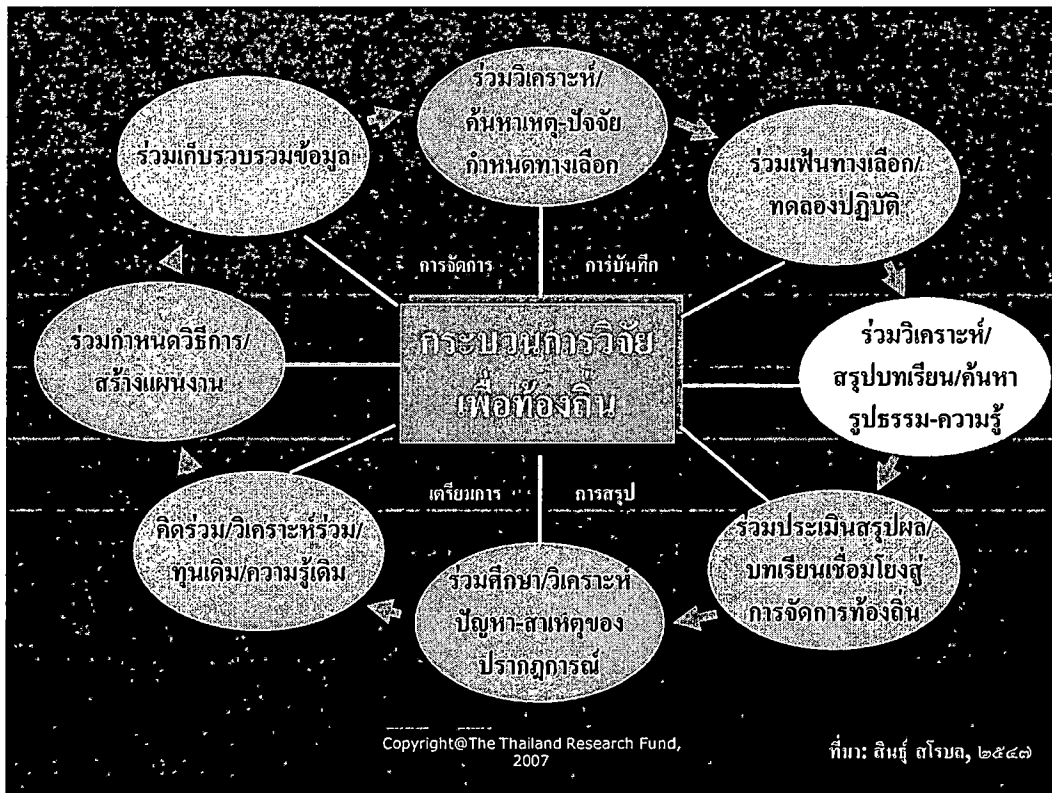
ภาพที่ 9 รูปแบบการก่อเกิดชุมชนท่องเที่ยวจากการที่หน่วยงานรัฐผลักดัน

3. รูปแบบองค์กรพัฒนาเอกชนสนับสนุนริเริ่ม

ภาพที่ 10 รูปแบบการก่อเกิดชุมชนท่องเที่ยวจากการที่องค์กรพัฒนาเอกชนสนับสนุนริเริ่ม

4. รูปแบบของชุมชนที่ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ภาพที่ 11 รูปแบบการก่อเกิดชุมชนท้องถิ่นที่เกิดจากการที่ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ที่มา: สันธุ์ (2547)

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ของการท้องถิ่นชุมชนในภาคใต้

1. ทุนของชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติ

- วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญา
- รักษาอัตลักษณ์

คน

- พอเพียง
- ศรัทธาตน
- รู้เท่าทัน

2. การบริหารจัดการ

- ค้นหาตนเอง (วิจัย ทบทวน)
- ท่องเที่ยว (เข้าใจกลไก ข้อมูล)
- การมีส่วนร่วม (คน>ผู้นำ) (กลุ่ม>ทำเป็นทีม) (กระบวนการ ความต่อเนื่อง)
- การกระจายรายได้ (สวัสดิการชุมชน)

บทที่ 5 อภิปรายผลการวิจัย

คำถามวิจัย หลัก (ระยะเวลา 3 ปี)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ จะพัฒนาสู่องค์กรเครือข่ายที่เข้มแข็งได้อย่างไร

คำถามระยะที่ 1 (ระยะเวลา 12 เดือน)

จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไรและแต่ละชุมชนมีบทเรียนอย่างไร

วัตถุประสงค์ระยะที่ 1 (ระยะเวลา 8 เดือน)

1. เพื่อศึกษารวบรวมบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคใต้ผ่านกระบวนการถอดบทเรียน
2. เพื่อยกระดับองค์ความรู้ในเชิงพื้นที่นำไปสู่การกำหนดทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้
3. เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยที่จะนำไปสู่การจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพองค์กรเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง"การศึกษาและพัฒนาองค์กรการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนภาคใต้" เกิดขึ้นจากแนวความคิดในการสร้างความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ โดยใช้ฐานความรู้ที่มีจากท้องถิ่น ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการกำหนดทิศทาง อนาคตของการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ร่วมกัน

ในช่วงที่ผ่านมาทางคณะวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อถอดบทเรียนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาที่น่าสนใจจากพื้นที่ 11 จังหวัดภาคใต้ เพื่อให้เห็นบทเรียน ประสพการณ์การทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของชุมชนภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อนำฐานข้อมูล บทเรียน ประสพการณ์ที่น่าสนใจมาวางแผนการขับเคลื่อนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ต่อนั้น ทาง

คณะวิจัยจึงได้จัดให้มีการประชุม “การวิเคราะห์ข้อมูล บทเรียน ประสพการณ์ การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้” เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดทิศทางในอนาคตร่วมกัน

ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาและลงพื้นที่ถอดบทเรียน ได้แก่

จังหวัดชุมพร

คลองเรือ	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิด “คนอยู่ ป่ายัง”
เกาะพิทักษ์	กิจกรรมท่องเที่ยวรอบเกาะ วิถีชีวิตชุมชน อาหารทะเล และโฮมสเตย์

จังหวัดระนอง

ทะเลนอก	ชุมชนมุสลิม ประมง วัฒนธรรม ป่าชายเลน กลุ่มอาชีพ และโฮมสเตย์
ม่วงกลวง	ชุมชนมุสลิม กิจกรรมท่องเที่ยวทั้งป่าเขา และทะเล วัฒนธรรมและโฮมสเตย์

จังหวัดนครศรีธรรมราช

คีรีวง	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
คลองค้อ	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
แขวงเขา	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
ทะเลหมอก กุรงชิง	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ป่าเขา และวิถีชีวิต
บ้านพรหมโลก	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ป่าเขา และวิถีชีวิต
เครือข่ายเกษตรเชิงอนุรักษ์กิ่งอำเภอช้างกลาง	
แหลมประทับ	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
วังลุง	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ป่าเขา และวิถีชีวิต
โฮมสเตย์ขุนทะเล	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
โฮมสเตย์ ตำบลปากพูน	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ถ้ำผิง	แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตชุมชน กลุ่มอาชีพ และโฮมสเตย์
ลีเล็ด	ป่าชายเลน วิถีชีวิตชุมชน กลุ่มอาชีพ และโฮมสเตย์

จังหวัดพัทลุง

ตะโหมด ประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
 ภูเขาหินทราย อ.ศรีนครินทร์ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

จังหวัดสงขลา

โหนดนาเล การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
 ถ้ำศรีเกษร แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

จังหวัดสตูล

บ่อเจ็ดลูก วิถีชีวิตชุมชนมุสลิม ประมงชายฝั่ง การท่องเที่ยวทางทะเล รีสอร์ทชุมชน
 โคกพยอม ป่าชายเลน วิถีชีวิตชุมชนมุสลิม และไฮมสเตย์
 ภูเขาเพชร ป่าเขา ถ้ำ ล่องแก่ง และไฮมสเตย์

จังหวัดตรัง

เกาะสุกร การท่องเที่ยวรอบเกาะ กิจกรรมทางทะเล วิถีชีวิตชุมชนมุสลิม และ
 ไฮมสเตย์

จังหวัดกระบี่

นาตัม ผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว กิจกรรมทางทะเล วิถีชีวิตชุมชนมุสลิม และ
 ไฮมสเตย์

จังหวัดพังงา

เกาะยาวน้อย การท่องเที่ยวรอบเกาะ กิจกรรมทางทะเล วิถีชีวิตชุมชนมุสลิม และ
 ไฮมสเตย์
 โคกไคร กิจกรรมทางทะเล วิถีชีวิตชุมชนมุสลิม และไฮมสเตย์
 ท่าดินแดง กิจกรรมทางทะเล วิถีชีวิตชุมชนมุสลิม และไฮมสเตย์

นิยาม การท่องเที่ยวโดยชุมชน

หมายถึงเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วิถีชีวิต และวัฒนธรรม

"การท่องเที่ยวโดยชุมชนคืออาชีพเสริม"

"คิดเอง ทำเอง เพื่อตัวเอง"

"เล่นเอง ชงเอง กินเอง"

เป้าหมาย CBT

1. รักษาทรัพยากร
2. รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดี
3. แก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว เช่น กรณี ที่ดินเปลี่ยนมือ
4. เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน
5. สร้างการเรียนรู้
6. เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้
7. สร้างความสามัคคีในชุมชน
8. อาชีพเสริม

ทรัพยากรท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคใต้

ป่าเขา ธรรมชาติ ป่าชายเลน ทะเล สวนผลไม้ วิถีชีวิต / ทำนา / ประมง วัฒนธรรม ประเพณีและกลุ่มอาชีพ

จุดกำเนิด การก่อเกิด

1. ชุมชนริเริ่มกันเอง มี 2 ลักษณะ ได้แก่
 - 1.1 เกิดจากปัญหากระทบ ใช้การท่องเที่ยวเป็นทางออกของการแก้ปัญหา
 - 1.2 เกิดจากกระแส เห็นชุมชนอื่นทำแล้วดี ทำตาม หรือกระแสของพื้นที่ผลักดันให้ทำ
2. หน่วยงานรัฐผลักดัน
3. องค์กรพัฒนาเอกชนสนับสนุน ริเริ่ม
4. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รูปแบบของกระบวนการจัดการ

1. ชุมชนริเริ่มกันเอง

- เริ่มจากรวมกลุ่มคนสนใจ อยากทำ
- ไม่มีงบประมาณตั้งต้น
- ไปดูเพื่อน ชุมชนอื่นๆ
- กลับมาลงมือทำ
- ลองผิดลองถูก จนกว่าจะสำเร็จหรือล้มเลิก
- มีกระบวนการทดลองทำซ้ำๆ และแสวงหาเครือข่าย

2. หน่วยงานรัฐผลักดัน

- จัดตั้งกลุ่ม โดยเน้นการจัดการโครงสร้างที่ชัดเจน
- มีงบประมาณตั้งต้นให้
- มีพี่เลี้ยงพาไปดูงาน หรือฝึกอบรม
- กลับมาทดลองทำ
- ส่วนใหญ่ไม่ต่อเนื่อง พอหน่วยงานถอนตัว ชุมชนก็เดินต่อเองไม่ได้
- กระบวนการทำงานไม่ต่อเนื่อง

3. องค์กรพัฒนาเอกชนสนับสนุน ริเริ่ม

มีกระบวนการพัฒนา 10 ขั้นตอน

- (1) สำรวจชุมชน
- (2) ศึกษาความเป็นไปได้
- (3) กำหนดเป้าหมายร่วม
- (4) วางแผนการดำเนินงาน
- (5) การบริหารจัดการองค์กร
- (6) กำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
- (7) การพัฒนาศักยภาพการสื่อความหมาย
- (8) การตลาด ประชาสัมพันธ์
- (9) เครือข่ายฯ
- (10) การติดตาม ประเมินผล

4. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เน้นกระบวนการทำงานที่เป็นวงจร ต่อเนื่อง ทำซ้ำ มีการจัดระบบความคิดและการทำงาน ให้ความสำคัญกับการเตรียมการ ประสานงาน บันทึก และการสรุปทบทวน

- การรวมกลุ่มคนสนใจร่วม
- การวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ร่วม
- กำหนดเป้าหมายร่วม
- ดำเนินการเก็บข้อมูล ของดีชุมชน ต้นทุนชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
- กระบวนการวิเคราะห์ของดีชุมชน เพื่อกำหนดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
- วางแผนการดำเนินงานเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม
- จัดทำโปรแกรม ราคา และรายละเอียดอื่นๆ
- พัฒนาด้านต่างๆ เช่น การทำบัญชี การจัดการระบบกลุ่มองค์กร มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น
- วางแผนการตลาด
- จัดทดลองท่องเที่ยว
- สรุปทบทวนร่วมกัน

ทุกขั้นตอนเน้นการดำเนินการแบบมีส่วนร่วม มีการเตรียมการก่อนและสรุปทบทวนหลัง การทำกิจกรรมทุกกิจกรรม และให้ความสำคัญกับการบันทึก

เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- มีระบบกลุ่มที่ชัดเจน มีโครงสร้างการทำงานชัดเจน
- มีการทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เหมาะสม
- สมาชิกกลุ่มมีการประชุมอย่างต่อเนื่อง
- มีการพัฒนาศักยภาพคนทำงานในทุกด้าน
- มีการจัดทำกฎระเบียบที่ชัดเจน ปฏิบัติได้จริง
- มีระบบการแบ่งงาน
- มีระบบคิวหมุนเวียน

- มีระบบการตลาด และมีผู้รับผิดชอบหลัก
- ให้ความสำคัญกับการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้
- มีระบบการจัดการแบบลงหุ้น บัณฑิต และจัดสรรกำไรสู่กองทุนชุมชน
- มีการสร้างคนรุ่นใหม่

นักท่องเที่ยวที่กลุ่มท่องเที่ยวมีประสบการณ์ในการรับ

- กลุ่มศึกษาดูงาน
- กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ
- กลุ่มนักท่องเที่ยวอิสระ มีทั้งแบบครอบครัวและกลุ่มหนุ่มสาว
- กลุ่มอาสาสมัคร
- กลุ่มนักเรียน นักศึกษา

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ด้านบวก

- รู้จักตัวเอง
- ได้ความรู้
- รู้จักคนนอกมากขึ้น
- รักชาติสิ่งแวดล้อม
- มีเครือข่าย มีเพื่อน
- เป็นต้นแบบให้เพื่อน
- มั่นใจมากขึ้น
- เกิดการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น
- รายได้เสริม
- พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น
- ลดความขัดแย้ง
- การคืนกำไรสู่ชุมชน

ด้านลบ

- ชยะ
- วัฒนธรรมเปลี่ยน
- เบียดบังอาชีพหลัก
- ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง
- ที่ดินเปลี่ยนมือ
- ทรัพยากรถูกแย่งชิง

ปัจจัยความสำเร็จและล้มเหลว

ปัจจัยความสำเร็จ

1. รวมกลุ่มได้ชัดเจน
2. ไม่ขายที่ดินให้คนนอก
3. ต้นทุนคนเป็นรากฐาน
สำคัญในการพัฒนา
4. รากของวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง
5. คนในชุมชนไม่มีปัญหาเศรษฐกิจ
ไม่เอารายได้นำ
6. มีแนวความคิดเรื่องความพอเพียง
7. การมีเครือข่าย
8. ผู้นำมีวิสัยทัศน์
9. มีคนรุ่นสองในการสืบทอด
10. ความสามัคคี

ปัจจัยความล้มเหลว

1. ผลประโยชน์
2. การจัดการที่ไม่โปร่งใส
3. ระบบบริหารจัดการไม่
เหมาะสมกับชุมชน
4. มุ่งเรื่องธุรกิจมากเกินไป
5. ความไม่เข้าใจภายในกลุ่ม
6. นายทุนภายนอกเข้ามา

ปัญหา อุปสรรค

1. ขยะ
2. ความไม่เข้าใจของคนในกลุ่ม
3. ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป
4. ปัญหาการตัดราคากันเอง
5. งบประมาณ
6. การสร้างคนรุ่นใหม่
7. ขาดทักษะบางเรื่องที่สำคัญ จำเป็น
8. ขาดความรู้ ความเข้าใจ
9. การสื่อสาร
10. นักท่องเที่ยวแจ้งเข้ามาแล้วไม่มา หรือมาไม่ครบ

ภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

1. รัฐ

อบต. หรือเทศบาล ในพื้นที่

ททท.ตรัง

สนง.ท่องเที่ยว จังหวัด

สกว.

เกษตร สตุล พังงา

สหกรณ์

2. สถาบันการศึกษา

ราชมงคล ตรัง

มอ.ตรัง

มอ.สุราษฎร์

ม.รภ.สุราษฎร์

ม.รภ.ภูเก็ต

3. ภาคธุรกิจ

ธกส.

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

ดahlen สตุล

เพื่อนอันดามัน N-ACT

พัฒนาฝีมือแรงงาน สุราษฎร์

ปตท.

พัฒนาชุมชน

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

คีนัน

UNWTO

ศุภนิมิตร

ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวภาวะปัจจุบัน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นในการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกันซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิตามกฎหมายในการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบโดยเบื้องต้น ซึ่งไม่เพียงแต่ความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังหมายรวมเอาการกำหนดนโยบาย และการจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนาอีกด้วย

เทศบาลตำบลเขาหัวช้าง อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ประกอบด้วย น้ำตกลานหม่อมจ้อย วัดตะโหมด ล่องแก่งโดนหินลาด สวนเกษตรวิถีพุทธ เป็นต้น ซึ่งนายกเทศมนตรีฐสินธุ์ ชนะสิทธิ์ ได้ให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งในพื้นที่รับผิดชอบมีกลุ่มที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย สภากานวัดตะโหมด ล่องแก่งโดนหินลาด และกลุ่มถ้ำพระ ซึ่งนโยบายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวชุมชน คือ เทศบาลได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวขึ้นโดยทำหน้าที่ประสานงานกลุ่ม และองค์กรต่างๆ ที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มที่ได้ใช้ศูนย์ดังกล่าวประกอบด้วย งานท่องเที่ยวภายในเทศบาล สภากานวัดตะโหมด และเครือข่ายการท่องเที่ยว 4 อำเภอเทือกเขาบรรทัด

บทบาทของเทศบาลตำบลเขาหัวช้างนอกจากทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานและสนับสนุนกลุ่มต่างๆ ที่บริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวแล้ว ยังรวมถึงส่งเสริมประสานงานด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้บุคลากรในกลุ่มท่องเที่ยวได้มีโอกาสเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมและสัมมนาการท่องเที่ยวที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้นทั้งในพื้นที่จังหวัดพัทลุงและบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ยังสนับสนุนเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เดินทางไปร่วมงานส่งเสริมการขายด้านการท่องเที่ยวที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เชิญเข้าร่วมโดยการสนับสนุนงบประมาณแก่บุคลากรเหล่านั้น

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทั้งภายนอก และภายใน นายกเทศมนตรีตำบลเขาหัวช้างได้ให้ความสำคัญต่อการนำเสนอศักยภาพของพื้นที่โดยการเข้าร่วมเวทีวิชาการในหลายพื้นที่โดยนำเสนอความเคลื่อนไหวด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ การแลกเปลี่ยนการท่องเที่ยว

ร่วมกันในเวทีเสวนาด้านการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นโดยเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ นายกเทศมนตรีตำบลเขาหัวช้างได้ให้ความสำคัญต่อนโยบายการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวรับผิดชอบ โดยจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งยังรวมถึงการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้ยังได้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งในการจัดหาอุปกรณ์เครื่องนอนไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนหรือหน่วยงานที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่สามารถทำเรื่องขอยืมไปบริการแก่นักท่องเที่ยวได้

ในด้านของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เทศบาลตำบลเขาหัวช้างได้สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว อาทิ เว็บไซต์ ป้ายประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

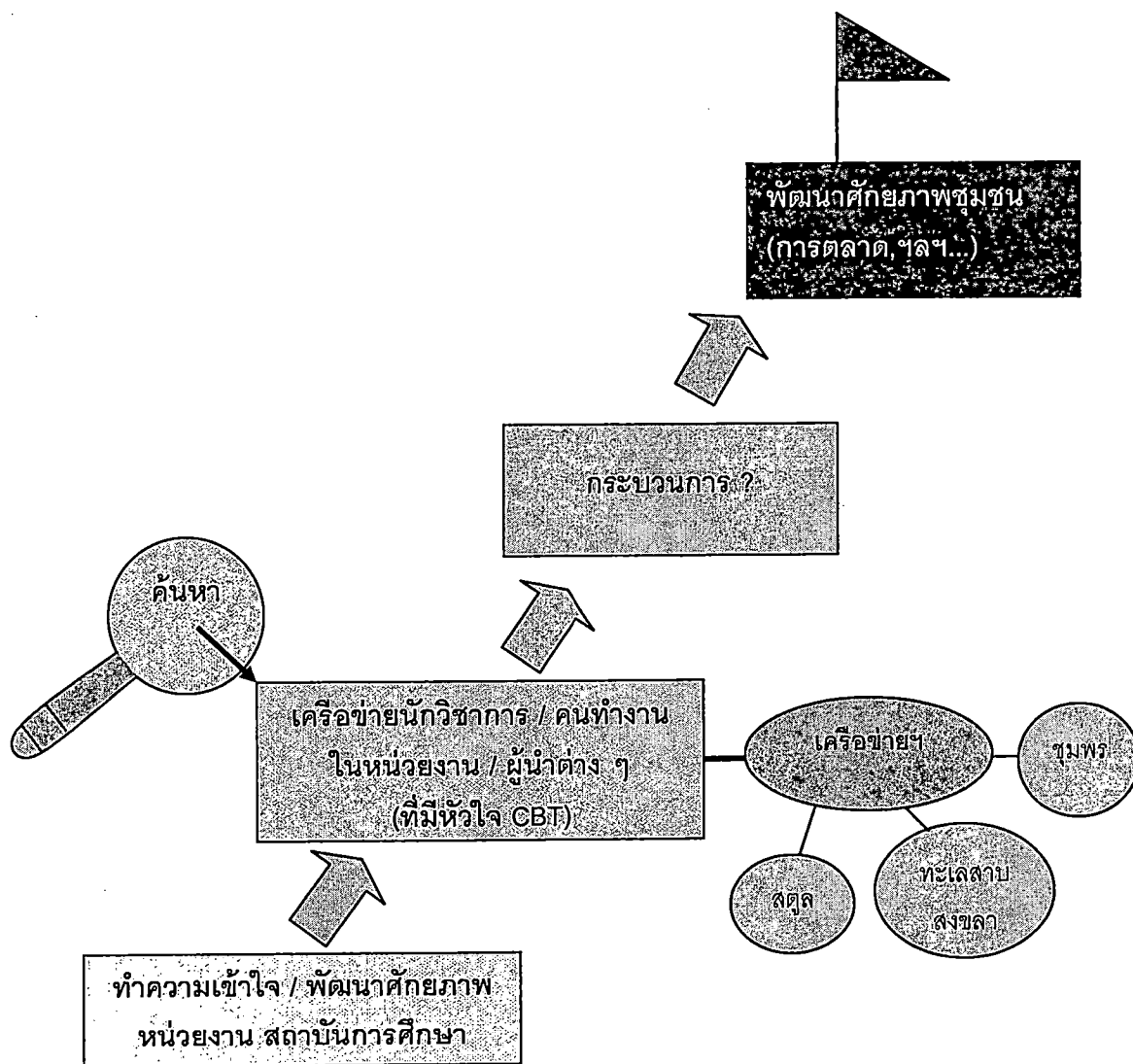
การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เป็นการสร้างความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเอง บนฐานของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนควรจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้ชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวรวมตัวกันจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและจัดตั้งเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดเพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์และการจัดการต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งการทำงานเครือข่ายมองว่าเป็นการลงทุนที่ได้ประโยชน์สูงและลดต้นทุนในการพัฒนาของภาครัฐได้

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาคของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งตั้งอยู่ในทุกจังหวัด และถือว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นภารกิจหนึ่งที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาต้องสนับสนุน ดังนั้นหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนและคอยเป็นพี่เลี้ยงให้กับองค์กรชุมชนท่องเที่ยว และการประสานให้ความร่วมมือกับชุมชนในการเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ จึงเป็นภารกิจที่สำคัญ

การบูรณาการร่วมกันของหลายภาคส่วน เป็นการทำงานที่จะก่อให้เกิดการยอมรับและความยั่งยืนแก่ชุมชนในฐานะผู้ที่มีต้นทุนทรัพยากรทั้งด้าน ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต อาชีพ และ

แหล่งท่องเที่ยว แต่ยังขาดการประสานงานและความรู้ในการจัดการ จึงเป็นบทบาทสำคัญของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ในการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาองค์ความรู้ การตลาดและประชาสัมพันธ์และกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวในระดับจังหวัด

แนวทางการขับเคลื่อนระยะที่ 2

ภาพที่ 12 แนวทางการขับเคลื่อนโครงการระยะที่ 2

เอกสารอ้างอิง

ชลดรงค์ ทองสง. 2550. การพัฒนามาตรฐานที่พักสัณณวัฒนธรรมชนบทชุมชนเกาะพิทักษ์
อำเภอ หลังสวน จังหวัดชุมพร. มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ชุมพร.

ภาคผนวก
ประวัติทีมวิจัย

ก. ทีมประสานงานกลาง

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตศักดิ์ พุฒจรรยา สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อ – นามสกุล นายจิตศักดิ์ พุฒจรรยา อายุ 40 ปี

บทบาทในโครงการ หัวหน้าโครงการวิจัย

เลขที่บัตรประชาชน 3640100894100 วัน/เดือน/ปีเกิด 22 พฤศจิกายน 2511

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เลขที่ 1 ม.3 ต.สามพระยา อ.ชะอำ จ. เพชรบุรี 76120

โทรศัพท์ 081-7975335 E-Mail naturepaw@gmail.com

การศึกษาขั้นสูงสุด ปริญญาโท

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (อาจารย์ประจำ) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. คุณปรัชญากรณ์ ไชยคช ททท. หาดใหญ่

ชื่อ – นามสกุล นายปรัชญากรณ์ ไชยคช อายุ 39 ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานกลาง (ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการวิจัย)

เลขที่บัตรประชาชน 3 9007 00381 00 3 วัน/เดือน/ปีเกิด 13 พฤศจิกายน 2512

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่ 1/1

ซอย 2 ถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

โทรศัพท์ 081 9398195 E-Mail chayakot@yahoo.com

การศึกษาขั้นสูงสุด ปริญญาโท (รปม.)

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) พนักงานการตลาด 5 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่

3. คุณจักรกฤษ เอ่งฉ้วน สำนักงานการทองเที่ยวและกีฬา จ.สุราษฎร์ฯ

ชื่อ – นามสกุล นายจักรกฤษ เอ่งฉ้วน อายุ 35 ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานกลาง

เลขที่บัตรประชาชน 3 9599 00391 990 วัน/เดือน/ปีเกิด 7 เมษายน 2517

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก 29/35 หมู่บ้านสวดยขุนทะเลเฟส 3 ซอย 13/2 ถนนพ้อ
ขุนทะเล ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทรศัพท์ 084-0156652 Email:

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ระดับชำนาญการ สำนักงานการทองเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. คุณภัสกุล ตรีพันธ์ สำนักงานการทองเที่ยวและกีฬา จ.สตูล

ชื่อ – นามสกุลอายุ.....ปี

บทบาทในโครงการ.....

เลขที่บัตรประชาชน.....วัน/เดือน/ปีเกิด.....

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก....สำนักงานการทองเที่ยวและกีฬา จ.สตูล

โทรศัพท์.....E-Mail(ถ้ามี).....

การศึกษาชั้นสูงสุด.....

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก).....

5. คุณกัลยา หอมเกตุ จ.นครศรีธรรมราช

ชื่อ – นามสกุล นางสาวกัลยา หอมเกตุ อายุ 36 ปี

บทบาทในโครงการ เลขานุการและทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

เลขที่บัตรประชาชน 3 8009 00334 654 วัน/เดือน/ปีเกิด 18 พฤศจิกายน 2516

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก 37 ม.11 ต.ที่วัง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช 80310

โทรศัพท์ 089-1907324,075-538319 E-Mail(ถ้ามี) tisb337@yahoo.com

การศึกษาชั้นสูงสุด ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(วัฒนธรรมศึกษา)

ม.วลัยลักษณ์

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) นักวิจัยอิสระ

ข. ทีมประสานงานในพื้นที่ จำนวน 6 พื้นที่

1. จังหวัดชุมพร-ระนอง

1) นายอำนาจ รักษาพล มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ชุมพร

ชื่อ – นามสกุล นายอำนาจ รักษาพล ..อายุ.....ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดชุมพร -ระนอง

เลขที่บัตรประชาชน.....วัน/เดือน/ปีเกิด.....

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวกมหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ตำบลละแม อำเภอละแม
จังหวัดชุมพร 86170

โทรศัพท์.....E-Mail(ถ้ามี).....

การศึกษาขั้นสูงสุด วท.ม.(อุทยานและนันทนาการ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก)

อาจารย์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ - ชุมพร

2) นางสาวเบญจมาศ ณ ทองแก้ว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ชุมพร

ชื่อ – นามสกุล นางสาวเบญจมาศ ณ ทองแก้ว..อายุ.....ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดชุมพร -ระนอง

เลขที่บัตรประชาชน.....วัน/เดือน/ปีเกิด.....

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ตำบลละแม อำเภอละแม
จังหวัดชุมพร 86170

โทรศัพท์.....E-Mail(ถ้ามี).....

การศึกษาขั้นสูงสุด วท.ม.(อุทยานและนันทนาการ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก)

อาจารย์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ - ชุมพร

3) นายชลดรงค์ ทองสง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ชุมพร

ชื่อ – นามสกุล นายชลดรงค์ ทองสง อายุ 30 ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดชุมพร -ระนอง

เลขที่บัตรประชาชน 3930500830751 วัน/เดือน/ปีเกิด 14/ธ.ค.21

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ตำบลละแม อำเภอละแม
จังหวัดชุมพร 86170

โทรศัพท์ 081-0254864 E-Mail(ถ้ามี) teacherhin@hotmail.com
 การศึกษาขั้นสูงสุด ปริญญาโท สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
 ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก)
 อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร

2. จังหวัดนครศรีธรรมราช

- 1) นายธีรพันธ์ จุฬากาญจน์ ม. วลัยลักษณ์ จ. นครศรีธรรมราช
 ชื่อ – นามสกุล นายธีรพันธ์ จุฬากาญจน์ อายุ 46 ปี
 บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เลขที่บัตรประชาชน วัน/เดือน/ปีเกิด . 24 สิงหาคม 2506
 ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก ส่วนอาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 222 ต.
 ไทโยบุรี อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช 80160 หรือ 288 หมู่ที่ 9 ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.
 นครศรีฯ
 โทรศัพท์ 087-2637452 (66) 7567 3867 หรือ 3870 Email: jteerapu@wu.ac.th
 การศึกษาขั้นสูงสุด วิทยาศาสตร์บัณฑิต เทคโนโลยีการเกษตร สถาบันราชภัฏ
 นครศรีธรรมราช
 ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ส่วน
 อาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- 2) นางสาวรัชฎา ศษแสงสันต์ ม. วลัยลักษณ์ จ. นครศรีธรรมราช
 ชื่อ – นามสกุล นางสาวรัชฎา ศษแสงสันต์ อายุ 35 ปี
 บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เลขที่บัตรประชาชน วัน/เดือน/ปีเกิด 2517
 โทรศัพท์ 089-4741362 Email: krachada@wu.ac.th
 ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก อาคารวิจัยและพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนา
 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 222 ต.ไทรโยบุรี อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช 80160
 การศึกษาขั้นสูงสุด วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต เทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อ
 พัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
 ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา
 ม.วลัยลักษณ์ 222 ตำบลไทรโยบุรี อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160

3) นางสาวกัลยา หอมเกตุ นักวิจัยอิสระ จ.นครศรีธรรมราช

ชื่อ – นามสกุล นางสาวกัลยา หอมเกตุ อายุ 36 ปี
 บทบาทในโครงการ เลขานุการและทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เลขที่บัตรประชาชน 3 8009 00334 654 วัน/เดือน/ปีเกิด 18 พฤศจิกายน 2516
 ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก 37 ม.11 ต.ที่วัง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช 80310
 โทรศัพท์ 089-1907324,075-538319 E-Mail(ถ้ามี) tisb337@yahoo.com
 การศึกษาขั้นสูงสุด ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(วัฒนธรรมศึกษา)
 ม.วลัยลักษณ์

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) นักวิจัยอิสระ

4) นางสาวสุภิญญา บุญเฉลย ม. วลัยลักษณ์ จ. นครศรีธรรมราช

ชื่อ – นามสกุล นางสาวสุภิญญา บุญเฉลย อายุ 34 ปี
 บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เลขที่บัตรประชาชน 3800300353615 วัน/เดือน/ปีเกิด 5 เมษายน 2517
 ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก 241 ม.8 บ้านคิรีทอง ต.กำโลน อ.ลานสกา
 จ.นครศรีธรรมราช 80230

โทรศัพท์ 087-8086116 E-Mail marou01@hotmail.com
 การศึกษาขั้นสูงสุด สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 (ศศ.ม.)มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
 ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการการจัดการ
 พื้นที่ป่าต้นน้ำปากพนังอย่างมีส่วนร่วม มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา
 ม.วลัยลักษณ์ 222 ตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160

5) อาจารย์อรอนงค์ เจียบแหลม ม. วลัยลักษณ์ จ. นครศรีธรรมราช

ชื่อ – นามสกุล นางสาวอรอนงค์ เจียบแหลม อายุ-..... ปี
 บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เลขที่บัตรประชาชน วัน/เดือน/ปีเกิด
 โทรศัพท์ 075-672288(ห้องอาจารย์) 075-672201(ธุรการ)
 Email: conanong@wu.ac.th
 ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 222 ต.
 ไทยบุรี อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช 80160

การศึกษาชั้นสูงสุด วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต อุทยานและนันทนาการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) อาจารย์ประจำสำนักวิชาการ
จัดการ ม.วลัยลักษณ์ 222 ตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160

3. จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1) นางสาวนุชนารถ สิงหฤติ กลุ่มชุมชนลีเล็ด จ.สุราษฎร์ธานี

ชื่อ – นามสกุล .นางสาวนุชนารถ สิงหฤติ..อายุ.....ปี
บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี
เลขที่บัตรประชาชน.....วัน/เดือน/ปีเกิด.....
ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก ชุมชนลีเล็ด
โทรศัพท์.....E-Mail(ถ้ามี).....
การศึกษาชั้นสูงสุด.....
ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก)...เลขานุการสภาที่ปรึกษา กลุ่ม
ชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์

2) คุณจักรกฤษ เอ่งฉ้วน สนง.การท่องเที่ยวและกีฬา จ.สุราษฎร์

ชื่อ – นามสกุล นายจักรกฤษ เอ่งฉ้วน อายุ 35 ปี
บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานกลางและทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ ฯ
เลขที่บัตรประชาชน 3 9599 00391 990 วัน/เดือน/ปีเกิด 7 เมษายน 2517
ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก 29/35 หมู่บ้านสอยขุนทะเลเฟส 3 ซอย 13/2 ถนนพ่อ
ขุนทะเล ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
โทรศัพท์ 084-0156652 Email: chakkrit_eng@hotmail.com
การศึกษาชั้นสูงสุด ปริญญาโท (เศรษฐศาสตร์) มสธ.
ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ระดับชำนาญการ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. พัทลุง สงขลา

1) คุณปรัชญากรณ์ ไชยคช ททท. หาดใหญ่

ชื่อ – นามสกุล นายปรัชญากรณ์ ไชยคช อายุ 39 ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานกลาง (ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการวิจัย) และทีม
ประสานงานพื้นที่จังหวัดพัทลุง - สงขลา

เลขที่บัตรประชาชน 3 9007 00381 00 3 วัน/เดือน/ปีเกิด 13 พฤศจิกายน 2512

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่ 1/1

ซอย 2 ถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

โทรศัพท์ 081 9398195 E-Mail chayakot@yahoo.com

การศึกษาชั้นสูงสุดปริญญาโท (รปม.)

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) พนักงานการตลาด 5 การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่

2) คุณธนินธรณ์ ขุนจันทร์ ชุมชนตะโหมด จ.พัทลุง

ชื่อ – นามสกุล นายธนินธรณ์ ขุนจันทร์ อายุ 33 ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดพัทลุง - สงขลา

เลขที่บัตรประชาชน 3-9304-00084-94-1 วัน/เดือน/ปีเกิด 15 ธันวาคม 2519

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก 48 ม.9 ต.ตะโหมด อ.ตะโหมด จ.พัทลุง 93160

โทรศัพท์ 087-2988588 E-Mail (ถ้ามี) t_spy2003@hotmail.com

การศึกษาชั้นสูงสุด ปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหานคร

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก)

1. คณะกรรมการประสานงานองค์การภาคีเครือข่ายชุมชนจังหวัดพัทลุง
2. วิทยากรกระบวนการ องค์การชุมชนตะโหมด
3. วิทยากรกระบวนการโครงการครอบครัวแข็งแรง
4. ประชาสัมพันธ์ศาลาวันวัด
1. คณะทำงานร่วมองค์การภาคประชาชนจังหวัดพัทลุง

5. จังหวัดตรัง-สตูล

1) นางสาวสุภาพร เซาว์พ้อง สำนักงานพลังงานจังหวัดตรัง

ชื่อ – นามสกุล นางสาวสุภาพร เซาว์พ้อง.อายุ 38 ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดตรัง- สตูล

เลขที่บัตรประชาชน วัน/เดือน/ปีเกิด

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก

โทรศัพท์ 081-0819150.. E-Mail(ถ้ามี) katin_2548@yahoo.com

การศึกษาชั้นสูงสุด ปริญญาตรี วศ. สงขลา

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ผู้อำนวยการพิเศษ สำนักพลังงานจังหวัดตรัง

2) นายวิมาท หมดสา ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ทถ จ.สตูล

ชื่อ – นามสกุล นายวิมาท หมดสา .อายุ 27 ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดตรัง- สตูล

เลขที่บัตรประชาชน 3910200115053 วัน/เดือน/ปีเกิด 10 สิงหาคม 2524

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก 8 ม.6 ต.ย่านซื่อ อ.ควนโดน จ.สตูล

โทรศัพท์ 086-6956508.. E-Mail(ถ้ามี) mad.trfsatun@yahoo.co.th

การศึกษาชั้นสูงสุด ปริญญาตรี คุรุศาสตร์บัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรม

การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) พี่เลี้ยงโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สตูล

3) นายมานพ ชั่วอินทร์ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ทถ จ.ตรัง

ชื่อ – นามสกุล มานพ ชั่วอินทร์

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดตรัง- สตูล

เลขที่บัตรประชาชน.....วัน/เดือน/ปีเกิด.....

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ตรัง สำนักงานหอ

จดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ถ.หนองยวน ต.ทับเที่ยง อ.เมือง จ.ตรัง 92001.....

โทรศัพท์สำนักงาน และ FAX (075) 213881 E-Mail(ถ้ามี) Trftrang@yahoo.com

การศึกษาชั้นสูงสุด ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ที่งานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่น จ.ตรัง

4) คุณสรวงศ์ สุวรรณ ผช.สนง.ท่องเที่ยวและกีฬาจ.สตูล

ชื่อ – นามสกุล นายสรวงศ์ สุวรรณ.....อายุ.....ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดตรัง- สตูล

เลขที่บัตรประชาชน.....วัน/เดือน/ปีเกิด.....

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก.....

โทรศัพท์.....E-Mail(ถ้ามี).....

การศึกษาขั้นสูงสุด.....

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ผช.สนง.ท่องเที่ยวและกีฬาจ.

สตูล

6. จังหวัดกระบี่-พังงา-ภูเก็ต

1) คุณนัฐกาญจน์ ไข่สุวรรณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อทถ จ.พังงา

ชื่อ – นามสกุล นางสาวนัฐกาญจน์ ไข่สุวรรณ อายุ.....-.....ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดกระบี่-พังงา-สตูล

เลขที่บัตรประชาชน.....วัน/เดือน/ปีเกิด.....

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.พังงา 26/5 หมู่ 1

ซอยนางย่อน ต.กระบะ อ.กระบี่ จ. พังงา 82150

โทรศัพท์สำนักงาน / FAX : (076) 491734 E-Mail(ถ้ามี). nodejob@yahoo.com

การศึกษาขั้นสูงสุด..ปริญญาโท.....

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ที่งานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ

ท้องถิ่น จ.พังงา

2) คุณนคร อมรวัตพงศ์ สถาบันคีนันแห่งเอเชีย

ชื่อ – นามสกุล นายนคร อมรวัตพงศ์..อายุ.....ปี

บทบาทในโครงการ ทีมประสานงานพื้นที่จังหวัดกระบี่-พังงา-สตูล

เลขที่บัตรประชาชน.. 3100503681397 วัน/เดือน/ปีเกิด... 8 ธ.ค. 2514

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก สถาบันคีนันเอเชีย สำนักงานพังงา 8/10 หมู่ที่ 2 บ้าน

เขาหลัก ต.ลำแก่น อ. ท่ายเหมือง จ.พังงา 82210

โทรศัพท์ 076-443-440 มือถือ 081-1710827 E-Mail nakorna@kiasia.org

การศึกษาชั้นสูงสุด ปริญญาโท สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก)

- ผู้จัดการ สถาบันคีนันเอเชีย สำนักงานพังงา 8/10 หมู่ที่ 2 บ้านเขาหลัก ลำแก่นท้ายเหมือง จังหวัดพังงา 82210
- ผู้ประสานงานโครงการร่วมใจบรรเทาภัยสึนามิ จังหวัดพังงา
- ผู้ประสานงานโครงการพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดพังงา พื้นที่ต้นแบบ ท้ายเหมือง ลำแก่น และ เกาะคอเขา

ค. ทีมนักวิจัยชาวบ้าน จากชุมชนต่างๆ ดังนี้

- 1) เกาะพิทักษ์
- 2) คลองเรือ
- 3) ทะเลนอก
- 4) หาดส้มแป้น
- 5) คีรีวง
- 6) คลองคือง
- 7) แขวงภา
- 8) ทะเลหมอก
- 9) กรุงชิง
- 10) ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านพรหมโลก
- 11) เครือข่ายเกษตรเชิงอนุรักษ์กิ่งอำเภอข้างกลาง
- 12) ถ้ำผึ้ง
- 13) ลีเล็ด
- 14) ตะโหนด
- 15) โหนดนาเล
- 16) คลองภูมิ (รัฐภูมิ)
- 17) สีนแพรทอง
- 18) ป่อเจ็ดลูก

ชื่อ – นามสกุล นายยุหนะ หลงสมัน อายุ 36 ปี

บทบาทในโครงการ ทีมวิจัยชาวบ้าน

บ้านเลขที่บัตรประชาชน 3910500063954 วัน/เดือน/ปีเกิด 9 มีนาคม 2516

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่ได้สะดวก 180 ม.1 ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล
 โทรศัพท์ 081-5420071 E-Mail(ถ้ามี).....
 การศึกษาขั้นสูงสุด ม.6 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอละงู
 ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ค้าขาย

19) เกาะสุกร

20) สุโส๊ะ

21) โคกพะยอม

ชื่อ – นามสกุล นายเผด็จ โตะปลัด อายุ 49 ปี
 บทบาทในโครงการ ทีมวิจัยชาวบ้าน
 เลขที่บัตรประชาชน 3910500038623 วัน/เดือน/ปีเกิด 25 พฤษภาคม 2502
 ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่ได้สะดวก 395 ม.18 ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล
 โทรศัพท์ 084-1948685. E-Mail(ถ้ามี).....
 การศึกษาขั้นสูงสุด ม.ศ 3 จากโรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย
 ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ประมงพื้นบ้าน

22) ภูผาเพชร

23) นาดิน

24) เกาะยวน้อย

25) เกาะยวใหญ่

26) ทำดินแดง

ชื่อ – นามสกุล นางฉันทนา ภูเหล็ก อายุ 37 ปี
 บทบาทในโครงการ นักวิจัยท้องถิ่น บ้านทำดินแดง ต.ลำแก่น อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา
 เลขที่บัตรประชาชน 3820800136249 วัน/เดือน/ปีเกิด 22 ธ.ค. 2514
 ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่ได้สะดวก 27 หมู่ 4 ต.ลำแก่น อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา 822
 โทรศัพท์มือถือ 0854718258 E-Mail mangrove_k@hotmail.com
 การศึกษาขั้นสูงสุด ปวส.
 ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก)

- ผู้ประสานงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน บ้านทำดินแดง
- ผู้ประสานงานกลุ่มบาติก บ้านทำดินแดง

ง. ทีมที่ปรึกษา

1. นายสมพงษ์ หลีเคราะห์

ชื่อ – นามสกุล นายสมพงษ์ หลีเคราะห์ อายุ 34 ปี

บทบาทในโครงการ ที่ปรึกษา

เลขที่บัตรประชาชน 3910500201869 วัน/เดือน/ปีเกิด 14 เมษายน 2518

ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้สะดวก 12 ม.7 ต.กำแพง อ.ละงู จ.สตูล

โทรศัพท์ 089-4660439 E-Mail(ถ้ามี)..trfsatun@yahoo.com

การศึกษาชั้นสูงสุด ปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์บริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตำแหน่งหน้าที่และการทำงานปัจจุบัน(อาชีพหลัก) ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.

สตูล